

7620

ఉత్తర, ఫల్గుని నుదయింపఁగాను
 గ్రొత్తగా దెవుఁకుఁజ్జనినఁ డంధ్రు నన్ను.
 పృథ యను పేరను బృథివి మాతల్లి
 ప్రథిత యైనది కానఁ బాఞ్డ నేను.
 వెనఁ గిరీటము నాకు వేల్పుతేఁ డీయ
 వసుధఁ గిరీటి నై నర్తింతు; మఱియుఁ
 . దలఁప నా తేరున గ్రవణనాహనము
 . లలరంగ శ్వేతవాహనుఁ డంధ్రు నన్ను.
 ప్రథితు తొరిపుల బీభత్సు గావింపఁ
 బృథివిలోపల నన్ను బీభత్సుఁ డంధ్రు.
 సమరాంగణంబుల శాత్రుత్వముల
 విమతపీఠులఁ గూల్చి విజయుండ నైతి.
 కలనిలో ధర్మజుఁ గారించునతనిఁ
 జెలఁగి చంపుమఁ గాన జిష్ణుండ నైతి.
 దురములో రెండుచేతుల విల్లు దివియు
 సరవిచేతను నవ్యసాచి నాఁ బొలుతు.
 మునుమిడి రిపుధనంబులు చూఱఁ గొనఁగ
 నను మహీజనులు ధనంజయుం డంధ్రు.
 ఈపదినామంబు లీవిధంబునను
 బ్రాపించె నాకు; ధర్మజుసోదరునకు

సతీముతీఁ గల్లల నాడ నేలయ్యు?
 నెఱిఁ ద్రిశుద్ధిగ నమ్ము నే నర్జునుఁడను.
 ఖండనదహనంబు గావించి సురల
 డిండించునాఁడు నాదర్శంబుఁ జూచి
 శ్రీకంఠుఁడును విరించియు వచ్చి మెచ్చి
 నాకు నిచ్చిరి కృష్ణనామధేయంబు;
 మఱి వచ్చి సుర లెల్ల మంత్రయుక్తముగఁ
 దెఱుఁ గొప్ప నిచ్చిరి దివ్యానుభములు.
 అపి సాధనములుగా నర్చి^సతో నేను
 దివిజేంద్రురథ మెక్కి దివ్యలోకముల
 నవిరళసుర^సనైపు లైననివాత
 కవచుల గెలిచితిఁ గనసంబునందు.
 ఇర వొండ సురగణాహితులు హిరణ్య
 పురనివాసకు లైనభూరిగానవులఁ
 దెఱుఁ గొప్ప భాగీరథీతీరభూమి
 నలువదివేపుగ నండంద చుంపి
 నప్పుడు ప్రత్యక్ష మై కాదె వజ్ర
 యొ ప్సార నిచ్చె నా కొకకిరీటంబు.
 దేవసంఘముచేత శృతిఁ బొందినాఁడ
 నేవన త్తం బనుదివ్యశంఖంబు.

మనుజులు నాతోడ మత్సరించినను
 ఘనభుజాతోపంబుకలిమిఁ జూపుదును.
 గంధర్వపతి మొన్న గాంధారినుతుని
 బంధించి కొనిపోన బలిమిమైఁ నాఁకి
 విడిపించి పుచ్చితి విన నె నాలావు?
 ఎడపక మఱియు ననేకముల్ గలవు.
 నీ వింక నెఱవకు నిజులకొరవు,
 నాన లీవలఁ జేసి హతము గావించి
 పన్న గి ఘోషునగాన భంగంబు చేసి
 పన్నుగా మదిలింతుఁ బనుల నీక్షణమే.”

బృహన్నల యస్థునుఁ జౌట నెఱింగి యతని
 కుత్తరుఁడు చేరు గడపం బూనుట.
 అనిని భూషింజయుఁ డానందబాష్ప
 జనితాభిషేకుఁ డై శిమి డీగ్గ నుఱికి
 సవ్యసాచికిఁ జక్కఁ జాఁగిలి మ్రొక్కి
 భవ్యాత్ముఁ డై లేచి భక్తి నిట్లనియెః
 “శ్రీకంఠపరపద్మసేవాధురీణ
 ప్రాకటధర్మజప్రాణసంత్రాణ
 అర్జున నీవు నన్నాదరించుటకు
 నార్జించినాఁడఁ బుణ్యము లనేకములు.

ఏను మీఁ దెఱుగక యేమేనిఁ గొన్ని
 కానిమాటలు నిన్నుఁ గడవ నాడితిని.
 తప్పు లోఁ గొని నన్ను దయసేయు" మనిన
 నప్పుడు బీభత్సుఁ డరనంబు జిగ్గి
 యతనిఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి యాదరించినను
 అతఁడును మోదించి యర్థ నిట్లనియెః
 “మంచు విచ్చినయట్లు మనసులో నున్న
 చంచలత్వము వాసె జయశీల వినుము.
 నీతేరు గడపును నెఱి నిండు తేరు
 మాతలి గడవినమాడ్కిఁ గయ్యమున.”
 అగునుఁ డీ ట్లను “నఖిలకౌరవుల
 నిర్జింతుఁ గయ్యాన నిన్ను గుఱ్ఱములఁ
 గాలియు సోకఁగాఁ గానివైఖరుల
 నోలిఁ గాచెనఁ జూడు ముత్తర యింక
 నాలంబుఁగో నీవు నశ్వరత్నములఁ
 దోలుము పసుల రాఁ దోలును నేను.
 అరయ మీపసు లెన్ని యన్నియేనుఁగులు
 కురురాజుమొనఁ జూటఁ గొని తెత్తు నీకు.”
 అనిన భూమింజయుఁ డతని కిట్లనియెః
 “విను నీవు చెప్పినవిధమే కావెంతు

మఱవక మేనమామపు కాన నీవు
 మెఱసి యొండడిగెన మోలపుతో నిన్ను
 వదలక పండభావం బేల యప్పుడు
 చెడలు పట్టినయట్లు సిద్ధింపజేసెను?
 చెప్పవే యీమాటల్లి శృంగారజలధి
 యిప్పుడ నినుఁ బొందె నిది యేమి చోస్య?”
 మనుటయు సర్జునుం డమరలోకమునఁ
 దనర నుర్వశి మున్ను తన కిచ్చినట్టి
 శాపప్రకారంబు సకలంబుఁ జెప్పి
 యేపార నృపసూతి కీట్ల నే మఱియు
 “నలమితో నీ మిక నీజమ్మి నెక్కి-
 కలయఁ దనుత్రాణకంకటంబులును
 గవదొనలును హేమకలిత బాణములుఁ
 దివిరి గాండీవంబుఁ దెమ్ము నా” కనిస
 నన్తుహీనుహ మెక్కి యతఁడు గాండీవి
 తెమ్మన్నయవి యెల్లఁ దివిచి యాక్షణమ
 కడు నొప్పుతక్కటికైదుపు లెల్లఁ
 గడఁకఁ దొల్లిటియట్ల కట్టగాఁ గట్టి
 జమ్మిపై నిడి డిగ్గె జననాథతనయుఁ
 జిమ్ముల నటఁ జూచి యింద్రనందనుఁడు

నస్త్ర దేవతలకు నతిభక్తి మ్రొక్కి
 శాస్త్రక్రమంబున సంతోషపఱచి
 పురములు సాధింపఁ బోవు చున్నట్టి
 పరమేశ్వరుఁడుఁ బోలెఁ బౌరుషంబునను
 గోత్రాగి యిచ్చినకుండలద్వియముఁ
 జిత్ర మైనట్టియుష్ణీషంబుఁ దలఁచి
 తప్పక రప్పించి తలచుట్టుఁ జుట్టి
 యొప్పారఁ గుండలయుగళంబుఁ బూని
 దివ్యాంబరముఁ జేర్చి వింశుగాఁ గట్టి
 భవ్యాంగరాగంబు పలుచగా నలఁచి
 యంకురించుచు నున్న హాసంబుతోడ
 నంకులు ధరఁ గూల సంపద నొక్కె.
 అప్పుడు మాండ్లై నయ్యెడునునకు
 నుప్పొంగినమాడ్కి. చునయూర్కుఁ బోలి
 చెన్నార నింద్రుఁ డిచ్చినకీరటలు
 కన్నులపండు వై కాంతి నొప్పారె.
 నగుఁ డంత విధ మెక్కి నానాస్త్రనితతు
 లరదంబుపైఁ బెట్టి యతినంభ్రమమునఁ
 గవచశిరస్రాణకలితుఁ డై మెఱసి
 కవదానలును బూని గాండీవ మెత్తి

లలి నెక్కు వెట్టి మెల్లన ముష్టి బట్టి
 వల నొప్ప వరగుణధ్వని సేయుటయును
 జెడరె సంబరవీధి శేషాహి వణకె
 బెడరె గౌరవసేన పృథివి యల్లాడె
 గిడుగు పాతరలాడె గిటి సంచలించె
 సిర మేది దిద్దిరిం దిరిగె లోకములు.
 అంతలో మఱియు సయ్యమరేండ్రసుతుడు
 చింతించె స్న యిచ్చిన కేతనంబు.
 అనియు మహోగ్ర మై యఖిలమాయలకుఁ
 గును రై మహాభూతకోటుల గొల్వ
 నానగాకార మై వచ్చి నిల్పుటయు
 మానసంబున మోడమానుడై నరుడు
 యెలువారునుత్తరుసింహ కేతనముఁ
 దొలగించి ప్లవగ కేతువు తేరిమీఁద
 నెత్తించునంతలో నేతెంచి దేవ
 నత్తంబు దోవ నెంతయు సంతసిల్లె.
 జగతీశసుతుడును సన్నద్ధుఁ డగుచు
 నొగ లెక్కి హరులమేనులు పెద్ద నిమిరి
 పగ్గంబు లాయత్తపజుచుచో నతని
 యగ్గలికను జూచి యాక్రీడి పలికె:

“ఆలస్య మెంతయు నయ్యె నిచ్చోట
 లే లేమ్ము పనుల నుర్లింపఁ బోవలయు.
 మెలవుమైఁ దేరు జమ్మికిఁ బ్రదక్షిణము
 పాలుపారఁ జేయించి పోవ నిమ్మనిన
 నవనీశతనయుండు నట్ల కావించె.
 దివిజేంద్రసుతుఁ డొత్తై దేవదత్తంబు;

నరుడు దేవదత్త మొత్త నుత్తరుడు .

భయభ్రాంతిఁ చూలుట.

ఆనుహారవమున సంభోధి గలఁగె,
 హేమాద్రిశిఖరంబు లిట్టలుఁ బడియె,
 అద్రిజ భీతిల్లి హరుఁ గొంగలింపె,
 నిద్ర మేల్కొని శౌరి నిర్భయమొనఁచె,
 బలభేది వెఱచి గీష్పతవంకఁ గాంచె,
 లలిఁ బన్నభవుడు కాలము నెన్నఁ జొచ్చె,
 ఉత్తరుండును మూర్ఛ నొరగెను హరులు
 నెత్తిన లేవ లే కిలమీఁదఁ బడియెఁ
 బడిన ఏక్షించి యాఫలునుఁ డంత
 గెడప కశ్యముల వాగెలు పట్టి యెత్తి
 నెన్నులు చఱచి వేవేగ నూల్కొల్పి
 యన్న రేశ్వరపుత్తు) నర్థితోఁ దెలిపి

యాలింగనము చేసి యందంగ పిలిచి
 వాలినవికృతభావము చక్కఁ బెట్టి
 ప్రియ మొప్పఁ బలికెఁ “గంపింతువే నీవు
 భయ మెఱుంగనిచుత్స్వపతికుమారుడవు?
 దురమున శంఖదుందుభినాదములకు
 ధరణీశతనయులు తల్లడింపుదురే!
 నెఱపరి నై నీవు వెఱతు కా కేమి
 తఱమిడి శంఖ మొత్తక మాన రాదు,
 అనిన నాననుతోడ నానుకూలముల
 తనయుఁ డిట్లనియెను దనువు కంపింప
 “భేరినాదము విందుఁ బృథులశంఖములు
 పూరింపఁగా విందుఁ బోరిలో నెపుడుఁ
 గరిబృంహితధ్వని కర మొప్ప విందు
 నను దయ్యె నిది యిప్పు డవి యట్లు కావు.
 కలఁగె గర్భంబును గలఁగెఁ జిత్తంబు
 తొలఁగెఁ బ్రాణంబులు తునిసె గుండియలు
 నాకు నీకపికేతనంబుఁ జూచినను.
 నీకాంతిఁ జూచిన నెఱి నాఁబ భీతి
 విమతవీరుల కింత వెఱవ నీయెడన
 క్రమముతో భీతి యగ్గల మయ్యె నిపుడు”

అనిన వాసవపుత్రుఁ డాయుత్తరునకు
మనసులోపలిభీతి మాన్పంగ వలసి
చిందంబుమ్రోతయు శింజిసీరవము
నందంద పరఁగించి యలవాటు చేసె.
అరదంబు పీతెంచునారవంబు విని
గురుఁ డుద్దవిడిఁ బల్కెఁ గురునాథుఁడోడ :

వచ్చెడువాఁ డర్జునుఁ డని వ్రోణుఁడు
దుర్యోధనునకుఁ జెలుపుట.

“ ఇంక సందియ మేల? యింద్రనందనుఁడు
శంకింప కిటు వచ్చె సమరంబు గోరి;
అదె వచ్చె దేవదత్తాభీలరవము.
అదె తోచె గాంధీవజ్రానినాదములు.
అదె చూడు దేవేంద్రుఁ డతనిలావునకు
మది మెచ్చి యిచ్చినమణికిరీటంబు.
అదె చూడు భూతంబు లతిఘోరభంగిఁ
గదిసి కొల్వఁగ నొచ్చుఁ గపికేతనంబు.
కా కున్న నింతభీకరవృత్తి మనకుఁ
జేకొని తోచునే చేష్టితంబుగను?
ఇతనితో మార్కొన నిర నైనతెఱఁగు
చతురతఁ గావింపు జననాథ సీవు”

అని చెప్ప మఱియుఁ గృపాచార్యు భీష్ముఁ
గనుఁగొని పలికె నక్కలశసంభవుఁడు
“ఇన్ని యుత్పాతంబు లీసేసఁ బుట్టెఁ
జెన్నారఁ గ్రీడికి సద్ధించు జయము.
విలుకాఁడు గాంధీవి, విల్లు గాంధీవము
తలపోయ నతఁడు యుద్ధము నెట్లు తరుదె?
సేనకు నృపానకు సేనంబు గలుగ
నే నొక్కచందంబు నేర్పఱింపెనను.
భూతలాసీశుఁడు మున్నాఁడీ సోవ
నాతనినెంట నొయ్యసఁ బోవుఁ బనులు.
ఈవల మనయోధు లెల్లఁ గల్లఁగను
ఆవచ్చుక్రీడికి నందపు పనులు.”
అనవుడు విని కౌని వాసీశ్వరుండు
తనమహారథుల సంహతిఁ జూచి పలికె
“ఓచకో విచారింప కూరక మీరు
ఆహవంబునకు నెఱ్ఱాడు చున్నాను.
ఆడికఁ బడి గూడ మాడి కాంతేయు
లోడిననాఁడు తా ముగ్రాటపులను
జరియించి పండ్రెండుసంవత్సరములు
నొరు లెఱుంగక యుండ నొకయేఁడు గడప

నోడఁబడి రిట్టు లయ్యెడఁబాటుఁ జక్కఁ
 గడపకము నేల కాన్పించు నరుఁడు?
 ఇప్పు డేమిటఁ దప్పి నెల్లపాండవులు
 నెప్పటియట్ల పోయెదరు కానలకు.
 ఈతెఱంగు గంతను నిటవచ్చునపుడు
 మీతోడఁ జెప్పితి; మీ రేల పదర?
 ఎక్కువతక్కువ లీకాలమునకు
 నిక్కంబు భీష్ములు నిర్ణయించెదరు.
 నెస రెండు~~యె~~గు లై విరటభూపాలు
 పసులఁ బట్టుట యెల్లఁ బొందునందనులఁ
 జూడ నింతయు కాదె? చూచితి మితని.
 వేడుకఁ గయ్యంబు విజయుతోఁ గల్గెఁ
 బరికింప మేలయ్యె! పసులఁ బట్టితిమి.
 నరుఁ డైన హనుఁ డైన నా కేల వెఱవ?
 రా నిమ్ము వచ్చిన రణము సేయుదము.
 నేనలతోడ డాసినయట్టిమనము
 సరగ జయింతుము సంచలింపకుఁడు.
 అరుదెంచె రథయోధుఁ డాయత్తపడుఁడు.
 పరికింపఁ బగవఁడు పాతఱం బడిన
 కరణి నర్జునుఁ డొంటిగా వచ్చె నేడు!

సంతసితురు కాక ; సైన్యంబు బెదర
 నింత ఛూషింతురే యెదు రైనరిపుని ?
 అనుకూలపవనంబు హరిహేషితములు
 మనకుఁ గల్గెను గాన మనము గెల్చెనము.
 గురుఁ డిట్లు గాండీవిఁ గొండగాఁ జెప్పి
 బరఁగఁ బొండవపక్షపాతి గావునను.
 నీతిశాస్త్రపుగోష్ఠి నెఱిఁ జేయునపుడు
 నాతతశాస్త్రవిద్యలు నేర్పునపుడు
 ననిచినతమి భోజనము సేయనపుడుఁ
 బొనరి నిష్టాలాపములు పల్కుఁ గాని
 కలశజుఁ డని సేయఁ గలవాఁడు గాఁడు ;
 తొలఁ గింత మతఁ డేల గురములోపలను ?
 ఏపార నొకకొంత హితుఁ డయి మనకు
 సూపింప మేలు గోరుచు నున్నఁ జాలు”
 అనిన నశ్వత్థామ యధిపు నీక్షించి
 విను మని మొగమోట విడిచి యిట్లనియెః
 “ముసలిబోయల గెచ్చి మొదవులఁ బట్టి
 వసుధేశ నీ కింత వలదు గర్వింప.
 అరుల గెచ్చుటకు విశ్వవిద్యాయు
 నరుగుట లేదు విరాటదరులఁ గూర్చి”

ధరణీశ చెనఁటిజూదము నేరనట్టి
 గురుఁ డేల కృపుఁ డేల కురురాజ నీకు?
 అదియును నిఁక నేల? యఖిలపాండవులుఁ
 గదలి వత్తును రాజ్యకాంక్ష నెల్లుండి;
 అలనాఁడు శకునితో డైనఁ బాండవులు
 గెలిచిన ట్లిప్పుడు గొలుతు కా కేను!
 ఘనతఁ గన్వడి పాచికలు వేను రాఁడు
 విరుతబాణము లేసి విడలించుఁగాని.
 లేల నాచార్యుఁ బక్కినయట్లు కాదు
 శోలి తొప్పఱలాడు దురములోఁ గ్రీడి.
 నిలిచి కన్వడితోడ నిపు మూర్ఖునఁగ
 నెలమిఁ జూచెదఁ గాక యెందుఁ బోయెదను.
 అక్కట ప్రియశిష్యుఁ డని ద్రోణుఁ డతని
 నొక్కింతఁ బొగడిన నోర్వ లే వైతి!
 కిన్నరసురసిద్ధభేచకు లతని
 సన్నతొంతును మాన్వఁ జాలుదె నీవు?
 అదియును గాక ద్రోణాచార్యుఁ డెపుడు
 గదనంబు నేయఁడు, కాక చేసినను
 దిక్కులు వ్రక్క లౌధృతిఁ బట్టపగలఁ
 జుక్కలు పొడుచు శేషుఁడు మూర్ఖపోవు.

అది యెన్న నేల మీ రండుఁ గూడి
పదిల మై యరుదెంచి పనుల బట్టినను
ఎలమితో నుత్తరుఁ డిట నచ్చెనేని
తలపడి బోరాడఁ దగుఁ గాక తప్పి
కౌంతేయుఁ డగుదంచెఁ గడఁగి యవ్వీరు
చెంతఁ జేరెడివానిఁ జెప్పు మీ" ఎనిన

కర్ణుఁ డర్జునునిఁ దా గెలిచెన నని

వీరాలాపంబు లాడుట.

సంతఃపు విని కర్ణుఁ డతని కిట్లనియెః
“కౌంతేయు నిర్జింపఁగా నేరు గలను.
పనుపడి మీ రేల పాండునందనులఁ
గనుఁగొన నిటు వచ్చి కౌంతేయుఁ జూచి
చలమునఁ బోరాడ నన్నాహపడక
పలురూఁపు నావీరుఁ బ్రస్తుతించెదరు?
ప్రకటింప మీరలు పాలుపోఁ దొలఁగుఁ
డొకని కొక్కఁడ చాలు యుద్ధంబు నేయ.
కవ్వడిచాపంబుఁ గపికేతనంబు
దవ్వలఁ ద్రుంచి యాతని నాక్రమించి
సప్తాంబురాసులు సప్తశైలములు
సప్తబోకంబులు సంచలింపఁగను

గోపాగ్ని బాణాగ్నిఁ గూడ మైకొలిపి
 చూపెద నాలావు చూడుఁడు మీరు.
 అదె క్రీడి పదిమూడుహాయనంబులకు
 వదలక తనదుసత్త్వము జోక చేసి
 ధృతిఁ బూచిపట్టి యే తెంచె; మీ రతని
 జితలోకుఁ డని పెద్ద సేయు చున్నారు!
 ఏనుఁగు బంటనే హితబుద్ధితోడ
 నీనరేశ్వరుసాము హితముగాఁ గుడిచి
 గాండీవి గెలిచినఁ గానికా దనుచు
 నుండితి నున్నందు కొదవె గయ్యంటు.
 అతనినాలోనియాయధికత్వ మెఱుగ
 ధృతిఁ గోరుజనులసందేహంబు మాన్ప
 రమణతో జమగ్నిరాముచే గన్న
 యమితశక్తాస్త్రవిద్యలు విస్తరింతు.
 మొగి సారసత్త్వలమొన వాడిసేయు
 పగిది నర్జును నంత ప్రస్తుతింపకుఁడు.
 పైపచారమె కాని పౌరుషంబునను
 ఆపార్థుఁ డేమికార్యము సేయ నోపు!
 గోవులవెంటఁ జేకొని మీరుఁ గూడఁ
 బోవుట మేలు గుంపులు గూడి" యనినఁ

గిలకిల మని నవ్వి కృపుఁ డొప్పుఁ బలికెఁ
 “బలుక నేర్తువు కర్ణ బహుభాషణములు!
 పలుకుమాత్రమె కాక పలికినయంత
 నిల వారు చేసిన నే మేమి గాదు!
 కవ్వడి నిర్జింపఁ గలవు నీ వనిన
 నెవ్వఁడు నమ్ము? మున్నెఱుంగమే నిచ్చు?
 గాండీవి ద్రాపడి గైకొన్న నలిగి
 మెండ్లై నస్పృశు లెల్ల మెఱసి పోరాడి
 యతనిచే గజబిజి మై పోవునాఁడు
 జతన మై నీవు నచ్చటఁ గూఱ లేదె?
 పతిభక్తి గల వని పరికింతుమేని
 ఎత్తి మొన్న గంధర్వపతిచేతఁ జిక్కుఁ
 జేయ నైతివి లావు! చేతులు కూరఁ
 గోయఁ బోయెనె కర్ణ? కోపింప నలదు.
 ఒంటి వచ్చినక్రీడి నోర్తు నే నంటి
 నొంటిమైఁ గాలకేయుఁ జంప నితఁడు;
 ఇంద్రాదిదివిజుల నితఁ డొంటి గెలిచెఁ
 జంద్రశేఖరు నొంటి సాధించె నితఁడు
 చూచినవా రెల్లఁ జోద్యంబు నొంద
 నేచి యూరవసేన నితఁ డొంటి గెలిచె.

ఎలమి కౌరవసేన నెన్నిక కెక్కఁ
 గలుగునీ వెన్నఁ డేకయ్యంబులోన
 నిలిచి గెల్చితీ వది నెఱయంగఁ దెలుపు.
 పలుక నేర్తువు చాల! పలుకు లిం కేలః
 పోటుమాటలె కాక బుద్ధిమార్గంబు
 సూటి నీ వెఱుంగవు; సూక్ష్మంబుగాను
 వివరింతు మది నీకు వినుము; కాంతేయు
 లవనిఁ బ్రఖ్యాతసమర్థు లంజఱును.
 చెచ్చెర సంభోధిఁ జేయిఁత నీఁడ
 వచ్చిన వచ్చు; వివృత్తు గెల్వఁగను
 గావు పో ద్రోణుండు గాంగేయుఁ డేను
 నీవు నీతమ్ముండు నృపుండు సైన్యములఁ
 గూడి తాకినఁ గాని; ఘోరాహవమునఁ
 గ్రీడితో నొంటిఁ దాకిన నోర్వ వశమెః”
 అనుటయు రాధేయుఁ డాజ్యంబు పడిన
 యసంబుక్రియ మండి యతని కిట్లనియెః
 “అగు నీవు పగతుర నతిభక్తితోడఁ
 బొగడ నేర్చుట యెల్ల భూనాథుఁ డెఱిగె!
 ఎఱిగియే నినుఁ బిల్వఁ; డిదె మిన్ను పడిన
 నెఱచేతు లిడెడుసాహసు లున్నవారు.

చేకొని మారాజుసిరి యడ్డ మింత
 లేక భోగించితి వీలతో నీవు
 కుడిచినదానికిఁ గొడవ లే దెందు.
 నెడఁబడి మిచ్చటఁ బాసి వివిధయజ్ఞములఁ
 గుడిచి నెత్తుది నుండు; ఘోరాజి యేల
 బడుగుబాఁపడ నీకు; పతి సంతసింప
 నేను విల్లందిన నింద్రాదిసురల
 నైనను విడిచింతు నాపాఠ్యుఁ డెంత?
 అనిన భీష్మాచార్యు లతనిపూటలకు
 మనసునఁ గోపించి మనుజేంద్రుఁ జూచి
 “కలశజపలల కొప్పు గలశజాత్మజుని
 పలుకును మేలు తప్పక పల్కెఁ గృపుఁడు.
 కష్టంబు తనదానంద్రామపాటనము
 నిర్ణయించును గాక నృపునికట్టెదుటఁ
 దగిలి కోపించి పెద్దల ధిక్కరింపఁ
 దగను; నీకును వినఁ దగను; వారింపు;
 మేకాంగిఁ దలపడి యెలమి రద్దుచుని
 భీకరాకృతిఁ బేర్చు బిసుదువాఁ డెన
 సర **తేభవత మన్వనాద్యైర్ము**
 పరనింద భాగిచాతులఁ డొంద నేల!

కొనియాడుదురు శత్రుకోటుల నైనఁ
 బని మోఁచు నపుడు దోర్బలము చూపుదురు
 ధరణిఁ బెద్దలజాడ తా నేమి యెఱుఁగు?
 సురలనై వేద్యంబు శునక మే మెఱుఁగు?"
 అని చెప్పి గాంగేయుఁ "డాచార్యుఁ గృపుని
 ఘను ద్రోణనంపనుఁ గడు వేడికొనుము.
 పని చాలఁ గలదు బీభత్సుఁ డేతెంచె?
 మనలోన మన కింత మత్సరం బేల?
 కడుకొని యన్యోన్యకలహంబు మాని
 తొడఁగుడు బీభత్సు నురములో గెల్పు"
 అని చెప్పి గాంగేయుఁ డారాజుతోడఁ
 "బనివడి ద్రోణునిఁ బ్రార్థింపు మిపుడు
 విను మాతఁ డెఱుఁగు నావివ్వచ్చులావు"
 అనిన మర్యోధనుం డహుడు తా లేచి
 యలభీష్టుఁడును గర్జుఁ డనుగమింపఁగను
 గలశఙ్కఁ బ్రార్థింపఁ గనలు పో విడిచి
 పరివేషనిర్ముక్తపద్మారిఁ బోలి
 వరదుఁ డైద్రోణుండు వల నొప్పుఁ బలికెః
 "మానెఁ గోపము భీష్మనూట విన్నవుడె.
 ఏ నేల కోపింతు నిట్టికార్యమున?

క్షీతినాథు నిదె సురక్షితము సేయుదుము.
 ప్రతివీరులకు బాహుజలము సూపుదుము.
 జననాథుఁ డనఁ గ్రీడి సమయంబు దాఁటె
 నని కిట్లు వచ్చుట' నని విచారించి
 భీష్ముఁ డుత్తర మిచ్చుఁ బ్రియముతో, ననుడు
 భీష్ముఁ డిట్లని పల్కెఁ బృథివీశుఁ జూచి
 సమయము గడచియె ననుడు పాడనూపె నని
 భీష్ముఁడు నిష్క్రయించుట.

“అధికమాసములు రెండవయేట వచ్చె
 నధిప పాండవు బొట్టు లవి యెల్లఁ జూచి
 పుడమి మెచ్చుగఁ బదిమూడవయేడు
 కడమ నిండించిరి; కాన నే మీను?
 సమయంబు నిండక చనుదెంచుపనులు
 యనుసూతి సేయింపఁ డనుజాలచేత.

ఆపాటివా రైన నాస్థానసీను
 బ్రౌపది మీ రట్లు తల పట్టి యీడ్వఁ
 గనియు నూరక యుంట కలుధర్మపాశ
 మునకు లోబడి కాలమును వేచి యుంట
 కని యేల తెలియ? రయ్యాభీలశౌర్య
 ధనులు నాఁడె తఱియఁ దాఁకిన మిమ్ము

నరిముఱి జక్కాడి యమలోకమునకుఁ
 దెరువు సూపర? మీకుఁ దెలివి డీల్వడియె!
 వా రింత కాలంబు వనభూమిఁ దిరిగి
 వారక యజ్ఞాతవాసకప్రములు
 తాలిమి నోరిచి తమపూన్ని నెఱసి
 వాలిసకోపాగ్నిఁ బజ్వరిల్లఁగను
 గ్రూరు లై యున్నాడు కురువార మనఁగ.
 ఏకీతిఁ జూచిన నెడ భీతి యడగు
 నలు చూడు మర్దునుఁ డరు దెంచి నాఁడు.
 నిటులాడు గెలిచినెఱవాది వాఁడు.
 ఇంతశూరుని గెల్తు సిప్పు డంచుఁ బలికి
 పంత మాడఁగ రాదు; భాగ్యంబుకొలఁది.
 కా దని యని సేయఁగాఁ జెప్పినట్లు
 రాదు మేలును గీడు రణశూరునకును.
 సంధి సేయుట మేలు సకలభాగ్యములు
 సంధించుఁ గా కీత చల మేల మనకు?

సంధి పొసంగ విని దుశ్యోధనుఁడు

భీష్మనకుఁ దలుపుట.

అనిన సుయోధనుం డాభీష్మతోడ
 “వినవయ్య నే నెన్నివిధముల వైన

నలవడఁ గ్రీడితో నడరి యుద్ధంబు
 చెలువారఁ జేయుదు సిద్ధ మీపలుకు.
 సంధిమాటలు మీకు సంధింప రాదు
 బంధుత్వమున రాజ్యభాగ మే నీను.
 పోరాడఁ దొడఁగుదు భుజశక్తి ననియె.
 ఆరీతి నృపుఁ డాడ నాచార్యుఁ డనియెః
 “రాజునకంటె సంగ్రామకార్యంబు
 భూజనులకు నేరఁ బోల దె ట్లయిన.
 ఏ నెఱింగినయంత నేర్పరించెనను
 సేన నాలనపాలు సేవింప నృపుఁడు
 మున్నాడి పోయిన మొగి నంతసేన
 వెన్నాడుకదాపులు వెనఁ జుట్టి చనుచు.
 తక్కుటిసగముతోఁ గగ మోహరించి
 యుక్కుమైఁ జిన నొప్పు నొయ్యిన వునకు.
 వెనుకొనిపోన నవ్విభుఁడు గోవులను
 మనభూమిఁ జొచ్చు నెమ్మది నీక్షణంబె.
 నానాముఖంబుల నరుఁడు వచ్చినను
 సేనకు నడ్డంబు సేయ మే లు” సన
 నెలమిలోఁ గర్ణుండు “నిదియె మే” లనియె.
 అలద్రోణుమాటల నాలించి భీష్ముఁ

డెలనవ్వు చెలువార నీకొని యపుడు
 బలము భూవిభునకు భాగించి యిచ్చి
 వెనుక నుజ్జ్వల సైన్యవిసరంబు మెఱయ
 మొన సేయ నపుడు నిమ్ముల ద్రోణు నడుమఁ
 దలకొని కర్ణ ముండఱఁ గృపాచార్యు
 వలపలితల నిల్చి వరుస నెల్లెడల
 శకునివికర్ణదుశ్శాసనద్రాణి
 శుకబాహ్నికాదు తాశూరపుంగవులఁ
 దనర నిల్వఁగఁ బంచి తా నందఱకును
 వెనుక యై నన్నాహవిభవంబు మెఱసి
 పరికింపఁ దగుతాటిపడగ యెత్తించి
 యనుగుచు నుండఁ దూర్యములు ఘోషింప.
 అంత నిండ్రుఁడు చిన్య మగువిమానమున
 సంతరిక్షంబున నరుడెంచి నిల్చి
 సరసు లై సురలు భేచరులుఁ గిన్నరలు
 గరుడగంధర్వులుఁ గర మర్థిఁ గొలువఁ
 జక్రిప్రాపునఁ గాలచక్రంబు గెలుచు
 చక్రవర్తులు రాజచక్రంబుఁ గొలువ
 “సీమహారథులతో నితఁ డొంటిఁ దాఁకి
 యేమి సేయఁగ నోపు నిది చోద్య” మనుచు

వీక్షించు చున్నచో విజయుఁ డానీతి
 నశ్చీణశత్రుసైన్యములతోఁ గదిసి
 కొలఁది మీఠీనదైత్యకోటులమోఁడ
 బలశీలుఁ డై పోవుబలభేది పోలె
 తడయక బహుపయోధరపంక్తిమోఁడ
 వడిఁ గూడి చనుగంధవాహుండు పోలె
 నతిధీరగాండివహ్యనినాదంబు
 ప్రతిపక్షులకుఁ బ్రాణభయము సేయఁగను
 దరమిడి దేవదత్తంబు పూరించి
 కురుసేనగుండెలు గుడ్డలించుచును
 కపికేతనజ్వాల కబళించి విడువ
 నృపులచిత్తంబులు నీలు చేయుచును
 “ ఏయుండు చూడఁగా నిటు రాక పోడు
 వ్రేయుఁ” డంచును గురువీరులార్వఁగను
 మెఱసినమింటఁ గ్రొమ్మెఱుఁగుచందమున
 మిఱుమిట్లు గొనఁ దేరు మెఱసి యేతేర
 దళములఁ గ్రోశమాత్రంబులోఁ గూడి
 తల యెత్తి చూచి యుత్తరున కిట్లనియె:

అర్జునుఁ డుత్తరునకుఁ గురుసేన

యున్నవిధంబుఁ బెలుపుట.

“నెగవక కురుసేన వే చూడు; మొనలు
 తీరిగి పోయెడి జూడు తెలుగులై; చూడు
 మీనలిపాఁజు; ని దెంతయు ఘనము.

భావింప నడుచు హుంబు సైన్యంబు.

ముందఱ నల్లదె మొత్త చూసేన.

ఎం దున్న వాఁడొకో యీగురువిభుండు?

తడయక యతనిఁ జూతముగాని తేగు
 నడపుడు కాని సేనకు దాపలింపు

మజుఁ డడ్డ మగునేని హరుఁ డడ్డ మైన
 నిజబాణతతులచే నిర్దింతు విషవ.

అంతట సేనక న్నది కన్నవంక

నెంతయుఁ బస చెడు నితఁడు చిక్కినను.

ఈ పాఁజులోపల నితఁడు లే కున్న

వే పోయి గోవుల విడిపింప వచ్చు.

అక్కడ రొద సేయ నపు డైన దాయ

చిక్కక పోయి డంచుఁ జిత్రంబుగాను

నరుఁడు చెప్పినయంత నరనాథసుతుఁడు

నరదంబు నడపింప నపుడు సైన్యములు

సరస కే తెంచి నూసర్ప కేతనునిఁ
 బరికించి యందులోఁచుట గానరాక
 సగుఁ డట్టి నేనకు నెడుచు ముండిఱను
 వసుసహో నిక్షేణవాసుభాగము
 నెనుదిక్కున చున్నవీ వర్గములు
 నొసరంగ భూమింజయున కేర్పరించి
 “తొలఁగె నిచ్చట పేగు దుర్యోధనుండు;
 తలఁగి పనులెంటు వాఁ బోన నోపు.
 లేల మొప్పుగ రాజు లేనికయ్యంబు
 నేల సేయఁగ మన కీ నేనతోడ?
 పొద పొద మన తేగు బోవ నిమ్మచుచుఁ
 బదిలంబుగాఁ జెప్పి బలభేదినుతుఁడు
 కృతభక్తి ద్రోణాగాంగేయులకృపుల
 శ్రుతిపాదయుగళంబు సోక రెండేసి
 బాణంబు లేసినఁ బరిజనంబులకు
 ద్రోణుఁ డర్జునుఁ జూపి తొడరి యిట్లనియెః
 “ఒనరుగాంజీవము విద్యుష్ణీలఁ గ్రాల
 వనచరధ్వజరావపఁబుగర్జ లొలయ
 జలదాకృతిం దాల్చి జవ మొప్ప వచ్చు
 నలరథంబునఁ జూడుఁ డలరారు నదిగొఁ

బర్జన్యనోజ దోర్బలసాంద్రుఁ డగుచు
 నర్జునుం; డిదె చూడుఁ డస్త్రయుగ్ముల
 నాసాదములమోల నయమొప్ప నేసి
 యేపునఁ బూజించె; నింతయే కాక
 సోఁకి సోఁకములుగా శ్రుతిపుటంబులకు
 సోఁకునట్లుగ నాదునుఖ మెల్ల నడుగు
 పగిది బాణము లేసె బహునీతివిదుఁడు!
 పగవారిసేతలఁ బ్రాభవం బెడలి
 యిడుమలఁ బడి నొచ్చి యింతకాలంబు
 నడవి నుండినశోక మంతయుం బుచ్చి
 సమయంబు వెన నిశాసమయంబుభంగి
 నమరంగ నెరసి మార్తాండుఁ డై కదిసె,
 నని గురుం డాడంగ నాభీష్టకృపులు
 మనసున నగుఁ డేయుమార్గణంబులను
 దమకు మ్రొక్కుట గాఁగఁ దమసేమ మరయు
 క్రముముగా నెఱిగి తా మలరంగఁ గ్రీడి
 తక్కినవారికి దర్శింప రాక
 సుక్కక పసు లేగుచోటుకై పోవ
 నాతనిఁ జూచి దివ్యాపగాసుతుఁడు
 నాతతకురుసేన కర్థి నిట్లనియె :

నరుఁ బెద్దకాలంబునకుఁ జూడఁ గల్గె
 సరసుఁ డీతఁడె! వీనిసౌజన్య మొప్పు!
 ఇన్నరు వీక్షింప నింద్రుండు వేయు
 గన్నులు ధరియించెఁ గానోపు మొదల!
 కలఁగక మనసౌజ్ఞకై నచ్చి తాను
 తొలుతను నినతేరుఁ దొలఁగఁ దోలించె.
 బలములఁ గ్రీఁగంటఁ బరఁగఁ జూచుచును
 వెలయుఁ శౌరవరాజు నెదకు చున్నాఁడు.
 చిక్కినఁ గరిరాజు సింహంబుచేతఁ
 జిక్కినచందంబు సిద్ధిండుఁ బలికి.
 మనకు నాతనికిని మధ్యంబు క్రీడి
 చన రాజు విడిపింపఁ జనునొక్కొ మనకు?
 అతని కొక్కటి యైన నఖిలంబుఁ దప్పు
 నితర కార్యము లేల యీగోవు లేల!
 అని నేనలుచు నాను నతులవేగమున
 జననాథు మొనఁ జేగఁ జనుదెంచునంత
 మొదవులనెనుక నిమ్ములఁ బోవుప్రజయు
 నదె నచ్చె నరుఁ డని యందంద పలువ
 గోవుల నరుఁ డంతఁ గోశద్వయమున
 వేవేగఁ గూడి భూవిభునూనుఁ బలికె :

“చేకొని కూడ వచ్చితిమి గోవులను
 వీకతోఁ బఱతెంచె వెనుక సైన్యంబు.
 సరగున నరదంబు సైన్యమధ్యమున
 నరుదార నడపు; బాహుశక్తి నేను
 త్రిప్పుదుఁ బనులను దీవ్రత రివులఁ
 గప్పుదు శరవృష్టిఁ గలఁతు భూనాథు”
 ననిన నాసేనకు నడ్డంబు నడప
 మునుమిడిఁ దూరుపుముఖముగా రథము

కారవపరివేష్టితము లైనగోవులనెల్ల

నరుఁడు విడిపించుట.

జననాథతనయుండు చన నిచ్చుటయును
 దనపేరు వాడి సుత్రామనందనుఁడు
 పాతాళలోకంబు బబ్బరింపంగ
 నాతటి రథఘోష మందంద నెఱపి
 యెలమితో “నెందుఁ బోయెదరు, పో నానె?
 నిలు!” డని చే వీచి నిమ్రాస్త్రములఁ
 జెన్నుగా సేనలు చెదరంగ నేసి
 మిన్ను నేలయుఁ గప్పి మెఱసి యార్చుటయు
 వెఱచి తప్పక చూడ వెఱచి చేష్టలను
 మఱచి యుండిరి; క్రీడి మహితవేగమున

మొదవులవెంట నిమ్మలఁ బోవుప్రజల
 నదలించి తూర్పునకై పాఱఁ దోలి
 తెఱసి గావించినఁ దేఱఁ గొప్పఁ జూడఁ
 దఱ వైనగోవు లాతతసేననమమఁ
 దునిసిన మొయిలునందునఁ గానఁబడిన
 ఘన మైనశతతారకములచందమున.
 భవ్యదోస్సారంబు భాసిల్లి విలిచి
 సవ్వసాచియు సంత సవరించి మొత్తై
 దివ్యశంఖంబు భూదిశలు ఘూర్ణిల్ల
 నవ్యయం బగుదానియారవంబునకు
 హరికేతనము సేయునార్భటంబునకు
 హరికేతుభూతాటహాసంబునకును
 శోభిల్లుమకుటరోచులతీవ్రతకును
 నాభీలగాండివజ్యానాదమునకు
 నరిసేన సేయుహాహారవంబులకు
 నురవడి సేయుదివ్యులయెలుంగులకు
 బెదరి గోవులమూఁక పృథ్వి గంపింపఁ
 జెదరి గాండీవి వచ్చినజాడఁ బట్టి
 చిఱుకొట్టుచును వాలశిఖరంబు లెత్తి
 పఱచె దక్షిణదిశాభాగంబునకును;

పసులతోడన పట్టుపడినగోపకులు
 వెన నేగి రాధేనువితవి వెన్దగిలి.
 అనఘుఁ డర్జునుఁడు తానాహవోత్సాహ
 మొనర మూఁపులు పొంగ నుత్తరుఁ జూచి
 “అరులు గోవుల కింత నడ్డంబు రాక
 యరడంబు వారలు నరుడెంచు నెడకుఁ
 జోవ ని” మ్మని చెప్పి భుజదండ మెత్తి
 గోవుల దెసఁ జూపి గోపవర్గముల
 “నోడకుఁ డింక నే నున్నాఁడఁ బసులఁ
 గూడి పొం” డని చెప్పి కొమ కొప్ప నంత
 వెరవునఁ దేనె గప్పినమక్షికముల
 పరుసునఁ గురుసేన పసులకై పొదువ
 వెమ్ముచుఁ గోపించి వెనఁ జొర రాక
 యమ్ములు పఱచి భాహాశక్తి నతఁడు
 భావనకై వచ్చుబహువికారములఁ
 బోవఁ ద్రోచినయోగిపురుషుండు పోలె
 వారించుటయు సేన వశము గా కుండె,
 చేరె గోవులు తొంటిసీమ కన్నియును.
 అనినఁ గౌరవు లెల్ల నటమీఁద నేమి
 యొనరించి రది తెల్పు మొనరంగ ననిన

చారుయశఃపూర సరసగంభీర
 భీరువైరిత్రాణ భీమప్రతాప
 తాపసకృతసౌఖ్య ధర్మస్వరూప
 రూపమనోజాత రుచిభానుబింబ
 బింబాధరా భద్రబిరుదావలంబ
 లంబధరాధీర లలితసంచార
 చారుతరస్తుతసద్గుణాధార
 ధారాధరౌద్రాద్యధర శుభావాస
 వాసనప్రతిమూస వరజనావాస
 ధీశక్తినిజపాత్ర దేనయపుత్ర
 ఇది సదాశివభక్త హితగుణాసక్త
 సయస్వరూప కాశ్యపగోత్రదీప
 శ్రుతిపాత్ర వల్లభసూరిసత్పుత్ర
 మతిమద్విధేయ తీర్థయనామధేయ
 రచితవిరాటపర్వమున నాశ్వాస
 ముచితార్థయుతముగా నొప్పు నాలవది.

విరాటపర్వము—ఆ - ౫.

శ్రీకరచారిత్ర శృంగారగాత్ర
ధీకల్పితోద్ధార దేవయముమ్మ
వినుము నెంజియు నిట్లు వివరింపఁ దొడఁగె
జనమేజయునకు నైశంపాయనుండుః
ఈచందమునఁ గౌరవేశుండు మొనలఁ
జూచు చుండఁగఁ బేర్చి సురరాజసుతుఁడు
బాహుబలాభీలభవ్యదోర్దండ
దోహలబాణసందోహంబు పఱపి
పులిసోటిమాంసంబుఁ బుచ్చికొన్నట్లు
బలియురచేఁ బడ్డపసిఁ గ్రమ్మరించి,
యరు దొంది కుసునాధుఁ డరిసేన నుంట
గరుడుండు తాఁ బన్నగముఁ గన్నమాడ్కి
నాహుఁగి నగ్జనుం డహుడు వీక్షించి
బీరంబు మోమున వెలయంగఁ బొంగి

“యమృహిపతిమీన నరనంబుఁ బోవ
 ని” మ్మని నృపసూతి కేర్పరించుటయుఁ
 బ్రథితకౌరవులు నేర్పడఁ జెందువేల
 రథములవారు ధీరత మున్నె కడఁగి
 వేయేసిరథముల నెసఁ గర్ణభీష్ము
 లాయత్త మై వచ్చి రతని కడ్డంబు.
 నరనాథుఁ డటమున్నె నరునిచేఁ బరులు
 తిగుగుట వీక్షించి దీనభావమున
 రాయుచు సనుజవర్గముఁ దాను మగిడి
 నేయురథములతో నెఱ్ఱ గొంది నిలిచె.
 తక్కుటిబలము లుద్ధతి మోహరించి
 కెక్కడఁ జూచిన నిల యూనినట్లు.
 ఇంపలు నొకనెపై నింత నేయుచును
 అం దందు నేకాంగి కను వైనయట్లు
 దర్పించి ననుఁ జూడు తనుఁ జూడు మనుచు
 నేర్పులు దొరిలతో నిర్ణయించుచును
 ఉపయించుభాస్కరు నుగ్రరాక్షసులు
 పొదివినగతిఁ గ్రీడిఁ బొదువునత్తఱిని
 అతఁడు మోమున మందహాసంబు నిగుడ
 నతివీరరసవారి నందంద తేలి

ఉత్తరునకు నర్జునుడు కారవవీరులను
వారియడియాలంబులను దెలుపుట.

యుత్తరు వీక్షించి యొప్పారఁ బలికెః
“ఉత్తర చూచితే యుగ్రసైన్యముల
నర్జుతో వైరు లిట్లరుదెంచు తెల్ల ?
పార్థునోచిననోముఖము కాఁ బోలు !
కురువీరవరులకు గుఱుతు చెప్పెదను
వెర వొప్ప నది నీవు విని యుండ వలయు.
పసిడిఁ జేసినవేదిపగిది యై పడగ
యసమానగతి నొప్పునతఁడు ద్రోణుండు.
శృంగార మై యున్నసింగంపుఁబడగ
యంగీకరించువాఁ డతనినందనుడు.
పసిడియాఁబోతును బడగలోఁ గల్లు
నసమాక్షసమరూపుఁ డగువాఁడు కృపుఁడు.
ఉడురాజు సరిపోలు చున్నశంఖంబు
పడగఁ దాఁ గలవాఁడు భానునందనుడు.
పడగలలోఁ గానఁబడుత్రాటిమ్రాని
పడగఁ దాఁ గలవాఁడు పరఁగ భీష్ముండు.
సర్పంబుఁ దానును సరివచ్చు చుంటు
సర్పకేతువువాఁడు సరవి రారాజు.

ఎసఁగినవేడ్కతో నింక ద్రోణునకు
 వెసఁ బ్రదక్షిణము గావించుము గాని
 తేరుఁ దోలుము వీరిదెస నెన్న మనకుఁ
 గ్రూరంబు గొఱగాదు గురుమూర్తి గాన.
 జలదంబుఁ బిడుగుతో సంధించినట్లు
 విలువిద్య నేర్పే నీవిప్రోత్తముండు;
 భావింపఁ దెలియు మశ్వత్థామకన్నఁ
 గేవలమును ననుఁ గృప నేయు మదిని.
 కాపున నితనితోఁ గయ్యంబు నేయ
 భావంబు కొలువదు పరికింప నాకు.
 కురురాజుతోడ మాఁకొనఁగఁ దా నిట్టు
 లరుదెంచె నితఁ జేసినప్పు జేయునము.
 అతనిపుత్తుఁడు తండ్రియంతటివాఁడు
 అతులితం బైనశస్త్రాస్త్రవిద్యలను.
 పురహరువరమునఁ బుట్టె ద్రోణునకుఁ
 బురుహూతుతో నైనఁ బోరాడు నతఁడు.
 మఱి కృపాచార్యుండు మాతండ్రిసఖుఁడు
 చిఱుతకాలమునాఁడు చెప్పి విల్విద్య.
 కృపుఁ డంట గాని నిష్కృపుఁడు వైరులకుఁ
 జపలదుర్యోధనుసర్వాంగరక్ష.

ఈయిరువురు నేయ కే నేయ వెఱుతు
 మాయెడఁ గృప గల్గుచూచ్యు లెంతయును
 అదె చూడు రాధేయుఁ డాహవక్షోగిఁ
 గదల కుండెడిమేటి గర్వపర్వతము.
 ఇతఁ డర్థికోటికి నిచ్చుకాంచనము
 ద్రుతగతి రెండుమేరువు లంత గలదు.
 కురురాజు వీఁడు నన్ ఘోరాజి గెల్చు
 నరుదార సంఘఁ దా నాత్మలోఁ దలఁచు.
 వీక్షింపు కౌరవవిభుఁ డల్ల నాఁడె
 యక్షిణుఁ డభిమాని యసమానబలుఁడు.
 బలిమిఁ బాండవులను వారక యేఁపఁ
 గలిగె నా కని యాము గవిసి యున్నాఁడు.
 కలిగె నీతనితోడఁ గయ్యంబు నాకుఁ
 గలిగె బండువు నేయ గాంక్షివమునకు!
 అర్కసూనుఁడు నీతఁ డని నన్నుఁ గన్న
 మార్కొనఁ గలవారు మదిఁ గొంకు లేక!
 ఎలమితో వీరల నే నేయునపుడు
 సాలవక నీనేర్పు సూపంగ వలయు.
 పిడుఁ గైన నిల్చు నాపేగు సెప్పినను
 బుడమిపై వీరి నిల్చుట యెంత నాకు?

రారాజు మార్కొన రా కున్నవాని
 తేరుచేరునఁ బోవఁ దెలివితోఁ జూరుము.
 ఇంక భీష్మునిఁ జూడు మితఁ డాజిభీష్మఁ
 డింకించు నరిబలం బేచి యెల్లెడల;
 సంచితభుజబలసంపన్నుఁ డీతఁ
 డంచితగాంభీర్యుఁ డసమసాహసుఁడు
 పరశురాముని లావుఁ బరఁగ నిర్జించె;
 మరు కేళి హనుమంతుమాడ్కి వర్జించె.
 తలనోయఁ బాండవధార్తరాష్ట్రులకు
 నెలమిమై నొకరీతి నేకార్యమునను
 భేద మించుక లేక పిల్చి తా నెసాడు
 నాడించును గూర్చి యలరార నితఁడు.
 ఇతనిపొంతను బోవనీకుమా రథము
 జితలోకుఁ డీతఁడు సిద్ధింప నీఁ డరుల"
 అని మహావీరుల సతని కేర్పఱిచి
 యని సేయ సర్జునుం డకు దెంచునప్పు
 డెలమి నశ్వత్థామ యించుక నవ్వి
 పలికె గర్జునిఁ జూచి భావంబు చెదరః

అశ్వత్థామ కేరడంబు లాడఁ గట్టఁడు

వీరభాషణంబు లాడుట.

“కర్ణ నీమాట లాకర్ణించె నృపుఁడు
నిర్ణయించితి క్రీడి నిర్జింతు ననుచు.
అదె వచ్చె బీభత్సుఁ డాహవంబునకు!
ఎదు రేగి పోరాడ విది యేమి నేఁడు
తలకొని వానితో? తలపోసి చూడు.
తలఁప నిందఱు గారె తలపోయఁ బతికి
పలుక నేర్తురు గాని పలికిన స్థల
యిల నారు చేసిన నే మేమి గాదు!”
అనుటయుఁ గోపించి యర్కనందనుఁడు
పెనుపునఁ బడగెత్తు పెనుపాము వోలె
నిట్లని పల్కె “నే నెట్లు లాడితి నొ
యల్ల చేయునుఁ జూడు మాంబులోన.
నిను నమ్మి వచ్చితి నే క య్యమునకు?
విను నీపు నన్న నవ్విన నేమి యయ్యె!
బీభత్సు నిదె యడ్డపెట్టెన” ననుచు
నాభోగశరవేగుఁ డై త్రోచి నడవ
నతనికి మున్ను భీష్మచార్యకృపులు
చతురు లై నడచి రశ్వత్థామతోడ.

ఈరీతి నవ్వీరు లేవురు నడవ
 ధారుణీవిధుఁ డంశఁ దానుఁ దమ్ములును
 కురువీరులు దర్పించునఁ బేర్చి యొక్కుమ్మడి
 నర్జునుం దలపడుట.

శకునిసైంధవముఖ్యసకల బాంధవులుఁ
 బ్రకటబాహ్లికముఖ్యబహుమహీవిధులు
 సకలకుంజరములు సకలాశ్వతతులుఁ
 సకలంకగతి బీర మభివృద్ధి చెందఁ
 గూడి యొక్కటఁ బేర్చి ఘోరాహవమునఁ
 గ్రీడిఁ దాఁకినఁ బ్రాఁకెఁ గెందూళి మింట,
 గజగజ వణఁకె దిగ్గజము లన్నియును,
 త్రిజగము ల్లలఁగె వారిధు లెల్ల నింకె,
 పటహభాంరవములఁ బగిలె నల్లెనలు,
 పటుబాణరుచులచే భానుండు మాసె,
 “హాపుత్త్రీ హాపుత్త్రీ” యని వజ్ర పలికె
 సూపింపఁ బాండుపుత్త్రునిలావు మించె.
 అప్పుడు తత్తుచుగా నవనీరుహములు
 గప్పినశిఖ పోలె గాండీనధరుఁడు
 నిర మౌప్ప బాణంబు లీనుమైఁ గురిసి
 యరుల మార్కొనుచు బాహాటోప మొప్ప .

వైరిపైన్యముఁ జొచ్చి వారు వీరనక
 ఘోరశరాన్ని గగ్గోలుగాఁ బఱచి
 కదిసి పాతఁగ నొక్కకాలంబునందుఁ
 బదియింటఁ బదియింట భటవార మేర్చి
 త్రిదశులు బెదర నుద్రేకించి యార్చి
 కదనంపుఁగ్రీడలోఁ గడుచిట్ట యగుచుఁ
 దలఁకక మూర్ఖునఁ దమకించువారిఁ
 దొలుతను జెండాడి తోడ్తోడ భటులు
 భంగంబుతోఁ బటాపంచ లై పాత
 ముంగలిమొనవారి మొత్తి పోఁ ద్రోలి
 శింజినీనాదంబు సింధుగర్జనము
 రంజిల్లుగతి నొక్కరవముగా మొరయ
 దళములపైఁ దేరుఁ దఱిమించి మించి
 కొలను సొచ్చిన యట్టికుంజరం బనఁగ
 బంధురగాండివపటుమార్పియందు
 సంధించి యేయుచో శరపరంపరలు
 పదియు నూలును వేయి పదివేలు లక్ష
 పదిలక్షలును గోట్లు పదికోట్లనంగ
 మెఱసి లెక్కకు మీఱి మిఁగుఁగుర్లు చెదర
 నెఱమంట గ్రక్కుచు నేచి వేగమున

నిలువక కలనిలో నెత్తుటఁ దోఁగి
 యలమి సైన్యము నెల్ల నడలించి మించి
 పంచాననంబులపగిది నేనుఁగులఁ
 జించి మాంసంబులఁ జిద్రుపలై రాల్చి
 జననాథులను బోలె శాస్త్రసన్నతుల
 ఘనహస్తపదమస్తకముల ఖండించి
 యురవడి నుగ్రవాయువులచండమున
 నరదంబులొక కొన్ని హతము గావించి
 కాతెనుమునుబోలె గతి నేపురేఁగి
 మీఁజీ వైరుల నెల్ల మెఱయంగఁ ద్రుంచి
 జలజనాభనిమూర్తినంపత్తిపోలెఁ
 దలఁప నెక్కడ నైనఁ దాన యై యుండె.
 అప్పుడు సైన్యంబు లాయోధవరులు
 తప్పక నరుమీఁద దట్టమై కదిసి
 జలధిపైఁ గవిసిన చటులాగ్నిసమితి
 పొలుపున హావఱి పోవ నన్నియును
 బరఁగ వాలములు వర్షించి తాఁకి
 యరుదార నిరుగేల నాలంబు నలుపు
 సురరాజసుతుని యాశుగవేగమునకుఁ
 బరువిడి నిలువ నోవక పాఱి పోవ

మఱి కొందఱుత్తుంగమాతంగసమితః
 దఱచు డీకొల్పుచుఁ దగఁ బార్థమీందఁ
 బరిఘముద్గరకుంతబాణనారాచ
 కరవాలశూలచక్రము లొప్ప వైచి
 కుంభజుతోడ మాక్కొనినవారిధుల
 జృంభణ మె ట్లయ్యెఁ జెలఁగి య ట్లయిరి.
 రథికులు కొందఱురక చిత్తజల్లు
 పృథివీధరంబుఁ గప్పినకీతి దోఁప
 బెడిదంపుఁ దూపుల బీభత్సుఁ గప్ప
 బెడబెడ మనిచూర్చి వే పొయి మఱియుఁ
 బురములు మూఁడు గోపురములతోడ
 హరుచేతఁ బడినట్ల యతనిచేఁ బడియుఁ
 జౌకళించుచు రాజసమితితోఁ గొందఱ
 తాకీర్ణశరఖడ్గు లై వచ్చి తాఁకి
 హేషారవంబుల నిద్ధకింకిణుల
 గోషభాషణముల కొద చేసి కప్ప
 శబ్దభేనులు కొన్ని సంధించి యప్పు
 డబ్దవాహనపుత్త్రిఁ డస్త్రంబు లేయ
 నాతతబాణాన్ని యలమ నందఱును
 ఊతగా నశియించి రొగిఁ జూడ నపుడు.

అంత నర్జునుచేత నాభంగి సేన
యెంతయు గాసిల్లు టెటింగి రా రాజు
గజపురంబునఁ బేను గలవీరవరుల
గజహయా హాథులుగాఁ జూచి యేర్పి
పదివేలఁ బొం డని పంపు వెట్టుటయుఁ
ద్రుద శేంద్రసుతుఁ డాఁకి ఫీకు నై నాకు
“కదియుఁడు సోమపుఁడు ఖండ్గింపుఁ జేయుఁ
డదలింపుఁ డనుసొంపు లగుమాట తెనఁగ
నిప్పులు గురియించుచిష్ఠరాస్త్తములు
కప్పిన సంకోషకలితుఁ డై నగుఁడు
ఉత్తరుపై గాణ మొకటి పో నీక
యుత్తరాశ్వంబుల నొకటి పోనీక
క్రక్కునఁ దనతేరు గడగండ్లఁ బడక
చెక్కు చెమర్చక చెలువుమై మెఱసి
తుల లేనియక్షయమాణీరములను
సోలువడి యొంకొంటి వెంటనే నిలుచు
శరములు సంధించి సైన్యంబు మీఁదఁ
బరువడి వర్షింప భగ్న మై యదియుఁ
గరములు నుచ్చి యంగములు నొచ్చియును
శరవహ్నిఁ జచ్చియు శరణుఁబొచ్చియును

వడిఁ గూడఁ బోరియు నంతఁ బాఱియును
 జడబుద్ధి మీఱియు సఖులఁ జీరియును
 నెత్తురు గ్రక్కియు నెరఁచుఁ జిక్కియును
 చిత్తంబు సుక్కియుఁ జేష్ట దక్కియును
 వీడిన వెన నేగి వీక్షించి వీరు
 “లోడ కోడకుఁ డని యొకలక్ష గూడి
 కర్ణాదు లనుప నగ్గలికపో నచ్చి
 యర్జునశృతి తోఁప నందంద యార్చి
 నరుమీఁద నేసిఁ నగుఁడు భీతిలక
 దరహాస మెసఁగ నుత్తరున కిట్లనియె :

అర్జునుఁ డుత్సాహవనంగా లాడి యుత్తరుని
 యుద్ధసన్నద్ధుఁ జేయుట.

“ఓరాజనంగన, యుద్ధంబు బలిసె.
 సారథ్యమునకు వేసఱకుమీ నీవు.
 ఈసేనఁ జొచ్చిన నింకఁ బై రాదు ;
 భాసురగతిఁ దేరుఁ బాఱని” మ్మనిన
 మెలపుతో నతఁడును మీఱుపల్లంబు
 తలఁపఁ జేరువయును దివ్య దుర్ఘటము
 నొక్కసనూని మై యుండ నారథము
 నెక్కుడు వెనఁ దోలె నెల్ల సేనలును

నెలకొని యడ్డంబు నిడుపు మూలలను
 వలయంబులును గాఁగ నచ్చి నర్తింప.
 ననుని బాణముల రత్నపుఁ గేతనములు
 ధరఁ గూలెఁ జక్క లుద్ధతిఁ గూలిపట్లు.
 “మముఁగావు”మని మ్రొక్కుమాక్తి సత్త్వములు
 నమ రేంద్రసుత బాణహానిఁజేసి మ్రొక్కి.
 రక్తాబ్ధిలోన వారణపయోగములు
 యుక్తంబుగాఁ గూలె నొకక్రీడిచేత.
 పడఁగలు గొడుగులు పాగుబాణములు
 గడువేగమునఁ ద్రెవ్వి గాలిచే నెగసె
 నటమున్నె దివి కేగి యాడునట్టులును
 జలబలభూసాలాంఘనములో యనఁగ !
 కొలఁది మీఱినయట్టి ఘోరయుద్ధంబు
 చెలఁగఁ గౌరవరాజుసేనలో నపుడు
 మన మేది కూలినమాతంగఘటలు
 చిదిసినహనులు నొచ్చినరథావళులు
 నొరగినకేతువు లొరగుసారథులు
 విరిగినవిండ్లుఁ ద్రెవ్వి నగుంజియలును
 దునిసినగోళ్లును దొరఁగు నెత్తురును
 బెనఁగొన్నప్రేవులు బెరయుపీనుఁగులుఁ

గలుగుచు సంగరాంగణము చూడ్కులకు
 విలయకాలమునాఁటివిభవంబు చూపె.
 కాలినశిఖర జొచ్చి కనకఖండములు
 కాలుష్యములు మాని కడు నొప్పినట్టు
 లని జొచ్చి విరఘులై యర్జునాస్త్రముల
 మనుజభావము లూడ్చి మఱి దివ్యులగుచు
 రమణతోఁ గొండఱు రంభకౌగిటను
 గ్రమముతోఁ గొండఱు అర్చితసౌధములను
 మెలపుతోఁ గొండఱు మేనకయింటఁ
 రలవఁ గొండఱు తిలోత్తమయింటఁ గాఁగ
 నలవక యింటివేశ్యలపాలు పోక
 తలకొని ఘోరయుద్ధము చేసి రచట.
 అప్పుడు క్రీడిచే నాభంగి సేన
 చెప్పఁ జూపఁగ లేక శీఘ్రంబె తెగిన
 సతిరథసమరఘట మహారఘు
 ధృతి సర్ధరఘులు నుద్రేకంబుతోడఁ
 బరఁగ నర్జునుఁ డనుబడబొగ్గిమీఁదఁ
 బారిఁ బారి శరవార్ధిఁ బురికొల్పుటయును
 అది వీక సేయక హరితనూభవుఁడు
 త్రివిధు లిచ్చినయట్టిదివ్యబాణములు

కలుషించి యేయుచో గలశసంభవుని
 నలు మోపు డెబ్బది నాశు బాణములు
 బరంగ మశ్శాసను బదియేను నాశు
 బరంగంగ ముష్కభు బండ్రెండు నాశు
 నలు మోపు నుబది నాశు పాబలుని
 సురంగ ముష్కది యాకృషు నాశు.
 కర్ణురథ్యంబులు గర్జుసారథులు
 గర్జుతేనును మ్రంచి కర్ణ నొప్పించి
 ధీగు డై నగు డంత దేవరత్తంబు
 పూరించె సైన్యంబు భుజశక్తి నెడల.
 మోర లిల్లు నడుటయు దొడలి వీక్షించి
 వసున నిల్వంగ చీక పాతె సైన్యంబు
 సేనానిచే దైత్యసేనలు తొల్లి
 జా నొప్పు బాతీసచందంబు దోప;
 సురరాజసుతుమూర్తి జూడంగ వెఱచి
 మరలి గాంగేయునిమరుగు సొచ్చినను
 అతఁడు వారల కెల్ల సభయహస్తంబు
 చతురత నిచ్చి యాశ్వాసించి పలికె:

అర్జునునకు నిలువ లేక పాటుపైన్యంబునకు

భీష్ముఁ డుత్సాహవచనంబులు పలుకుట.

“ఓకర్జునైన్యంబ, యోద్రోణుసేన,

ఓకృపృనైన్యంబ, యోడకుం” డనుచుఁ

“గ్రమము సర్వము మీఱి కాలాగ్ని రాదు,

రమణతో జలధి మేరకు మీఱి రాదు,

గజకంఠుమెడ నున్న గరళంబు రాదు,

లెఱుఁ గొప్ప శమనుఁ డుద్రేకించి రాఁడు!

ఒకవింటివానికి నోడి వచ్చితిరి!

ప్రకటింపఁ దల్లిగర్భముఁ జొచ్చువారె!

మోహము విండ్లును గానె మీరు పట్టినవి?

మోహము తేరులు గానె మీర లెక్కినవి?

ఎలఱు నెంతటి కై న నే నున్నవాఁడఁ

దిలపడి మీర లుద్ధతి నేయు?” డనిన

సీసున నటు పోక యేచి యార్చుచును

భాసురగతి భూమిపైఁ ద్రొక్కి నిలిచి

మఱియుఁ గవ్వడిమీఁడ మహితసత్త్వంబు

నెఱుప నుద్యోగించె నెఱి సైన్యవితతి.

అటు లేచునైరులయాటోప మెల్లఁ

బంబుకార్యగతిఁ జూచి బాహు లుప్పొంగ

నుత్తరునకు వారియుత్సాహ మెల్ల
 నత్తఱిఁ జూపుచు నర్జునుం డనియెః
 “కురురాజు గూర్చినఘోటకవితతి
 పరిణాధస్యైస్యవైభవముఁ జూచితివె?
 ఎలమితో మన మెంత యేపు సూపినను
 బలము దగ్గక వైరివర్గంబు పోలుచు!
 ఇటమీఁద మనము ప్రత్యేకయుద్ధమునఁ
 బటుభయంకరచీల బలువు చూపుదము.
 నెఱయ నించుక నీవు సైరధ్యములను
 దఱుమక నిల్పి నింధరి మప్పఁపు.
 జానొప్పుఁ జూతము సైన్యమధ్యమీనఁ
 గాన వచ్చుచు నుండుఁ గన్తుకేతనము.
 వాఁడు మూర్ఖున నున్నవాఁ డింక మనకు
 వాఁడిమి పచరింప వలయు మున్నాడి.
 ఆదిక్కునకుఁ జేర నరదంబు పఱుపు
 మాదిత్యతనయునియాటోప మెల్ల
 నుడిగింతు” నని పల్కు నుత్తరుం డపుడు
 కడుకొని హరులపగ్గము సడల్పుచును
 రథము వేగమె తోలె రాధేయుమీఁద.
 ప్రథితబాహుగర్వపరివేష్టుఁ డగుచు

నావులమందలో వ్యాఘ్రుంబు చొచ్చి
 వావిరిఁ గలఁచునప్పగిది నర్జునుఁడు
 కురుసేనఁ జొచ్చి తా ఘోరంబుగాను
 శరములు నర్జునించి సమయింప నరులఁ
 జిత్రాంగదుండును జిత్రసేనుండుఁ
 జిత్రరథుండుఁ జెచ్చెర వికర్ణుండు
 సరగ శ్రతుంతపసంగ్రామజిత్తు
 బరయ ను నుఖదుర్జయౌఖ్యదుష్కృతులు
 మరియుఁ బేర్చెనకుమారవర్గంబు
 మురు నొప్పుగాఁ గ్రీడి మున్నాడి తాఁకి
 తఱచుగాఁ దూపు లుగ్ధతి నెల్లయెడలఁ
 బఱపి దిక్కులు దీప్తిఁ బరీక్షవిల్లఁగను
 జెలఁచేఁగి తమసేయుసింహనాదముల
 బలిమి శేషునిశ్రోత్రపటంబు పగులఁ
 గడసంబు సేయుచో గాంక్షివి యపుడు
 “పదర నేటికి మీరు పసిబిడ్డ” లనుచుఁ
 దలపోసి సగరనందనుల్పైఁ దొల్లి
 నలిగినకపిలసంయమిపోలె నలిగి
 ఛరఁ గూల్చె నౌఞసంధానజర్పితఁ
 బరచాపపరయుగ్యపర కేతనములు.

అంత వికర్ణుఁ డత్యంతవేగమునఁ
 గౌంతేయుమీఁద మార్గణవృష్టిఁ గురియ
 నటిముఱిఁ దనఛాప మతనిబాణముల
 విఱుగంగఁ దానును విఱుగుచో వీరు
 “అసంగి పోవకు” మని యెంత చెప్పినను
 నెస వికర్ణుఁడు కాన విన లేక సాఱె.
 క్రూరుఁ డై యపుడు శత్రుంతపుం డార్చి
 నారాచతతుల నెన్నరులేని మాటి
 యుత్తరుఁ డంప చుద్యోగించి యపుడు
 చిత్తవిక్షేపంబు నేయుచో నగుఁడు
 వానిసూసునిఁ గంపి వానివి ల్విడిచి
 వానిరథ్యంబుల వసుధస్థైఁ జమగి
 దెరిగి యూయాహవక్షేత్రపాలునకు
 బలి గుచ్చె నుఱి వానిపటామస్తకంబు.
 ఇచ్చి యంశటఁ బోక గూఢాచారకులు
 విచ్చి పాఱినఁ గాని విభుఁడు రాఁ డనుచు
 వృష్టించి యరు దైనదివ్యబాణముల
 సృష్టిఁ జీకటిఁ బడఁ జేసి యేసినను
 తనికినదిగులుచే ధైర్యంబు వదలి
 యనిఁ దొలంగుచుఁ బాఱి రరియోధవరులు.

ఇత్తైఱంగునఁ బాట నెలమి సంగ్రామ
జిత్తు తాఁ బోవక జిష్టుపైఁ గవిసి
మునుమిడిఁ గర్తరీముఖకూర్తనఖము
లనుసాయకము లేయ నతఁడు నవ్వుచును
దల మీఱి వాని కేతనముఁ జాపంబుఁ
దలయును ద్రుంచి యాతలఁ బాట వైచె.

కర్ణుండు పరాక్రమించి శీఘ్రత్వనిపయిం
గవియుట.

ఈచందమునఁ నమ్ముఁ డిలమీఁనఁ బడినఁ
జూచి యాక్రహమును జోద్యంబు నెరయ
నుడి కెడినేతిలో నుడకంబు వడిన
వడువునఁ జెలరేఁగి బలిమిఁ గన్తుండు
దివిజేంద్రసుతుమీఁనఁ దేగు గోలించి
వివిధబాణంబులు వెన నేసి యేసి
రథికు నొప్పించి సారథిఁ శక్కుపఱిచి
రథరథ్యకేతుమర్తంబులు నాటి
బలిమి వాటింప నాపాదుండు కినిసి
బలునారసంబులు వ్రేసంత్రాస
కరదర్పపరిణతిఁ గన్తుపైఁ గురిసి
వరభండనోద్ధామపటుకేని సలిప.

గరుడుండు టెక్కలక గప్పుచుఁ బాముఁ
 బారిగొన్నవడువున భూరిశౌర్యమున
 రవిసూనుఁ దాఁకి దారణకర్తపరత
 దివికేంద్రసుతుఁ డేచి దివ్యాంబకములఁ
 గల నెల్ల నిండఁగాఁ గడువేడ్కఁ బఱప
 నలకగ్గుఁ డవి యెల్ల నుదండ చదిపి
 నిజపరాక్రమశీల నెరపంగ నెన్ని
 విజయుఁ గిక్కిను గోపనేగంబు మెఱయ.
 ఆమహావీరు లక్ష్మీహవోద్ధామ
 భీమద్రతాచు పై వేర్చి పోరాడ
 సేనాను లుచు డాజిచేప్త చాలించి
 పూని చూచుచు నుండి బుద్ధిమార్గమునఁ
 గాంతేయునొప్పికిఁ గర్ణునొప్పికిని
 సంశోషభయరోషసంయుతు లైరి.
 నరుఁ డంతఁ గోపించి నారాచభల్ల
 శరశితక్రకచ్చార్థచంద్రబాణముల
 సూతుని నరదంబు జోడుఁ జూపంబుఁ
 గేతువు హరులు మిక్కిలి నొవ్వ నేసి

కర్ణాధ్యను లొండొరులతోడ శూరభాషణంబు
లాడికొనుట.

కర్ణుఁ దప్పక చూచి కర మొప్పుఁ బలికెః
“కర్ణ చిక్కితి కాదె గాండివిచేత !
ప్రేలు చుందువు కొన్ని పిట్టబీరములు;
నీలావుపన యెల్ల నేడు చూచెదను.
అదియును గాక నీయనుచున్నచావు
పొదివి చూచితి కానఁ బోరాదు నీకు.
ద్రోవదితఁ పట్టి దుశ్శాసనుండు
వేపురు సూడఁగా వెన నిప్పుచవుడు
విడిపింతు ననిన నవ్వినశూం బింకఁ
గుడువ కూరక పోవఁ గూడునే నీకు ?
తగ వొప్పు నాఁ డేను ధర్మసాశములఁ
నగిలి యుండుటచేసి తప్పి పోయితివి.
నేఁ డెట్లు పోయెదు నీ నన్న నతఁడు
వేడిచూపులఁ గ్రడి వీక్షించి పలికె
“కుంతికుమార నీకును బంబుకొలఁది
పంత మింతయుఁ గాక బహుభాష లేల ?
నీవు ధర్మజుమీఁద నేరంబు పట్టి
లావు నేయక నాఁడు లజ్జఁ గోల్పడితి!

క్రోధించి నేడు కైకొన్నలా వేది?
 రాధేయు గెల్చిపో రాజు గెల్చినివా?
 వనవాస మీ డేర్చి వచ్చిన గాని
 మనరాజ్యభాగంబు మన కేరటంచు
 నాచూస గాదె మీ రాచూసపడుట!
 దాయలు మీ కేడ ధర్మసంచయము!
 ఈవల నావల నీవు గావించు
 లావులవలె గాదు లలి గల్లుచోట!
 చూచి పోరాడు నిష్ఠురబుద్ధి ననుచు
 నేచి వాలమ్మ లనేకంబు లేసె.
 అతడును నేయుచో నయ్యస్త్రసమితి
 కుతలంబు బొదివి యగ్నినికాంతి నణచె.
 అప్పుడు రణభూమి సంఘకారంబు
 గప్పను వాయువేగము లేక యుండె.
 భానుజుబల మంత గార్భుపై గవిసి
 నానావిధంబుల సనిచి కేగగను
 జల మొప్ప మండువేసవి దుంగమడువు
 బోమి జొచ్చినదంతిభాణి నద్దనుడు
 చతురంగబలముల సమరరంగమున
 ధృతి గూల్చి మఱియు రాధేయు నొప్పించి

పరికించి యతనిచాపముఁ ద్రుంచి వైవ
 నునుతరక్రోధి యై యుగ్రాంశుకొడుకు
 మింట మంటలు వాఱు మెఱుఁ గారుశక్తిఁ
 గంటగించుచుఁ గేలఁ గడుబల్లిఁ బట్టి
 గట్టిగా ధృక్ దోషఁ గాంతేముమీఁద
 నెట్టన వైచె నిర్ణీతదర్శమున.
 ఆశక్తిఁ జూచి భయానక్తి నడలి
 వాసవాదులు చూడ వాసవాత్మజుఁడు
 వదిలుఁ డై బహుబాణపటలంబు దొడిగి
 యది నూఱుఖండంబు లై రాల నేసె.
 నుతశక్తి సంతఁ గర్ణనిమూలబలము
 పతికి నడ్డము వచ్చి పార్శ్వపై నపుడు
 భద్రదంతావళప్రతి డీకొల్పి
 రాద్రముద్రోన్నిద్రసకభావమున
 బలుతూపు లేసి యార్భటము చేయుటయుఁ
 బ్రళయకాలాంతకప్రతిముఁ డై యతఁడు
 దంతకాండంబులు తరుమండలములు
 సంతతమదధార చారుసిగ్ధరము
 ఘనగండయుగళముల్ గండశైలములు
 కొనముక్కుచమరులు గుహలుగాఁ గలిగి

పాలు పైనభూధరంబులఁ బోలుకడుల
 బలుపిడుగులఁ బోనిబాణంబు లేసి
 యిలఁ గూల్చునంతలో నినతనూభవుఁడు
 నెలయంగ వేటొకవిల్లు సంధించి
 యాఁజింట నుత్తరు నాఁజింట హఠల
 నాఁజింట రథముఁ దాఁజింటఁ బడగ
 నగుమేన జెబ్బదినాల్గుబాణముల
 వరుసతో నాటి భూవరుని మెప్పించె.
 ననుఁడు కర్ణుని నేసె ననుఁ గర్ణుఁ జేసె;
 ఇరువురు బోరాడి రిట్లొక్కరీతి.
 అప్పుడు కొంతేయుఁ డలుక దీపింపఁ
 దప్పక వీనితోఁ జడ వయ్యె ననుచు
 కడఁగి నన్నాడుప్రేక్షణునారసములు
 తొడిగి రాధేయు బంధురకంఠరమునఁ
 గరములఁ గార్శ్వభాగముల ఘోషమున
 నురమున రక్తంబు లొలుక నేయుటయు
 మతి గిట్టి వెనఁ గిట్టి మార్తాండుపట్టి
 వృతి గట్టి పట్టి భీతిలి ముట్టఁ గాఁతె.

క్రీడి యరదంబు చ్రోణునెడకుం దోల

నుల్లరున కాష్ఠాపించుట.

పాటిన వైరాటి పకపక నవ్వె;

మీటిశంఖముమ్రోత మొరలుంచె నరుడు.

పొగడిరి సుర లెల్ల బోరున మునులు

పొగడిరి క్రీడి దుంబుగునారదులును.

తివిరినరణకాంక్ష తర మైన నతడు

తపిలి నల్లడలను దవ్వు వీక్షించి

“అరదంబు గుగునిపై నగుగ ని” మ్మనుచు

నరనాథసుతున కున్నతిఁ జెప్పటయును

నొగిలి సమైక్యకోల నొగలపై నతఁడు

డిగ వైచి భీతి రెట్టింప నిట్లనియె:

“అమ్మక్క! ఇంక నే మైనఁ గానిము

నెమ్మి నెవ్వం డోపు నీతేరు గడప!

తురగయాభముమీఁదఁ దోలి వేసఱితిఁ

గరిసమూహముమీఁదఁ గడసి వేసఱితిఁ

దని మీటి దొరలపైఁ దఱిమి వేసఱితిఁ

బలియురపై నెల్లఁ బజుచి వేసఱితి.

తున యేది మొద లేది దురము నేయుటకు?

ఇది నీకు భుజసార మెక్కు చున్నదియ!

అరయ శౌర్యము నీకు నభివృద్ధి చెందెఁ
 గరము నిర్భర మైనఘనతేజ మొప్పు!
 ఇటు లెక్కు డగులావు నే నెందుఁ జూడ
 నటమటించెను జిత్త మాలంబునందు;
 సారథికార్యంబు సాధింపఁ జాల.
 వారక చేష్టలు పాసె నెమ్మేను
 భీతిమై నిండాకె విహ్వలభావ
 మేతీరునను బుద్ధి యెలమిమై నిలువ"
 దనిన భూవింజయు నాక్రీడి చూచి
 "వినుము వేసఱ నేల వీరకార్యముల
 కే నున్నవాడ నీ కేల చింతింప?
 పూని యశ్వంబుల బోధించి నడుపు;
 మరుణాశ్వములతోడియరదంబుమీఁద
 గురుఁడున్నవాఁడు చూడ్కుల నిల్పు మచట;
 నురుకంధరమును మహోల్లాసముఖముఁ
 బర పైనయురమును బాహుదీర్ఘతయుఁ
 గలిగినపుణ్యుఁ డాగమశాస్త్ర విదుఁడు.
 చెలువార విలువిద్యఁ జెప్పె మా కితఁడు.
 శ్రుతియగోత్రసంజాతదోషమునఁ
 జిత్ర మీతని నేను జెనకంగ వలసె!

కానీనుచందంబుగా నేడు ద్రోణు
 నేను మార్కొనువాడ నీ వేల తలఁక?
 పాలుపార మన తేరు బోవ ని" మ్మనుచుఁ
 దొలఁగక ద్రోణుపైఁ దోలించి యతఁడు
 అక్కజంబుగ మ్రొక్కి యాచార్యుఁ బలికెః
 "అక్కటా మీతోడ నని సేయ వలసె!
 భీకరాటవిలోనఁ బెద్దకాలంబు
 చేకొని తిరిగి వచ్చినయట్టిఫలము
 కురుసేన నెల్ల మార్కొన మాకు వలసె.
 కర మర్చి మీ రెఱుంగనిపని గాదు
 గురువులతోడనా గుటగుట లనక
 కరుణింపు మయ్య సంగరము సేయఁగను.

ద్రోణార్జునులద్వంద్వ

యుద్ధము.

మున్ను మీ రేయక మొగి నేయ" ననినఁ
 బన్నుగా నిరువదిబాణంబు లతఁడు
 దొడిగి యేసిన వానిఁ దోడ్తోడఁ గ్రీడి
 నడుమనే తును మాడె నాల్గుబాణముల.
 గురుఁడు నెండియు నేసెఁ గోటిబాణములు
 నరుఁ డవియును ద్రుంచె నానాస్త్రతతుల.

గతభీతి నిట్లు దిగ్గజములు రెండు
 ప్రతిఘటించినమాడ్కిఁ బాఠ్యుండు గురుఁడు
 బవరంబు నేయుచో గాణఘట్టనలఁ
 బ్రవిమలబ్రహ్మాండభాండంబు పగిలె
 సురగిరి కంపించె సారిగిరి మునులు
 సురరాజు దప్పక చూడ లేఁ డయ్యె.
 ఇద్దఱు రణశూరు లిద్దఱు ధీను
 లిద్దఱు నతీరఘు లిలఁ బార్థగురులు
 చెలువార గురుభక్తి శిష్యమోహములు
 తొలఁగించి కోపంబుతోడ నేయుచును
 గోలలు దప్పించుకొనునేర్పుతోడ
 నాలోన నొవ్వ నేయనివారిఁ బోలె
 నున్నచోఁ గురుసేన లొప్పారువేడ్కఁ
 బన్నుగాఁ దమలోన భాషించి రిట్లుః
 “గురునితో నిట్లు మాక్కొని లావు సూప
 సరుఁ డోపుఁ గాక యేనరుఁ డోపు నింక.
 నలి నెట్టిగఱులు నున్నతిఁ దెల్లగఱులుఁ
 గలుగుబాణంబులును పోవునొక్కయ
 నయుచోఁ జూపఁజేపుమైరవియు
 కేయెండయును గూడురీతి మైకై

ఒక్కబాణముపోలె నొగి బాణపంక్తి
 నెక్కిని గురుఁ డేయు నిమిషమాత్రమున;
 సరుఁ డది తుమురుగా నటకు చున్నాఁడు
 ధరణి నేమని చెప్పదము వీనినేర్పు!"
 అనుసంత గురుఁడు దివ్యాస్త్రంబు లింద్ర
 తనయుపై నేయంగ ధరణి గ్రక్కదల
 బుగులుకొంచును బేర్చుభూరిబాణాన్ను
 తెగయంగఁ జూచి యాయింద్రనందనుఁడు
 వరుసతో నింద్రాగ్నివరుణాదిసురల
 వరములఁ గొన్నయుజ్జ్వలబాణతతుల
 నతితీక్షణములఁ గూర్చి పరఁగ నేయుటయు
 సతుల మై బాణపక్షానిలం బపుడు
 పడగలు చించి యంబరవీధి కెగయ
 గొడుగులు గొనిపోయెఁ గురుసేనలోన.
 తెగఁబడి ద్రోణుఁ డద్దివ్యబాణములఁ
 బొగలఁ జిక్కినవహ్నిఁ బోలె ను క్కణఁచె.
 అప్పుడు కనలి ద్రోణాచార్యుసేన
 కుప్పలుపడ నస్త్రకోటు లేయుచును
 గాండివిఁ దాఁకినఁ గల్పాంతచండ
 దండధరోద్దండతండ మై యతఁడు

తడిచేతఁ దుడిచి చిత్రము మాపినట్లు
 తడయక సేస సంతయు మీపు మాపి
 యంకితరత్నంబు లగుకీరీటములఁ
 గంకణంబుల నొప్పుఘనబాహుతతులఁ
 గలితకుండలము తొక్కర్పజాలములఁ
 గలని శృంగారంపఁ గడఁకఁగో నచట
 విపుల మై నిండి పర్వినరక్తవార్ధి
 కపుడు రత్నాకరం బనువేరు చెల్లె.
 అగ్నునుం డఘడు సైన్యముఁ జంపి వైచి
 దుర్వయుఁ డై వేర్చి ద్రోణదేహమునఁ
 బసిఁడిపింజలచేతఁ బరఁగుబాణములు
 వసెకోటిశతకోటి గాఁక నేయుటయు
 నతఁడును దల యూఁచి యాశ్చర్య మంది
 మతిలోన మెచ్చి సమృత మొప్పు బలికెః
 “శూరుండ వగుదు వద్దన మేలు మేలు!
 ధారుణి నెవ్వరితరము ని న్గెలున”
 వృష్టిగాఁ దూపులు వెద చల్ల నేర్తు
 వస్త్రావధానంబు హస్తలాఘవము!
 మిగుల నేర్పున మమ్ము టుంచితి కాన
 జగతిలో వింటి కాచార్యుండ వీవ.”

అని పెక్కుభంగుల నగ్గించుటయును
 వినువీధిఁ గొలు వున్న వేల్పు లందఱును
 “గురుఁడు గాండీవి మార్కొని యింతసేపు
 మరములో నిల్చె సంతోషింప వచ్చు!
 ధరణి దావాగ్నిముందర నిల్వ వచ్చు
 ధరణి నుగ్రాక్షుముందర నిల్వ వచ్చు
 నిలువంగ వచ్చునే నెఱిఁ గ్రీడిముందు!
 విలువిద్య మేటివి వెఱవక నిలిచి
 తల్లవో కలశఁజ యల్లవో ద్రోణ
 యెల్ల సేనలలోన నీవె శూరుఁడవు!”
 అనునంతఁ గౌంతేయుఁ డాచార్యుమీఁదఁ
 బనిగొని శరపరంపర బిట్టు పఱపి
 సారథి యరగంబు చాపంబు హరులు
 ఆరధికుఁడు కేతు వనక యన్నియును
 బాణాంబురాశిలోపల ముంచుటయును
 ద్రోణుఁ గానక సేన దుఃఖంపఁ దొడఁగె.

అశ్వత్థామ యర్జునుం దాకి

విజృంభించుట.

ఘల్లునునేపు సశ్వత్థామ చూచి
 విల్గొని దాకె నవ్వీరు మార్కొనుచు.

ఆమెయి గురుపుత్త్రిఁ డధికరోషమున
 భీమకోపాటోపభీషణుం డగుచు
 నామేటి కెదురుగా నరిగి బాణముల
 భూమియు విన్ను నద్భుతముగాఁ గప్పి.
 నరుండు వానిని ముంచె నారాచవృష్టి
 గునుపుత్త్రిఁ డంతటఁ గోపంబు చురుగఁ
 జక్రాదులను గొంత జిల్పించి చూచె
 విక్రమంబునఁ గొంత వెఱపించి చూచె
 బెలుచ నత్తఱిఁ గొంత బెనరించి చూచె
 బలుశూపు లేయుచు భర్జించి చూచె
 నతఁ డెంత చూచిన నరదంబులోని
 ప్రతిబింబమును బోలిపార్థుండు రథము
 నందినగతి నుండు నందంగ రాఁడు
 ముందర విహరించు ముట్టంగ రాఁడు.
 విజయుఁ డప్పుడు శత్రువిజయంబు నెరపి
 భుజములు తల మీఱి పొంగారు చుండ
 గురుతనూభవసేన ఘోరాజిలోన
 నరికట్టుకొని భీషణాస్త్రంబు లేయఁ
 గొందఱు వంచించి కొందఱు నొంచి
 కొందఱు విదళించి కొందఱు జించి

నడుములు ద్రుంచి యాననములు ద్రెంచి
 నిడుపు ప్రయ్యలు బాట నెఱపి కొందఱను
 బొట్టలు చించి వీవులు విదళించి
 యట్టలు నేలతో నణచె గొందఱను.
 బెగ్గఁగించుచు నిట్లు బీభత్సచేత
 స్రగ్గుడుప్రగ్గు డై సకలసైన్యములు
 వెన వార్చి నోడ విరియుచందమునఁ
 బొసఁగ నశ్వునవార్థి బొంకక విరిసె.
 విరిసినఁ గోపించి విజయు నీక్షించి
 గురుతనూజాతుండు కొమ రొప్పఁ బలికెః
 “ముదమున నావంక మొగముగా వెఱచి
 కదన మెవ్వరితోడఁ గాంతేయ నీకు ?
 అచార్యు గెలిచినయాబీర మెల్లఁ
 బాచి పుచ్చెన మంచి బంట వై రమ్ము.
 గాండీవ ముండఁగాఁ గాదె గర్వించి
 తొం జేల యింక నేయుదు గాక” యనుచు
 జలజలఁ గ్రీడిపై శరవృష్టి నెఱపి
 నలు వొప్ప నొకకోల నారి ఖండించె;
 అతఁడు వే తొకనారి యరయుసందునను
 నుతశక్తి నందంద నొప్పించి యార్చె.

సుర లంత నాచార్యసుతుని వీక్షించి
 “కురువీరులందు నెక్కుడుశుచుఁ డితఁడు
 చక్కుగా దీనవ్యసాచిచాపంబు
 చక్క నున్నది వానిసత్యంబుకతన!
 చెచ్చెఱ వీరవర్జిత మైనసేనఁ
 జొచ్చి జక్కాడునర్జునువిల్లు నేడు,
 తల మీఱునలద్రోణతనయు సాధించుఁ
 జెలఁగుచుఁ దల యెత్తి సిద్ధ మింతయును”
 అని నారి బ్రవ్వినయాక్రీడివిల్లు
 వెనుకొని సుర లెల్ల వీక్షించుటయును
 ఒక్కింత నగుచు వేఱొకనారి వింట
 నెక్కించి మ్రోత మీ న్నెక్కించి నరుఁడు
 నాచార్యసుతునితో నతిఘోరసమర
 సూచితబాణవిస్ఫూర్తిమై బోరి
 గసబెస నతనియందు లుచ్చి పాఱ
 నసమునఁ గ్రొవ్వాడియమ్ము లేయుటయు
 లావున లక్షోపలక్ష బాణముల
 దేవేంద్రసుతు వైచె ధీరుఁ డై బ్రాణి.
 ఇరువురు సీరీతి నిరుమూడుగడియ
 లరుదారఁ బోరుచో నర్జునాస్త్రములు

అక్షయంబులు గాన నభివృద్ధి నొందె
నీక్షింప ద్రాణికి నిషుపంక్తి పొలిసె.

కృపాచార్యునితోడ నర్జునుడు
యుద్ధంబు సేయుట.

ఆవేశ నెఱిగి కృపాచార్యుఁ డెలమిఁ
దా వచ్చి ద్రాణిముందఱు బన్ని నిలిచి
వశముగా దనక వివ్వచ్చుపై నడరి
పసిఁడియమ్ములు గొన్ని పాఱ వైచుటయుఁ
బీతాంబరంబు గప్పినశౌరి పోలె
నాతఁడు కృపమార్గణవిష్ణుఁ డయ్యు
దెరలమిఁ దానును దేవేంద్రసుతునిఁ
దిర మొప్ప నేసెను ధీరుఁ డై ద్రాణి.
ఇర మొప్ప నర్జునుఁ డిషుపరంపరలు
పరపి కృపాచార్యుఁ బరఁగ నొప్పించె.
మార్జినినాదంబు మహితనాదంబుఁ,
బర్జినకోపాగ్ని బడబాసలంబు,
నురుతరశరకోటు లూర్తిమాలికలు,
నరుణవీక్షణపుష్పహారవల్లరులుఁ
గలితశోణితవస్ర కాండంబురుచులుఁ
గలవీరలక్ష్మీయుఁ, గలిగి చూపఱకు

సులభగాంభీర్య మర్జునపయోరాశి
 ప్రళయకాలమునాఁటిభావంబు దాల్చె.
 చెలరేగి ముందు వచ్చినకృపాచార్యుఁ
 డలనోకగా వించె నలుక రెట్టించి
 కడువాఁడీశూపులఁ గపికేతనంబు.
 తొడిఁబడి యతఁ డిట్లు దోర్బలంబునను
 దొనకుఁ జేచాఁచుట శూపు గైకొనుట
 ఘనువు నోఁ నివియుట తగ నేయుటయును
 ఎలమి నిండున కైన నెఱుగంగ రాక
 బలిమిపోఁడిమిఁ జూపి పార్థ నొప్పించు
 లావునఁ జిఱుతకాలమునాఁటిగురువు
 భావింప గురుఁ డని పాండవుం డలఁ
 తూపులఁ గృపునికేతువుఁ ద్రుంచి నైచి
 చాపంబు రథము వక్షము నేయునంత
 సురతనూభవు సరిష్టుండును గృపుఁడు
 సరవిఁ జిత్రాంశుండుఁ జంద్రకేతుండు
 నరుణవర్ణుఁడు ధీరుఁ డగుసుషేణుండు
 మరి మణిమంతుండు మంజుకాశియును
 అన నొప్పుపేల్లవా రటఁ గూడి తాఁకి
 గొనకొని రథరక్షకుల నొంచుటయును

ఆపార్థుఁ డందఱి కన్ని బాణములు
 చాపశింపినిమందు సంధించి మించి
 పొనఁగఁ దాళీఫలంబులు రాల్చుకరణి
 వసుధ డొల్లఁగ నేసె వారిమస్తములు.
 అంతటఁ బోక తా నాగొంతికొడుగు
 వింతగాఁ గోపించి వెనఁ గృపాచార్యు
 నొప్పించి యరదంబు నుగ్గుగా వితీచె;
 అప్పు డైనను బోక హనులఁ జెండాడి
 సారథిఁ దెగటార్చి చాపంబుఁ మనిమి
 పూరించె శంఖంబు భూమి గ్రక్కదల.
 విరఘుఁ డై కృపఁ డంత విపులకోపమున
 నరుణపంకజముల ట్లక్షు లొప్పార
 దారుణాకృతి యకాచుఁ దనరామశక్తి
 బోరునఁ గ్రీడిపైఁ బూన్చి యేయుటయు
 నని ఘోరభయకారణాకార మగుచు
 నది భానుకోటిప్రభాభాసి యగుచు
 నది శూలధరకేళికాభీల మగుచు
 నది శౌరవారుణం బగువర్ణ మగుచు
 వచ్చుచో నడరి వివ్వచ్చుఁ డాశిక్తి
 యుచ్చి పో నేసిన నుడుగక యదియు

నడతెంచు చున్న నున్నతిఁ బార్థుఁ డపుడు
 పొడిపొడిగాఁ జేసి భూమి రాల్చుటయు
 నరు సంత దేవదానవసిద్ధులచర
 నరులు కీర్తించిరి నానాముఖముల.
 ఆకృపాచార్యుండు నట ద్రోణురథముఁ
 జేకొని నిల్చె నొచ్చినవాఁడు గాన.
 అప్పు డంతటివీరు డాచంద మైనఁ
 గప్పినభీతిమై గలసేన లెల్లఁ
 జంద్రిక లెల్ల భాస్కరునకు వెఱచి
 చంద్రునెంతకు నేగుచంసంబు దోష
 మఱి పోయిగాంగేయుమఱుఁగుచొచ్చుటయు
 నఱిమరి బీభత్సుఁ డంటంగఁ దఱిమి
 సమరశంఖంబులు సమరకాహళులు
 సమరభేరులు మ్రోఁగ సమరంబు చేసి
 యొసరినశక్తిచే నురుశక్తి మెఱసి
 మునుకొని మొత్తంబుమొస కంతఁ బొడిచి
 యలరుచక్రంబుల నరిచక్ర మణుఁడె.
 బలిమిబాణంబుల బ్రద్ద లై పగిలి
 పడి యున్న పునకలు పానపాత్రములు
 మడపక రుధిరంబు మదిరారసంబు

శరవహ్నిఁ గురియుమాంసంబుఁ గూరలును
 దరతరం బగునేత్రతతులు మీనములు
 గాఁగఁ గైకొని భూతకాండంబు లచట
 వీఁగ కెంతయువేడ్క విహరింపఁ దొడఁగెఁ
 బొసర యుద్ధము రణభూమిలో బలియ.
 ఘనత గాంగేయుపైఁ గడఁకతో నరుగు
 నెడఁ జొచ్చి నృప సేనుఁ డిషుపరంపరలు
 బడలుపడంగ నాపార్థుపైఁ గురియఁ
 జతురుఁ డై సరుఁ డర్థచంద్రబాణముల
 నతనివిల్లును ద్రుంచి యెదుబాణముల
 వక్షంబు నేయుచో వ్యాఘ్రంబుఁ గన్న
 యుక్షంబుగతిఁ బాతె నొగిఁ దేరు డిగ్గి.
 అత దుశ్శాసనుం డావికర్ణుండు
 సంతతోద్ధతిని వింశతి దుర్ముఖుండు
 వచ్చి తాఁకినఁ గ్రీడి వారిమర్తంబు
 లుచ్చి పాటఁగ నేసె నుగ్రబాణముల ;
 నటకె వర్తంబులు నటకెఁ జాపములు ;
 నటకినఁ బాటి రన్నరనాథసుతులు.
 పాటినఁ గని నవ్వీ పాండునందనుఁడు
 మీఱినవేడ్క భూమింజయుఁ జూచి

“మన మింక భీష్మతో మూర్ఖున్న మేలు
ఘనతాళకేతువుఁ గంటివే యతని?
పనివడి యతనితోఁ బస చూప కున్నఁ
దనియదు హృదయ మింతటికయ్యమునకు.
వసుసఁ బగ్గంబులు వదలుగా నిడిచి
హరుల వేగ మె తోలు మచ్చోటి” కనిన

నరునాజ్ఞ నుత్తరుఁడు భీష్మనెడకు
రథంబు దోలుట.

నవనీశతనయుండు సట్లు గా కనుచు
జననాశ్వములమీఁద సమైట వేసి
యరయ నూలును బట్టిన స్లుండి నరుని
యరదంబుఁ దోలెఁ జయ్యన భీష్మమీఁద.
అప్పు డర్జునునకు నాభీష్మనకును
ఒప్పార నతిఘోరయుద్ధంబు చెల్లె.
అందు గాంగేయుండు నాహవోత్సాహ
సందేహములు మాని శంఖ మొత్తుటయు
నతఁడును నొత్తై బ్రహ్మాండంబు లగల
ధృతి దేవదత్తంబు దేవదత్తంబు.
కౌరవేశ్వరుఁ డంత గాంగేయుఁ దొడరి
పోరాడి నరుఁ డోడి పోవుఁ బొమ్మనుచుఁ

గొండంత వేడ్కఁ గైకొని చూచు చుండ
 నొండొరు ల్దలపడి రొగి భీష్మనరులు;
 నుతవాయువేగమనోవేగములను
 అతిభారగతిఁ దేరు లపుడు వర్తించె.
 తొడిగి వా రేసినతూపు లన్నియును
 నడుమఁ దార్కొని పోరి నగ్గుగాఁ దూలు.
 పానర నాగ్నేయాస్త్రమునకు వారుణము
 మునుమిడి నైంద్రాస్త్రమునకు రాక్షసముఁ
 బానరంగ సంతకమునకు సౌరమును
 ముచుకొన్నయురగాస్త్రమునకు గారుడముఁ
 బాలు పైనదైత్యాస్త్రమునకు వైష్ణవము
 నలి మేఘబాణంబునకు వాయుశరము
 మొదలైనప్రతిబాణములు సంతరించి
 కదిసి యొక్కరుని కొక్కరు డీలు పడక
 చల మొప్ప దొనలపైఁ జూచినచేయి
 సాలవక శరముఁ దెచ్చుచు నున్నచేయి
 క్రచ్చఱ వేగంబుఁ గైకొన్నచేయి
 క్రుచ్చి యమ్ముల నారిఁ గోరాడుచేయి
 గలిగి నిశ్చలబాహుఘనచతుర్భుజునిఁ
 దలపించు చుండే రిద్దఱుఁ బెద్దప్రొద్దు.

అడరి కౌరవనేన లంత నాన్నులును
 బెడబొబ్బలును మీఱ భీష్మ నగ్గించి
 “గెలిచితి! గాంగేయ గెలుపు మర్జునుని.
 తలపంగ మాచాలిదైవంబ వీవ;
 సీవు విల్లందిన నృపుడు మిన్నందె.
 ఆవల నీచిత్త” మనిన భీష్ముండు
 పడగపై నెనిమిదిబాణంబు లేసి
 పడగ నుండెడిభూతపంక్తి నొప్పించి
 పరగ నుత్తరుమీఁదఁ బదితూపు లేసి
 పరగ రథ్యములపైఁ బదితూపు లేసి
 యర్జునుపైఁ దూపు లరిబోయు సంత
 నర్జునుఁ డవి ద్రుంచె నస్త్రవర్షముల.
 శ్రుంచి నెండ్లియు మంచు దొఱఁగువేగమున
 సంచితకాండంబు లవనిపైఁ బఱప
 నవియును భీష్మబాహుతీవ్రగతుల
 రవిచేత సంధకారమువోలె నడఁగె.
 నెండ్లియు నరుఁ డేయ నెన భీష్మఁ డేయ
 మండుచు బాణాగ్ని మహిత మై పర్వ
 నేరయ వాఘలలోనినీ రెల్లఁ గ్రాఁగి
 యరయ వేల్పులకొండ యంతగాఁ గాచి

సురనదితోఁ గూడ సురరాజుతోట
 పరఁగఁ బచ్చనిశాకపాకంబు చేసె.
 అంత నర్జునుఁ డేచి యాభీష్టుచాప
 మింతింత తుముఱుగా నేసి యార్పుటయు
 మునుకొని కేగినపులివోలె భీష్ముఁ
 డొనరఁ గోపించి వేటొకవిల్లు దాల్చి
 శరము లేయుచు నుండె; చక్రరక్షకులు
 తరమిడి ఘోరయుద్ధము చేయునపుడు
 నరుఁ డేచి వారి నందఱుఁ గ్రుంచి వైచె.
 సురరాజసుతుఁడు భీష్ముని నొప్పు నేసి
 యతనిసారథిఁ జంపి హరులఁ జెండాడి
 యతనిసిడంబు వ్రయ్యలువాఱ నేసి
 వనజాసనున కైన వారింప రాని
 యనువునఁ బోరాడ నడరి భీష్ముండు
 భయ మేది నరునిదాపలిభుజంబునను
 రయ మొప్ప దొడ్డనారసము నాటించి
 సిందూరములతోఁడిసింధురం బనఁగ
 నందంద రక్తసిక్తాంగుఁ జేయుటయు
 వెండియు నాతనివింటి నర్జునుఁడు
 ఖండించి యార్వ నఖండకోపమున

నతఁడు వేఱొకచాప మరయునాలోస
 శతలక్షశతకోటిశతపరంపరల
 ఘన మైనయురము వ్రక్కలు సేయ నతఁడు
 పని చేడి రథముపైఁ బడి మూర్ఛపోయె.
 పోయినయెడఁ జిన్నఁబోయి సారథియు
 నాయనరథము నొయ్యనఁ దోలుకొనుచు
 నచ్చోలు దొలఁగిన నాహవక్రీడ
 నిచ్చలోఁ దనివోక యింద్రనందనుఁడు
 తల యెత్తి చూచి రాధాపుత్రుఁ గృపునిఁ
 గలశఙ్ఖ మఱియు నక్కడివారిఁ గాంచి

అశ్వత్థామ మర్తభాషణంబులఁ

గర్జనిం గేలి నేయుట.

యటఁ దేగు దోలింప నంత ద్రోణజుఁడు
 పటుతరాటోపుఁ డై పలికె భానుజుని
 “గాండివి మఱియు నిక్కడ వచ్చెఁ గర్ణ
 చెండాడి విడుచుచు నేన నంతయును;
 ఏవంకఁ దొలఁగుద మేమి నేయుదము?
 నీవు మార్కొన రాదె నిలుచు నీచేత;
 నకలనేనలు గాచి జయసిద్ధిఁ బొందు
 మొకని కొక్కఁడు చాలు యుద్ధంబు నేయ”

నని మర్క మెత్తిన నతఁడు కోపించి
 “నను గేలి గొనఁగ మానఁగఁ జాల వకట.
 ఇంకఁ దప్పక చూడు మితనిసత్త్వంబు
 బొంకు చేసెడ నీవు బుద్ధిలో మెచ్చు”
 ననుచు రాధేయుఁ డాహవకాంక్షుఁ డగుచుఁ
 జనఁ జొచ్చె నతనిపై సైన్యంబుతోడ.
 క్రమ్మరి యిటు వచ్చునుససేన సంత
 నిమ్ములఁ జూచి దేవేంద్రనందనుఁడు
 వెలయఁ బండినచేను వృషభంబు సొచ్చు
 పాలుపునఁ జొచ్చి యద్భుతలీల మెఱయ
 సైరింప రానియస్రములు సంధించి
 ధీరుఁ డై శరములు ద్రెంపఁ బూనుటయు
 నతనిబాహుశక్తి యంత కంతకును
 వితత మై హెచ్చుట వీక్షించి సేన
 పతికి లజ్జించినబాలచందమున
 ప్రతిచేష్ట చేయ నేరక యూర కుండె.
 అంత గాండీవి కిట్లనియె నుత్తరుఁడు
 “కౌంతేయ రమ్ము సంగ్రామమ్ము చాలు ;
 ఇది యాదిగా నొక్కయేఁడు పోరినను
 మదిలోన రణకాంక్ష మానదు నీకు !

లక్ష్మీంపఁ గురుసేనలకు సిగ్గు లేదు ;
 శిక్షించి విడిచినఁ జెదరి పోవలదె ?
 చదియంగఁ గొట్టిన జాజంగ లేక
 పదిల మై కలసి యెప్పటియట్ల వచ్చు !
 ఎన్నఁడు మోక్ష మింకెన్నఁడు గెల్పు !
 ఎన్నఁడు విరటుతో నేను భాషింతు ?
 సూతకృత్యమునకుఁ జొరఁ జాల నింక ;
 చేతులు నొచ్చె నొచ్చితీ, నన్న నవ్వి
 నకుఁ డొప్ప ననియె “మానవనాథతనయ
 కర మొప్ప నీ జేత్రఁ గార్య మంతయును.
 తొడరి యింతకు మున్ను దుర్యోధనునకు
 సుడియుతూపులచవి చూపంగ లేదు ;
 అతఁడును సన్నద్ధుఁ డై యున్నవాఁడు
 హితులుఁ దమ్ములుఁ దాను నిదెకయ్యమునకు.
 తురగరత్నంబులఁ దోలి వేసరితి,
 పరఁగ నేనును దోడుపడువాఁడ” ననుచుఁ
 “దేరు పోని” మ్మని తెలిపి చెప్పినను
 ధీరుఁ డై యపుడు ధాత్రీసాలసుతుఁడు

బీభత్సుఁడు దుర్యోధనునిపై సాయకంబులు
 పఱపి పరిభవించుట.

సేనలు చెదర నాక్షీతిభాగ మదర
 భూనభోంతరము నద్భుతధూళి మునుఁగ
 రారాజుపై వాఁడు రథము దోలుటయు
 వారును మదిని దుర్వారకోపమునఁ
 బైపాటు సేయుచోఁ బార్థుండు వారిఁ
 బ్రా పైనతూపులఁ బాఱఁ దోలుచును
 గురురాజుఁ డాఁకి నక్షోపేధియందు
 సరవి నాటఁగ రెండుశరము లేయుటయు
 మదధార లొలికెడుమదహస్తిపోలెఁ
 గదలి నెత్తురు గాఱఁ గౌరవేశ్వరుఁడు
 నోలిగా నెత్తురు లొలుక నర్జునుని
 ఫాలమ్ము చాఱమ్ముఁ బరఁగ నాటించి
 యొకర శ్శిమున్నుగా నుదయించుసూర్యు
 నకలంకగతిఁ బొల్పునతనిపై మఱియు
 బొమముడి నెరయంగ భూరిబాణములు
 శమనమహారాతినముఁ డౌచుఁ బఱపి
 యాతనిబాణంబు లంతంత నఱికి
 చాతుర్యమున నొక్కశక్తి వైచివను

“మేలు దుర్యోధన మేలు మే” అనుచుఁ
 జాల సంతోషించి శక్రనందనుఁడు
 అతఁడు వైచినశక్తి నవనిపైఁ గూల్చి
 మితి లేనిశరముల మెఱసి వరించి
 లాతొగృహంబు గాల్చఁగ నున్నపగయు
 నక్షీణకపటాత్ముఁడై యున్నపగయు
 నెడపక పాంచాలి నీడ్చినపగయు
 నుడుగక పుట్టంబు లొల్చినపగయు
 నొక్కట సాధింప నుద్యోగపడఁగఁ
 గ్రక్కున సతనిభాగ్యముకల్గి జేసి
 ఘనుఁడు వికర్ణుండు కరిరాజు నెక్కి
 తననెంట రథములు తవిలి యేతేర
 జలదంబుపై నున్నజంభారిపోతె
 బలుతూపుగములను బాఱుఁ గప్పచును
 ఎడఁ జొచ్చి నిల్చి తా నెల్లసేనలకుఁ
 గడువేడ్క సేయుచోఁ గౌంతేయుఁ డలిగి
 కాలదండముఁ బోలుకఱకునారసము
 లీల సంధించి వాలినదృష్టి నిలిపి
 తెరఁగొప్పఁ దెగ నిడఁ దిగిచియేయుటయుఁ
 బరఁగంగ నది దంతిఫాలంబు నాటి

యొసర వాలముచాయ నుచ్చి పోవుటయు
 ననయంబు నొప్పిచే నామహాగజము
 కులిశంబు దాఁకినకుంభినీధరము
 చలియించి కూలినచంద మై కూలె.
 అతిభీతుఁడై యంత నావికర్ణుండు
 ధృతిఁ బాసి తనయన్న తేరుఁ జేరుటయు
 నరుఁడు వేఱొకదొడ్డనారసంబునను
 గురురాజు నొప్పించి కురుసేనమీఁద
 గణుతింప రానినూర్గణము లేయుటయు
 రణము చాలించి కౌరవరాజుసేన
 యేలినవారి సయ్యెడఁ బాఱ వైచి
 కాలిచప్పుడు దివ్యకటకంబు ముట్ట
 రథములు విడిచి వారణములు విడిచి
 ప్రథనంబు విడిచి గర్వము లుజ్జగించి
 కురుభూమిక్కై మెండు గూడి పాటుటయుఁ
 గురురాజుఁ దానును గుట్టు పో విడిచి
 సారథి యపుడు మెచ్చఁగ వేగమునను
 చేరు దాఁదోలుచు ధీరుఁడై మరలి
 గాలిఁ బోవుచు నున్న కాతాకుపోలె
 తేలి పాఱఁగఁ జూచి తిర మేది దొరలు

తారును దమయంతః దగిలి పాఱుటయు
వారక నరుఁ డంత వారి వె న్దగిలి
వివిధసాయకముల వేధించి తోలి
రవిసూనుపెడతల రయ మొప్పు నేసె;
దివిజులు కొనియాడ దివ్యశంఖంబు
రవలిచేసినఁ జూచి రవితనూభవుఁడు

దుగ్ధోధనునిఁ బ్రోచఁ గురుసేనలోనికొరలఁ

గర్జుండు పిలుచుట.

“కలశసంభవ పోకు; గాంగేయ తిరుగు;
భలభేదిసూనుండు పతిమీఁద వచ్చె.
నిలువు మశ్వత్థామ నిలువుము శకుని;
ఎలమి సంనడిఁ జోదరే కృపాచార్య;
ఇప్పుడు ప్రాభు గా నిస్సపాలునకుఁ
జెప్పుఁడు మన మేమి చేయంగ నొప్పు;
పదివేల రక్షించుపతి రక్ష సేయ
నిది వేశ” యనుటయు నెల్లసైనికులు
“తిరుగ నోపినఁ గర్జ తిరుగు; మే మైనఁ
దిరుగ నోపము పార్థతెరువు పో లేము.
తనువున నర్జునాస్త్రములు గ్రిక్కిఁజేసె;
దొనలలో వెదకినఁ దూపులు లేవు;

రథికయు గ్గము లొక్కరథముపై నిలిచె;
 రథముల రెండేసిరథ్యంబు లయ్యె;
 పటుశక్తములు వైచి బలిమిఁ బోనాడి
 భటు లాలమును బాసి పాటు చున్నారు;
 పోయినకయ్యంబు పోవ నిష్క్రమించు
 వాయువేగముతోడ వ్రచ్చుచో నపుడు
 “వెనుకఁ జిక్కినసేన వెనఁ గూడికొనక
 చనుట ధర్మము గాదు చర్చింప మనకు;
 చెన్నారఁ గవ్వడిచేతితూపులకుఁ
 గన్నులు గల వెందుఁ గాఁడునో యెఱుఁగ!
 కూడి పొంగి డనుచును గురుఁడు భీష్మండు
 వీడినసేనకు వెనక యై నిలిచి
 యొయ్యనఁ బోవుచో నొనరఁ బార్శ్వండు
 చయ్యన నెఱుఁ గెత్తి జననాథుఁ బిలిచి
 సేనతోడం బాటుదుర్యోధనునితో
 సర్వమఁడు కేరడంబు లాడుట.

“నిలుము దుర్యోధన నీయంత రాజు
 తొలఁగి పోవు నె యిట్లు దురము చాలించి?
 నీవు నీవుత్ములు నీసహోదరులు
 నీవు మన్నించినవృథులు నీసఖులు

వచ్చితి; రే నొంటి వచ్చి తాఁకుటయు
 విచ్చితి రిది చూడ వీరధర్మంబె?
 గజపురివీరపర్వము లెల్లఁ జూడ
 గజముపై వచ్చుట గాదు కయ్యంబు!
 తద్దయుఁ గై నేసి తగఁ గొల్వ్వలోన
 గద్దెపై నుండుట కాదు కయ్యంబు!
 అస్తోకదివ్యగంధాకీర్త మైన
 కుస్తూరిఁ బూయుట కాదు కయ్యంబు!
 నంతోషమున రత్న సౌధంబులందుఁ
 గాంతలఁ గూడుట కాదు కయ్యంబు!
 ఏదిగాఁ జూచితి వీవు కయ్యంబు?
 జూడ మాఁగిన నాటిచూఱులు గలవె?
 పాలు పొంగ నీ కొక్కబుద్ధి చెప్పెదను
 తొలఁగక నీవు నూతోడ మార్కొనుము;
 ఏనును నినుఁ బట్టి యెల్లరుఁ జూడఁ
 బీనుఁగుఁ జేయుచోఁ బృథివీశ వినుము
 ఎదురుగా వచ్చు దేవేంద్రలోకంబు!
 చదు రొప్పు నందలిపౌఖ్యంబు మేలు!
 అటుకానఁ బాఱిన నపకీర్తి నీకు;
 కుటిలవర్తన నిన్నుఁ గొల్తురే నృపులు?

పోరాడు, పోయినఁ బోవ నీ, ననినఁ
 గౌరవనాథుఁ డాగ్రహముతోఁ దిరిగి
 తొలఁగక గాంగేయద్రోణులఁ గడచి
 బలభేదిసుతుఁ దాఁకి బవరంబు సేయ
 దొరలును మరలి బంధుర బాణవర్ష
 నిరతు లై తాఁకిరి నెమ్మి నర్జునుని.
 వారలఁ జూచి కవ్వడి విల్లుఁ ద్రివ్యఁ
 గౌరవబలము నక్కడఁ బోక తిరిగి
 ధైర్యంబు భీతియుఁ దగిలి నర్తింప
 శౌర్యభూషణుఁ డైనశక్రజుఁ దాఁకి
 భూరజఃపటలంబు భువనంబు నిండ
 నారాచరోచులు నలువైపు లలమ
 సింహనాదార్భటిఁ జెవులు ఘూర్ణిల్ల
 రంహవిస్ఫూర్తి తోరంబుగాఁ బ్రబలఁ
 గరవాలపటుశూలఘనభిండివాల
 శరజాలముల నెల్లఁ జతురు లై కప్ప
 నవ్వడి కొడుగక యాలంబు సేయు
 కవ్వడిపై వాఁడు కలనేర్పుఁ జూపి
 వడి నెల్ల దిక్కులు వ్రయ్య నార్పుటయుఁ
 గడు నుగ్రుఁ డై మండి గాండివధరుఁడు

అలయక రిపుల నూ పణఁప నోపియును
 దెలిసి పాండవులప్రతిజ్ఞ లూహించి
 “వేర్చి వీరల భంగపెట్టెదఁ గాని
 చర్చింప నూరక చంపఁ బొ” మ్మనుచు
 సమ్మదంబున మున్ను శక్రుచేఁ గొన్న
 సమ్మోహనాస్త్రంబు సంధించి మించి
 సేనలఁ గలయ నీక్షించి యేయుటయు
 మేనులు మఱచి భూమికి వ్రాలి తూలి
 శరశరాసనములు జాఱంగ విడిచి
 పరఁగ నిద్రలు వోవుపగిది నందఱును
 నెట్టన వివశు లై నెఱి వింధ్య మాఁక
 పెట్టినగతి నుండఁ బ్రీతుఁ డై నవ్వి
 తనలోనఁ బార్థుఁ డుత్తరమాటఁ దలఁచి
 మనుజేంద్రనుతుఁ జూచి మక్కువఁ బలికె

మూర్ఖులైనకురువీరుల శిరోశేష్టనముల
 నుత్తరుఁడు సంగ్రహించుట.

“ఉత్తర నీ వింక నుగ్రస్సైన్యముల
 హత్తినసొక్కు మాయక మున్నె కవిసి
 నలుపుగా ద్రోణనందనసుయోధనుల
 తలచుట్లు తిగిచి యెంతయు వేగమునను

భానుజుతల నున్న పచ్చనిపాగ
 మానక తిగిచి క్రమ్మర ధీకు లైన
 ద్రోణునికృపునిశిరోవేష్టనములు
 జాణతనంబున స్పృంధించి తెమ్ము.
 హితపుణ్యుఁ డగుభీష్ముఁ డీయ న్త్రమునకుఁ
 బ్రతికృతియెఱుఁగుమూర్ఖయుఁబొందకుండు.
 అతనిఁ జేరకు” మన్న హరులపగ్గముల
 నుతలీల సమ్మెట నొగలతో ముడిచి
 యను వొప్ప బోయి వాఁడవి యెల్లఁ దిగిచి
 కొని వచ్చి నిలిచెఁ గ్రక్కునఁ దేరిమీఁద.
 అట్టిద కాదె నాఁడబలవన్త్రంబుఁ
 బట్టినదోషంబు ప్రాపించె నృపుని!
 తనరార నంత నుత్తరుఁ జూచి నరుఁడు
 మన కింక రిపులసమ్మర్దంబు వలదు
 తురతుర మన తేరు దొలఁగింపు మనిన
 సురనదీసూనుఁ డర్జును వచ్చి తాకి
 “యెందుఁ బోయెద” వని యెలుఁగెత్తి బాణ
 సందోహములఁ గప్పి సంభ్రమించుటయు
 “మీకు నేటికి రేఁగ మిగిలినయట్టి
 చీకటి నిఁక” నంచుఁ జెలఁగి యర్జునుఁడు

గరళంబురూపులై కర మొప్పుతూపు
 లగుదార నేయుచు నటఁ జిక్కుపఱిచి
 యడరి రాహుగ్రస్త మైనోరిలోన
 వెడలినయినుఁ బోలె వెడలె నచ్చోటు.
 అప్పుడు మూర్ఛ యొయ్యనఁ దేటి విభుఁడు
 తెప్పలు దెఱచి జాతినవిల్లు దాల్చి
 తలచీరఁ గాన కెంతయు వెచ్చ నూర్చి
 నలుదిక్కులను జూచి నరు నొప్పఁ గాంచి
 కాలాగ్నిరుద్రుని కరణిఁ గోపించి
 యాలంబు సేయ నుద్యతుఁ డైనఁ జూచి
 పరఁగ లేనగవుతోఁ బలికె భీష్ముండు
 “నరనాథ యింక మానఁగ రాదె రణము?
 నరుచేతఁ జిక్కి సైన్యముఁ జంపుకొనక
 తిరిగి యూరును జేరి తెఱఁ గొప్పఁ బాండు
 తనయులకును వారితఁగ్రహి లొసఁగి
 పనుపాదుకూరిమి వెలయించు టొప్పు.
 ఈమాట నామాట యిచ్చలో నాటు
 మీమచ్చరము నేటి కేమిటి?” కనిన
 గురుమంత్రయుత మైన ఘోరాహి వోలెఁ
 గురురాజు నిలిచె నక్షులఁ గెంపు గదుర.

మూర్ఖఁ దేటి కారవసేన

పాటి పోవుట.

ఇతర సైన్యంబులు నెలమిత్తోఁ ద్రెళ్ల
 కిత వాడె నని భీష్ము నెలమిత్తోఁ బొగడి
 రారాజు నొకకొంత రక్షించుకొనుచు
 భేరులరొద మాన్చి బీరంబు తెడలి
 బెదరుచుఁ దమయూరిపెనుత్రోవఁ బట్టి
 కదలినఁ జెడ నార్చి గాండీవధరుఁడు
 గుణనాదమున శంఖఘోరనాదములఁ
 బ్రణుతించుదివ్యులభావణంబులను
 భూనభోవిధిఁ గప్పాచు సంతఁ దటిమి
 సేనకుఁ “బోయి వచ్చెద” నని చెప్పి
 బెడఁ గైనగొడుగులు బిరుదుటెక్కిములు
 నడియూలముల నెల్ల నవనిపైఁ గూల్చి
 సరసుఁ డై గురుకృపాచార్యభీష్ములకుఁ
 బరఁగ నమస్కారబాణంబు లేసి
 యొకమిట్టకోల నయ్యురగ కేతనుని
 మకుటరత్నంబులు మహి డొల్ల నేసి
 వారి వీడ్కొనినభావము నిర్వహించి
 ధీనుఁ డై నిలిచినఁ దెరలి సైన్యములు

“ఇటు వేగ పడ” మని యెచ్చరించుచును
 “భటులు రా లే” రని పతికిఁ జెప్పుచును
 బెల్లుబ్బుదప్పిచే బెగఁ డొంది నడచి
 యూళ్లలోఁ జొరఁబడి యుదక మానుచును
 హయములు మట్టించె నని డిగ్గి చనుచు
 “రయమున గాదు వారణ మేల” యనుచుఁ
 గురుసేన పోయినఁ గుంతినందనుఁడు
 పరితోషమున మత్స్యపతిసూనుఁ జూచి
 “మనకు గోవులు వచ్చె; మనము గెల్చితిమి;
 మనచేత రారాజు మదము గోల్పడియె!
 రయ మొప్ప దొరలు చీరలు దోపుపడిరి!
 భయముతో వైచిరి పడగ లన్నియును!
 మచ్చరింపఁగ నేల మరలింపు తేరు
 వచ్చియుఁ డడ వయ్యె వాహంబు లలసె.
 నీతల్లి ప్రజ తెల్ల నీరాక కెదుగు
 చూతురు శంకింపఁ జూతు రింతకును;
 నడపింపు మనుటయు నరనాథసుతుఁడు
 తడయక పాండునందనుతేగు ద్రిప్పి
 నలుపు మీఱఁగ మత్స్యనగరమాగ్గమునఁ
 నలయక వచ్చుచు నసురేంద్రసుతుఁడు

ఉత్తరాయనమున నుండిభాస్కరుడు
 క్రొత్తగా యామ్యదిక్కున కేగునట్లు
 మీఱి యేతెంచుచు మెఱయ మార్గమునఁ
 బాఱి నోపక పోవుభటుల నీక్షించి
 “వెఱవకుఁ జోరి మీవిభుఁ గూడి పొండు
 నెఱి మిమ్ముఁ జంప మన్నించితి” ననుచు
 నభయహస్తం బిచ్చి యాసేనచేత
 శుభ మైనదీవెన లొరిదిఁ బొందుచును

ఉత్తరునితో నర్జునుడు తన్నుఁ బ్రకటింప

నల దని చెప్పుట.

ఒకకొంత ద వేగి యుత్తరుఁ బలికె
 “ప్రకటింప వలదు భూపతితోడ నన్ను ;
 కురుసేన గెల్చిన గురుశక్తి యెల్లఁ
 గర మొప్పు నీశక్తిగాఁ బ్రతిష్ఠింపు.
 తనరూపు నెన్నఁడు ధర్మనందనుఁడు
 మనుజుల కెఱిగించు మనుజేంద్రతనయ
 మాకు నప్పుడు గాని మాతోడివిధముఁ
 దైకొని వర్తింపఁ గాదు తావునను
 రథికుండ వీవు సారథి నే నటంచుఁ
 బృథివీశునకుఁ దెల్పు ప్రియముతో” ననిన

భావించి లజ్జించి పలికె నుత్తరుడు
 “ భూవిభుఁ డెఱుంగఁడె బొం కైనమాట
 వెసఁ శారవుల నేను విదళింప లేమి
 వసుఁధేశుఁ డేల యెవ్వరు నెఱుంగుదును!
 మంచున నణఁగునే మార్తాండరుచులు?
 నించిననీలాపు నెఱి దాఁప నేర;
 నీయనుమతి లేక నీప్రసంగంబు
 నేయ నేఁ బతితోడఁ జిరకీర్తిహర;
 మీవాఁడ మీయాజ్ఞ మీఱ లే' ననఁగ
 నావాసవాత్మజుం డట జమ్మిఁ జేరి
 యొనర గాండీవాదియుద్ధసాధనము
 లనువుగాఁ దొల్లిటియట్ల కట్టించి
 కపికేతనంబు శంఖముఁ గిరీటంబు
 విపులముల్ మఱి కొన్ని వేల్పు లిచ్చినవి
 వీక్షించి మ్రొక్కి వేర్వేట వీడ్కొల్పి
 యక్షీణరథముపై హరికేతు వెత్తి
 యత్తఱి దొంటిశస్త్రాస్త్రంబు లిచ్చి
 యుత్తరు రథికుగా నొనరించి తాను
 సారథి యై నపుంసక రేఖఁ దాల్చి
 ధీరుఁ డె నొగ కెక్కి తేరు దోలుచును

అరుదెంచునంత నోయ్యనఁ గొల్పు విరిసి
 సురరాజు మునులతో సురలతోఁ గూడి
 నరునిఁ గీర్తించుచు నగుని మోచ్చుచును
 నరుఁడు నారాయణునకు నాత్మ యనుచు
 నది ప్రసంగంబుగా నానంద మంది
 త్రిదివంబునకుఁ బోయి తెఱఁ గొప్ప నుండె.
 అప్పు డుత్తరుఁ జూచి యాక్రీడి పలికె
 “చెప్పి పంపుము నిదు సేమంబు పురికి
 గోపాలకులు వీరె కొలిచి యున్నారు
 నీపంపు సేయఁ బూనినవార” అనిన
 రాజనందనుఁడు వారలఁ జేరఁ బిలిచి
 యోజించి పంపి మహోత్సవంబునకు.
 అంతకు మున్నె మత్స్యధీశుఁ డచటఁ
 గాంతేయుఁడును దాను గదనంబు గెలిచి
 మెం డైనచీరలు మెఱుఁగారుమణులు
 దండనాయకులకుఁ దగఁ గట్ట నిచ్చి
 విభవదేవేంద్రుఁ డై వెనమత్స్యపురము
 శుభముహూర్తంబున సొత్తెంచునపుడు
 చెలఁగి పుణ్యస్త్రీలు సేసలు చల్ల
 నలఘువిప్రులు పుణ్య లాశీర్వదింప

వందిమాగధకోటి వరుసఁ గీర్తింప
 మందిరద్వారంబు మఱి చేరి నిల్చి
 “యలసి వచ్చితి” రని యాసేన నంపి
 యెలమిఁ బాండవులును హితులు నేతేర
 హరిమధ్యలును గొల్వ సంతఃపురమున
 కరుదెంచి రత్నసింహాసనంబునను
 సుఖలీలఁ గూర్చుండి సుముఖుఁ డై పద్మ
 ముఖఁ జూచి మోహంబు మొనయ నిట్లనియె
 “ఉత్తరుఁ డెచ్చోట నున్నవాఁ?” డనిన
 మత్తకోకిలవాణి మనుజేంద్రుఁ జూచి
 ఉత్తరుఁడు యుద్ధమునకుఁ బోయినాఁ డని విని
 విరాటుఁడు పరితపించుట.

“వినవయ్య తెలిపిన విరట భూపాల
 మనమీఁదఁ గురురాజు మచ్చరం బెత్తి
 తానును గురుఁడు మందాకినీసుతుఁడు
 భానుజకృపులు సౌబల ద్రోణసుతులు
 నెఱయు సైన్యముతోడ నెఱబీర మొప్పుఁ
 బఱతెంచి మనయూరిపసులఁ బట్టుటయు
 నగధీరుఁ డై బృహన్నల దేరు గడపఁ
 వగఁ గూయివోయె నుత్తరకుమారుండు”

అనినఁ గంపించి మత్స్యధీశ్వరుండు
 తనమంత్రివరుల నందఱఁ జూచి యనియె
 “సనులఁ బట్టుట విని పసిబిడ్డ గానఁ
 బొసఁగ మీఁ దెఱుఁగక పోయె నుత్తరుండు.
 ఇతఁ డెంత, కురువీరు లెంత? మీ రకట
 హిత నూడ కాతని నెట్లు పుచ్చితిరి?
 తప్పెఁ గార్యము గానఁ దగుసేనఁ గూర్చి
 యప్పాపనికి నాయ మను వొందఁ జేయ
 మీబలంబులు మీరు మెఱసి పో వలయు
 నాబాలుఁ గొని తెచ్చి ననుఁ బ్రోవుఁ” డనినఁ
 గంకు డి ట్లనియె భూకాంతు నీక్షించి
 “శంక నీ కేల సుశర్మ గెల్చియును?
 వాఁ డోడఁ గాన నవ్వలను రారాజు
 నేఁ డోడి పోవుట నిర్ణయించితిమి.
 అదియునుగాక బృహన్నల నేఁడు
 కడనంబునకుఁ దోడుగాఁ బోయెఁ గానఁ
 గురుసేన గెల్పుట కొనియాడ నేల?
 సురసేన నైన నీసుతుండు నిర్జించు”
 నని తెల్ప మఱియు భీతాత్ముఁ డై నృపుండు
 తనబాంధవులఁ జూచి తగుసంభ్రమమున

“నేమి సేయుదు నింక? నెల్ల సైన్యములు
 భీమయుద్ధము చేసి పెద్ద నొచ్చినవి.
 పోటులు దాఁకక పొడ వైనవారిఁ
 బాటించి రిపులపైఁ బంపెదఁ గాక.
 ముసుపు రా లే నైతి! ముద్దుపాపనికి
 ననిలోన నేచంద మయ్యెనో నేడు?”
 అని తలపోయునయ్యవసరంబునను
 బనివడి యొక్కగోపాలుఁ జేతెంచి
 నరపతిఁ గాంచి “భూనాథ మీకొడుకు
 గురుబలాధిక మైనకురుసేన గెలిచి
 యాలమూఁకలు ద్రిప్పి యాలంబులోనఁ
 గాల ముల్లాడక గౌరీశుక్రవను
 సారథియును దానుఁ జనుదెంచు చుండి
 వారలయీమేలువార్త చెప్పటకు
 మున్నాడి పొమ్మని మొగి నన్నుఁ బనుపఁ
 జెన్నార నేను వచ్చినరాక” యనిన

ఉత్తరుడు జయించినాఁడనుమాట విని

విరాటుడు సంతసిల్లుట.

జననాథుఁ డానందజలధిలో మునిగి
 తనువునఁ బులక లెంతయు విస్తరిల్లఁ

బటల మై పొడమినబాష్పబిందువులు
 పటునఖంబుల నూడ్చి పాటఁ జల్లుచును
 సకలమంత్రులఁ జూచి చాల గర్వించి
 యకలంకచిత్తుఁ డై యర్థి ని ట్లనియె
 “ఇది గాక సంతోష మిది గాక తేజ
 మిది గాదె సత్పుత్ర నిలఁ గాంచుఫలము!
 అర్జునుం డన మించి యఖిలకౌరవుల
 నిర్జించె మద్వంశనిస్తారకుండు!
 కరిరాజముల మీఁద ఘంట యెత్తించి
 పురిలోనఁ జాటఁ బంపుఁడు వానిజయము.
 వేదపారగు లైనవిప్రపుంగవుల
 వాదిత్రములతోడ వారువంబులను
 వరరథప్రతతుఁ డ భద్రద్విపముల
 గురుశౌర్యరంజితకోటిసైనికులఁ
 బొదివి కై చేసినపుణ్యభామినుల
 నెదురుగాఁ బుచ్చుఁడు హితు లెల్లఁ బొందు.
 మకరతోరణములు మణితోరణములు
 ముకురతోరణములు మొగి నెత్తికొనుచు
 నతివలుఁ దానుఁ బుష్పాక్షత ల్గొనుచు
 హితరీతి నుత్తర నెదురు పొ మ్నుఁడు”

అని మంత్రులకుఁ జెప్పి యాగోపకులకు
 ధనధాన్యమణు లిచ్చి ధర్మజుఁ జూచి
 యొత్తినవేడ్కతో నొగి “నొక్కపలక
 నెత్త మాడున” మన నృపుఁ జూచి యతఁడు
 “నీవు సుమాళించి నిన్ను నీ వెఱుఁగ
 వీవేళ నీతోడ నే నాడ” ననిన
 నించుక నగుచు ధాత్రీశుఁ డవ్వోటఁ
 బాంచాలిచేత నప్పలకఁ దెప్పించి
 సారెలు దిగిచి “యీసారి ర” మ్మనిన
 నారసి ధర్మజుం డవనీశుతోడ
 “ఈజాదమునఁ గాదె యెలమి ధర్మజుఁడు
 రాజచిహ్నము లోడి రాజ్యంబు నోడి
 యనుజుల నోడి పుణ్యాంగన నోడి
 వనముఁ గొల్వఁగఁ బోయె వలదు జూదంబు”
 అనియు సారెల నంది యాడంగఁ దొడఁగె.
 అను వైనచోటఁ దా మర్థి నిద్దఱును
 చవ్వంచ దుగయును సతయు దుచ్చొక
 తివ్వంచ భార యిత్తిగయు వేడుచును
 ఆడఁగ విరటుఁ డిట్లనుఁ “గంకుభట్ట
 కూడినకురుసేన ఘోరాజిఁ దాఁకి

పోడి గా దనక యల్పులె వీర లనక
 తో డెవ్వ రనక కైదువు దాఁకు ననక
 తల మీఱి గెలిచె నింతటి వాఁడు గలఁడె?
 కుల ముద్ధరించినకొడుకు నాకొడుకు
 ధాత్రిలో నిదియుఁ జిత్రము గాదె" యనిన
 "ధాత్రీశ విను" మని ధర్మరా జనియె
 "కౌరవు లెల్ల నిక్కడ వచ్చి రనఁగ
 బోరునఁ బోయి మీభూమింజయుండు
 వారలబాహుగర్వమునకు నోర్చి
 శూరుఁ డై గెల్చి వచ్చుట నిక్కమైన
 నితనిఁ బోలిన వీరు లెవ్వరు గలరు?
 హితబుద్ధి వీని మీ రెఱుంగ రే?" యనిన
 నుర్వీశుఁ డామాట కోర్వంగ లేక
 గర్వించి పాండవాగ్రజవంకఁ జూచి
 "ఎలమి నిట్లను తెల్ల నీవు మాసుతుని
 గెలుపు లే దనెడు చక్రియపల్కు గాదె?
 చాలు నూరక యుండు సన్యాసి వగుటఁ
 జాలించి విడిచితి. సకలకోపములు.
 తగఁ బెద్ద వయ్యుఁ బెద్దలజాడ నుండ
 కగునొకో నీ కిటు లాడు చుండఁగను?"

బృహన్నల గెల్చె నమధర్తజామాటకుఁ గినిసి

విరాటుఁ డతని సారతో వ్రేయుట.

అని ముట్టఁ గోపించి యానెత్తపటక
 నినదంబు ఘనముగా నృపుఁ డాడుటయును
 అది లెక్కనేయక యమతనూభవుఁడు
 మదిలోన గర్వించి మఱియు నిట్లనియె
 “నరనాథ మనబృహన్నల శేనుమీఁద
 నరివీరశౌర్యావహారి యై నిలిచి
 భుజబలం బచటఁ జూపుటచేసి కాదె
 నిజముగా గెలిచెను నీకుమారుండు.
 అతఁడుతోడై యున్న నమరేంద్రు నైనఁ
 గృతకృత్యుఁడై తాకి గెలుచు నుత్తరుఁడు.
 అసముఁ డాతఁడు గల్గ నాలంబులోన
 బిసరుహాక్షున కైన బెదరఁ డుత్తరుఁడు;
 అటుతొట జయ మొందు టబ్రంబె” యనినఁ
 గటము హొప్పంగ నుత్కటకోపుఁ డగుచు
 నరనాథుఁ డాధర్మనందనుఁ జూచి
 “ధరలోనఁ గ్రొత్తచందములు చెప్పెదవు;
 సారథు లేయూర సమరంబు గెలిచి
 శూరు లై యున్నారు చోద్యంబు గాఁగ?

ఏఁ గాఁగ నోర్చితి నిన్నిమాటలకు
 లోఁగక యింకఁ బల్కుట గాదు విడువు”
 మనుటయుఁ జలముతో నతఁడు వెండియును
 జననాథుఁ జూచి హాస్యము దోఁపఁ బలికె
 “వెన బృహన్నల నేఁడు వీరాహవమున
 రసికు మీనుతుని సారథిఁ జేసి తాను
 ధనువు ధరించి యుద్ధము చేసెఁ గాని
 యొనర సారథికృత్య మొనరింపఁ డతఁడు;
 కడపట నిట్లు కాఁ గలదు కార్యంబు;
 తడయక నీవింక ధరణీతలేశ
 నగరంబులో బృహన్నల శిల్పు చాటఁ
 దగువారిఁ బంపుము తగ మోపు” ననినఁ
 జండకోపావేశజాల్కు డై మండి
 నండ మెత్తినదండధరునిచంగమునఁ
 దనచేతినారె నుద్ధతిఁ బూని ధర్మ
 తనయుని నేయఁ గ్రోధము లేక యతఁడు
 తొడరి యజాతశత్రుఁడు గాన నవ్వి
 తడయక ద్రుపదనందనఁ జూచుటయును
 అరుదారఁ జనుడెంచి యావ్రేటుగంటిఁ
 దొరఁగునెత్తురుఁ జూచి ద్రుపదతనూజ

యది యెల్లఁ దనదుపయ్యదకొంగునందు
 మృదువుగాఁ దుడిచి యమ్మెలఁత వెంజీయును
 బసిఁడి బిందియ యందు భాసిల్లునీలఁ
 బస మీఱఁ ననపాణిపద్మంబు దడిపి
 తుడుచుచో “నీ వేల తుడిచెద?” వనిన
 పుడమి జేసికిని నాపూఁబోణి యనియె
 “ఇతఁ డుత్తమాచార్యుఁ డితఁ డనదృశుఁడు;
 ఇతనినెత్తురు ధాత్రి నెన్ని బిందువులు
 రాలెడి నన్ని వర్షములు నీభూమిఁ
 జాల దుర్బిక్ష దోషము గల్గుఁ గాన
 విను నీకుఁ హితము గావించితి” ననుచు
 నొనరంగఁ దుడుచుచు నుండె నమ్ముదిత.

అర్జునుఁడు సుత్రుఁడును బురముఁ

బ్రవేశించుట.

అంత నక్కడఁ బౌరు లాయుత్తరునకు
 నెంతయు వేడ్కతో నెదురుగాఁ బోయి
 శుభతూర్వములు కర్ణసుఖముగా మ్రోయ
 శుభవాక్యములతోడ సొం పగ్గలించి
 సరనాథసుతుమీఁద నరుమీఁద నపుడు
 సరసాక్షతలు నిండఁ జల్లి దీవించి

రావేళఁ జూపఱు లలమారుగజమొ
 భావింప భావజుపటుశస్త్ర మొక్కొ
 యసమ యశామరునిమోహనవిద్యయొక్కొ
 కుసుమాస్త్ర సలిచిల్కొదమ యశానొక్కొ
 యని యాత్మ నబ్బురం బంది చూడఁగను
 ఒనర బంగరుబొమ్మ యొప్పు గై కొనుచు
 వేవురుకన్యలు వెన్నాడి కొలువఁ
 దా వచ్చి నగుచు నుత్తర యన్నమీఁద
 విజయుమీఁదను గూర్చి వెలయంగ నంత
 నిజకటాక్షప్రభ ల్నింగి నిండఁగను
 మృగనాభితోఁ గూడి మే లైనవిరులు
 నగరు మిశ్రము లైనయాణిము తైములు
 గరపల్లవంబులఁ గర మర్థి బట్టి
 మురు వైనగాజులమొరపంబు లలరఁ
 జల్లి మ్రొక్కిన నంత సకలబాంధవులు
 నుల్లంబు లింపార నుత్తరుఁ జూచి
 “సాహసభుజసార జయరమాధార
 బాహుదర్శోల్లాస వరకీర్తివాస
 కురువీరులను దాఁకి కొమ రొప్ప జయము
 నరుదార నిం కొరుఁ డండంగఁ గలఁడె!

నినుఁ బోలుశూరుండు నెగడునే యిలను!”
 అనిపల్క నుత్తరుం డనువారఁ బలికెః
 “కినిసి కౌరవులను గెల్చి వచ్చుటయు
 మనపాఁడికుట్టలు మగిడి వచ్చుటయు
 నాకును నీబృహన్నల గల్గఁబట్టి
 చేకూరెఁ గాని నాజీవాల మెంత?
 ఒనర సారథు లుర్వి నున్నాడుగాని
 తనరారుబలిని సేతనిసాటి యెఱుఁగ”
 నని సూతనుతి దోప నర్జునుఁ బొగడి
 ఘన మైనరాజచూర్ణముఁ జొచ్చి వచ్చి
 పతిమందిరముఁ జేరఁ బణిహరి నృపున
 కతఁడు వచ్చుట యెల్ల నధిపుతోఁ జెప్ప
 రాజును “రథకసారథుల నిచ్చటికి
 రాజిల్లి తోడ్కొని రమ్మ పొ” మ్మనిన
 నరిగెడిపణిహరి నాధర్మసూనుఁ
 డరుదారఁ బిలిచి యొయ్యన వానితోడ
 “నీయొల్కు నెత్తురు నిల్చునందాఁక
 నాయున్నయెడ బృహన్నల రాఁగ వలదు.
 పరికింప నను భక్తిఁ బాటించుఁ గాన
 విరటుఁ గోపించు నావ్రేటు చూచినను.

హితగతి నుత్తరు నిటఁ దెత్తు కాని
 యతనిఁ దోడ్కొని రాకు" మని చెప్పి యనిపె.
 నృపతియు "నిది యేమి యేకాంత" మనక
 విఫలహవావేశవివశుఁ డై యుండె.
 అత్తఁ బఁచి హరి యాక్రీడి నిలిపి
 యుత్తరుఁ దోడ్తచ్చె నుర్వీశుకడకు.

ఉత్తరుఁడు తండ్రియొద్దకు

వచ్చుట.

అతఁడును సాష్టాంగ మవుడు గావింప
 సుతుని రాఁ దిగిచి భాసురశీల నృపుఁడు
 గౌఁగిటఁ జేర్చి గద్గదకంఠుఁ డగుచు
 మూఁగినవేడ్క మోమున ముద్దు వెట్టి
 కన్నీటఁ దోఁగి యాకస మొప్పఁజూచి
 వెన్నప్పళించి దీవించుచో నతఁడు
 నొక్కింతభీతితో నొగి ధర్మజునకు
 మ్రొక్కుచు నతనిమోమున గంటిఁ జూచి
 "ఇది యేమి?" యనిన భాత్రీశుఁ డిట్లనియె
 "నది నీకుఁ జెప్పెద నర్థితో వినుము:
 నేటియుద్ధంబున నీగైర్బు గాఁగ
 మాట లాడఁగఁ దాను నూటిమాటికిని

దనవేడి గెల్చె నుత్తరుడు గాఁ డనినఁ
 గనలి నెత్తపుసారె గాఁడ నేసితిని.
 ఇది స్వయంకృతదోష మీమాని, కనిన
 మదిలోన భీతుఁ డై మనుజేంద్రసుతుఁడు
 “తగునయ్య కోపింపఁ? దప్పు చేసితిరి;
 మగుడ నాడుదురయ్య మాన్యులే మనిన?
 ఆడుట గాక నో నడచినా రతని!
 పాడి దప్పిననారిఁ బాయదే లక్ష్మీ?
 కావున వీరి నిక్కడనె ప్రార్థింపుఁ
 డేవెంటఁ బొగులరా దీపుణ్యమనసు.
 కారణపురుషులు గారె వీ?” రనిన
 ధారుణీనాథుండు తల్లడిల్లుచును
 గంకుఁ బ్రార్థించినఁ గంకుఁ డిట్లనియెః
 “శంకింప నేటికి జననాథతనయ
 నాకుఁ గోపము లేదు; సరనాథుఁ డైన
 నేకిల్బిషియుఁ గాఁడు హితకారిగాని.
 పొడమె సూరక వాడు ప్రాద్దు కీ డనఁగ
 జడియ నేల?” యటంచు శాంతంబు దోఁప
 మనుజేంద్రునకుఁ దాను మంచివాఁ డగుట
 ఘనత నుత్తిరునకుఁ గాన్పించునంత

నరుడు ప్రవేశించి సరనాథుఁ గనినఁ
 గర మర్థిఁ బ్రతినమస్కారముల్ చేసి
 తగుచోట నునిచి యుత్తరువంకఁ జూచి
 మొగమునఁ జూనవ్వు మొలవ భూవిభుఁడు
 “ఉత్తర, నీవు చోకోత్తరప్రాధి
 నొత్తినకారవస్త్రాహంబుఁ జొచ్చి
 కృపునిఁ గైకొనక గాంగేయుఁ గైకొనక
 నృపునిఁ గైకొనక కానీనుఁ గైకొనక
 గురుతరూపాతుని గురునిఁ గైకొనక
 వెర వొప్పు నామంతవితతిఁ గైకొనక
 కమపులు మరలించి కడినంబు గెల్చి
 త్రిదశవీరులు మెచ్చఁ దినిరి వచ్చితివి.
 ఒకపౌఞ విరిగిన నొకపౌఞ గదియు
 నొకవీరుఁ డోడిన నొకవీరుఁ డడరు!
 ఓడినబల మైన నొకతేరివాని
 నోడింతు మని కాని యులు కెత్తి పోదు.
 నృపానిసన్నిధిఁ గాన నిఖిలసైన్యములుఁ
 గపటంబు లేక సంగ్రామంబు సేయు.
 భృతరాష్ట్రసుతు లన్న భృతి నొక్క కొకరు
 సుతలంబు గెలిచినక్రొవ్వాడిమగలు ;

దివ్యాస్త్రముల మించి దివ్యుల గెల్చి
భవ్య లైయున్న నేర్పు లందులోన !
వరీతి మరలించి తీవు గోగణము,
కారవసేన నొక్కటను గెల్చితివి ?
రాగాజు విరిగి యూరక యెట్లు పోయె ?
వీరణస్థితి మాకు నెఱిగింపు” మనిన

తండ్రి కుత్తడుడు కారవులతోడి

యుద్ధప్రకారముఁ జెలుపుట.

కుత్తడుం డిట్లను “నోమహీనాథ
చిత్తగింపవె యేను నేను యుద్ధంబు;
గోవుల మరలింపఁ; గురుసేన నొంప.
ఆవేళ నొక్కపుణ్యాత్ముఁ డేతెంచి
తనమేను దేవేంద్రుతను వస నొప్పి
మనగోధనములు ద్రిమ్మర గెల్పె రిపుల.
అది విస్తరించెద నవనీశ వినుము:
కదనంబునకు నేను గర్వించి వెడలి
ధర సంచలింప నుద్ధతథూ? ముంప
నరుగుచు నున్నసైన్యము చూచి వెఱచి
యగదంబు డిగి పాఱ నతఁ జేగుడెంచి
తిరుగఁ వోడ్తెచ్చి యెత్తివభీతి మాన్చి

సన్న సారథిఁ జేసి నయ మొప్పుఁ దాను
 సన్నతి రథికుఁ డై సైన్యంబు గదిసి
 యందు భూపతిఁ జూచి యచట లే కున్న
 ముందట మొసకు నై మున్నాడి పోయి
 మొదవు లచ్చట నున్న ముదముతోఁ ద్రిప్పి
 కదియునేనల నెల్ల గాసిల్ల నేసి
 సందడిఁ బడక గోచయ మేగునంత
 ముందటఁ జను చున్న మొదటికొరవులఁ
 గనుఁగొని యసినేయఁ గడఁగుచో బలము
 జననాథుఁ గూడి యచ్చలముతో నిల్వ
 వారితోఁ బోరాడ వసుధేశ వినుము
 ధీరుఁ డౌనతనిమూర్తిని జూడ నరుఁడు
 వైరులఁ బరిమార్చుపగిది చూపట్టె.
 ఆరీతిపోరాట సతనిబాణముల
 హతు లైరి సారథు లణఁగె రథ్యములు
 గత మయ్యెఁ గరులు వ్రక్కలు వాసె హరులు
 మెదిసిరి భటులు భూమికి వ్రాలె విండ్లు
 చిదిసిరి సంగ్రామచింతతో దొగలు.
 అంతఁ గర్ణుడు దాకి యను వెల్లఁ బొలిసి
 పంతంబు చెడి పాతెఁ బ్రజ లెల్ల నవ్వ.

గురుఁడును దాకి నుగ్గులు గాఁగఁ బోరి
 శరములు గాఁడి మూర్ఛను జెంది పోయె.
 మఱియు నశ్వత్థామ మహితుఁ డై తాకి
 నెఱయ నెన్నటికి మానిసి కాక పోయె.
 అప్పుడు గాంగేయుఁ డాలంబు సొచ్చి
 నిప్పులు గన్నుల నెఱయంగ నడరి
 వితతశౌర్యాటోపవిభవంబు దోఁప
 నతులదివ్యాస్త్రంబు లందందఁ బఱపి
 పోరాడియును వైరిభూరిబాణముల
 బారి బీరము సూప వలఁతి గా కకట
 యురము బీటలు వార నొగివి మూర్ఛిల్లె.
 అరిదిశౌర్యము సూపి యమ్మహాపురుషుఁ
 డెదు రైనవీరుల నిట్లు గెల్వఁగను
 జెడరిన సైన్యంబుఁ జేరంగఁ బిలిచి
 తమ్ములుఁ దాను భూతలనాథుఁ డంత
 నిమ్ముల నతనితో నెదిరి పోరాడ
 నురములు వ్రక్కఱై యూర్పులు వదలి
 కరములు తెగి పోవ గళములు గ్రుచ్చి
 ఫాలనీమలు నొచ్చి బరు లుచ్చి పోయి
 కాలు చే యాడక గాసిల్లునంతఁ

గరి నెక్కి వచ్చి వికర్ణుఁ డడ్డంబు
 చొరఁ బాటి తూపులసోనలం గురిసి
 తసలావు చూపుచోఁ దడఁబాటు లేక
 యనువుగా నొకకోల సమ్మహాత్ముండు
 వానియేనుఁగుఁ జంపి వానిఁ బోఁ దోలి
 నూనవేశ్వగుమీఁద మతియు చేయుటయుఁ
 బతి సచ్చె నని నేన భగ్న మై పాతఁ
 బతియును బాతె భూభాగంబు లగల.
 ఆవీరుఁడును బాటి యతనిఁ బోఁ దటిమి
 తా వచ్చె” ననిన భూతలనాథుఁ డలరి
 “ఇట్టిపుణ్యాత్ముఁ డెయ్యెడ నుండు నిపుడు ?
 నెట్లనఁ దోడ్డేర నేర్వ లే వైతి ;
 ఆతనిఁ బూజింతు నర్ఘ్యపాద్యముల
 నాతనిచరణంబు లరితోఁ గొలుతు ;
 అన్నన్న యతఁడు రాఁ డయ్యె నిచ్చటికి !
 ఎన్నఁడు వీక్షింతు నే” నన్న నతఁడు
 “తా వచ్చె. వచ్చి యంతర్ధానుఁ డయ్యె.
 ఏవేళ వచ్చునో ! యిట రాక పోఁడు.
 దేవతాంశమువాఁడు దివ్యాస్త్ర విదుఁడు
 భూవర మనకు నాపురఘండు వచ్చి

చెలఁగి సంభావన నేయ నున్నాఁడు
 నెలకొని మనల మన్నింప నున్నాఁడు.
 మనవంశమునవారి మనుష నున్నాఁడు
 మనభాగ్యదేవత మఱియు వేయేల?"
 అని చెప్పి భూపాలు నాశ్చర్యపఱుప
 ననుజన్తుఁ జూడక యపుడు ధర్మజుఁడు
 తనవ్రేలుగంటిపైఁ దనశాటి నైని
 కినియక యుగఁడెఁ జెక్కిటఁ జేయిఁ జేర్చి.
 పతి యంత నిట్టిదోర్బలకళాలోలుఁ
 డితఁడె కా మని నిర్ణయింప నేరమిని
 “నేడి న” మ్మని పిళ్చ బిభత్సు ననిచి
 వేడుకఁ దనపుత్తు వీడ్కొల్పి మఱియుఁ
 గడుమంచిమఱు లీచ్చి కంకు వీడ్కొల్పి
 యడరి మంత్రుల నెల్ల ననిచి తా నపుడు
 క్రన్ననఁ బోయి కేకయరాజపుత్రి
 యున్నమందిరసీమ నునకంబు లాడి
 భోజనలేపనపుష్పభోగముల
 నాజి చేసినదప్పి నణఁచి నిద్రించె.
 అంత నుత్తరుఁ గూడఁ యతనిమాటలకు
 సంతసిల్లుచు నాట్యశాలకై నరుఁడు

వచ్చి యచ్చటను భూపతిసూతి ననిపి
 క్రచ్చర నుత్తరాంగనఁ జేరఁ బిలిచి
 బొమ్మపొత్తిక లిచ్చి పాసఁగ మన్నించి
 సమ్మతిఁ దన నివాసముఁ జేరి యుండె.
 అప్పుడు దిననాథుఁ డ స్థమించుటయు
 నప్పొందుతనయులు నబ్జాక్షి తారు
 యమనూనుఁ డున్నగృహంబందుఁ గూడి
 విమతు లోడినవార్త విన్నవా రగుడఁ
 గడు సంతసిల్లి యగ్రజువంకఁ జూచి
 వడముడితోడ వివృత్తుఁ డిట్లనియె
 “ఇప్పు డేమిటికిఁ గానితఁడు నావంకఁ
 దప్పక చూడఁ జేతప్పు చేసితిని,
 సమయంబు దప్పనో, చలము రెట్టింప
 విమతులఁ దోలినవిత మేమి తప్పొ?
 ఏవెంట వెదకిన నీకారణంబు
 భావింప నేర నేర్పఱుపవే” యనిన

విరటుఁడు ధర్మజుని సారల వ్రేయుట విని

భీమాద్భుతులు రేగుట.

ననుజున్ నీక్షించి యమసూతి పలికె

“విను మేదియును లేదు విరటుండు నేడు

తనకుమారుండు యుద్ధము గెల్చె ననుచుఁ
 గొనియాడుటకు నిన్నుఁ గొనియాడ నేను
 మనబృహన్నల గెల్చె మఱి గెల్చువారు
 మనవీట లేరన్న మదిలోన మ్రంది
 యుత్తఃసుజయ మాడ నోర్వ లేననుచు
 మొత్తై నెత్తపుసా మోము దాఁకంగ.
 ఆపోటుగంటి నీ కావేళఁ జూప
 నోపక చీరమాటానరించి నేను
 నుండితి” నని గంటి నొయ్యనఁ జూప
 గాండీవి లయకాలకాలుఁ డై మండి
 “వినుము గర్వించినవిరటు మర్దించి
 మనము చేకొందము మత్స్యరాజ్యంబు;
 తనుఁ దా నెఱుంగక తా నెంత చేసె!
 అనుమాన మేల వీఁ డధముండు గాఁడె?
 చెనఁటి యై మిము వ్రేయఁ జేతు లెట్లాడె?
 పనుపుఁ డేగెద” నన్నఁ బలికె వాయుజుఁడు
 “నీదాఁక నేటికి నెమ్మి నే నేగి
 యాదుష్టమతిఁ గూల్చి యతనిచుట్టములఁ
 బొల మొకయెముకగాఁ బోరాడి చంపి
 కలహంబు లేనియాకనలు పోవిడుతుఁ

బోయెద" నని ధర్మపుత్రుఁ జూచుటయు
 నాయుత్తముఁడు వారి నపుడు వారించి
 "అక్కట మీర లిట్లన నేల? మనల
 నిక్కపురూపులు నృపుఁ డేమి యెఱుఁగు?
 ఎఱిగింత మెఱిగియు నిట్టివాఁ డైన
 దఱువాత నిట్టిది తలపోయఁ దగును.
 వానిరాజ్యంబున వసియించి మనము
 నానాసుఖంబులు నడపు చుండితిమి.
 కడపట నొకతప్పు గాంచిన నేమి?
 ఉడుగుఁ డాగ్రహ" మన్న నుడిగి రందఱును.
 ఎలమిఁ బొండవు లిట్లు హితభాషణములఁ
 దలకొన్నవేక్క నెంతయుఁ బ్రొద్దు పుచ్చి
 "యెల్లి వత్తము గాక యీరాజసభకుఁ
 దొల్లిటిరూపులఁగో" నందుఁ బలికి

పొండవులు విరాటునికొలుపుగడ్డియల

నలంకరించుట.

యారాత్రిఁ బుచ్చి పూర్వాద్రిపై నినుఁడు
 తేరు ద్రిపుకమున్నె తీర్థంబు లాడి
 కాలోచితము లైనకర్తంబు తెల్ల
 నాలోచితధ్యాను లై నిర్వహించి

ధవళవస్త్రంబులు ధవళగంధములు
 ధవళనూల్యంబులు తగురీతిఁ దాల్చి
 యేడుదీపులు నేలునృపులరీతిగను
 జూడ నొప్పిమభాతి నుభగవేషమున
 ధరణీశునగరి నాస్థానంబుఁ జేరి
 పరఁగంగఁ బసిండికంబములమధ్యమున
 నలు వొప్ప సింహాసనముఁ జూచి యందుఁ
 నలకొని కూర్చుండె ధర్మసంపన్నుడు ;
 తమ్ములు నతనిపాదములు సేవించి
 నెమ్మి నుండిరి రత్ననిచితవీరముల.
 అలోన విరటుఁ డింపారఁ గైసేసి
 యోలి మంత్రులుఁ దాను నుత్తరుఁ గూడి
 బోయిన నాస్థానభూమి కేతెంచి
 యాకూఢగతిఁ బొండవారజుఁ జూచి
 “ఇది యేమి వివరింపుమీ కంకుభట్ట;
 మదిలోన గర్వించి మమ్ముఁ గైకొనక
 తగ వేది మాతోడ నట్టించి పలికి
 జగడించితివి నిన్న సౌజన్య మేది
 నెఱయ నంతటఁ బోక నేడన్న నిట్లు
 మెఱసి నాగద్దయమీఁ దెక్కి తివుడు!

తలపోయ నిది నీకు ధర్మమే?" యనిన
వెలయ నించుక నవ్వి విజయుఁ డిట్లనియె

పాండవులు విరాటునకుఁ

ద మ్మెఱింగించుకొనుట.

“ఇంక నెక్కడికంకుఁ డితఁడు ధర్మజుఁడు
బొంకాడ నేరనిపుణ్యుఁ డీరాజు.

అవని నీతఁడు గాచు నవనీశు లితని
యవసరంబులు చూతు రతిభక్తితోడ;

ధరణి నీతఁడు ప్రోచు ధరణీధరములు
పరఁగంగ నీతనిపగవారి మోఁచు.

లలిఁ జక్రవాళశైలములలో నుండి
యిల నిందుశశిఁ బోలు నీరాజుకీర్తి.

రాజులధన మెల్ల రాజసూయమునఁ
బూజలు గొని యిచ్చెఁ బొసంగ విప్రులకు.

ఇతనికై రరిగాఁపు తెల్లభూవిభులు;
ఇతనిబాహుశక్తి కెదురు లేదెందు.

ఇతఁ డుండఁ జెల్లు నయ్యింద్రదాసనంబు

ధృతి నిట్టిసులువున దియకైనఁ దగఁడె?"
తెల్లగుండు ముని విని వీసయమును సంశయము
దనుఁజుట్టుకొనఁగ భూతలనాథుఁ డంత

నమోచు నంబియ్య....

“నితఁడు ధర్మజుఁ డైననింక నాయుజుఁడు
 హతవైరి క్రీడియు నామాదిసుతులు
 నెచ్చట నున్నవా? రేది పాంచాలి?
 యచ్చుగా వివరింపు” మనిన సద్దునుఁడు
 “వలలనామముఁ దాల్చి వంటకై నిన్నుఁ
 గొలిచి కేసరిమల్లకుంజరంబులను
 బాసర మేడములోనఁ బోరాడి గెలిచెఁ
 బెనుపొంద నతఁడె పో భీమసేనుండు.
 మనుకొంద్ర మఱియు దామగ్రంధి యనఁగ
 నిన్నుఁ గొల్చి నీయశ్వనికరంబు నరసి
 ప్రకటబాహుశక్తిపరుఁ డైనవాఁడు
 నకులుండు మాదిమన్ననఁ గన్నవాఁడు.
 తెఱఁ గొప్ప మఱియుఁ దంత్రీపాలుఁ డనఁగ
 మెఱసి నీగోవుల మేపఁ బుచ్చుచును
 గొల్లవాఁ డై నిన్నుఁ గొలిచినాతండు
 అల్లవో సహదేవుఁ డని నిశ్చయింపు.
 జననాథ వెండియు సైరంద్రి యగుచు
 నను పొంద మాలిని యనుపేరు దాల్చి
 కేకయఘ్రత్రి మిక్కిలి గారవింపఁ
 బ్రాకటగతి నున్న భామ పాంచాలి.

పాంచాలిక్తై కాదై పవమానసుతుఁడు
 మ్రుంచె సక్కిచకుఁ దోక్షికిచకులు,
 అని చెప్పు చున్నచో ననిలసంభవుఁడు
 జనలోకపతికి నాసవపుత్రుఁ జూపి
 “నరనాథ యీబృహన్నల గాఁడె నటఁడు.
 పౌరసె నుగ్వశిశాపమునఁ బేడితనము;
 తగ నృత్తగీతవాద్యముల నుత్తరకు
 మిగులంగ నేర్పినమేటి దానితఁడు.
 ఖండవం బేర్చి యాఖండయుం గెలిచి
 ఖండించె నతనికి కాలకేయులను.
 గంధర్వపతి గెల్చి గాంధారిసుతుని
 బంధమోక్షము చేసె బలియుఁడై యితఁడు.
 మఱియు రాక్షసకోటి మర్దించె” ననిన
 మేఱయ సంతోషించి మేదిసీశ్వరుఁడు
 ఆశ్చర్యమగుఁడై యపుడైన వారి
 నిశ్చయింపఁగ లేక నిర్విణ్ణుఁడైన
 భూమిశ్వరున కింద్రపుత్రునిఁ జూపి
 భూమింజయుఁడు పల్కెఁ బోలుపు దీపింపః
 “ఇతఁడు నీతో మున్ను నెఱుంగంగ నీ
 ధృతి నాజ్ఞ చేసినఁ దెలి చెప్పు వెఱచి

యొదవె గెల్పు మహాత్ముడొకఁ డుంట నంటిఁ
గదనంబు గెల్చినఘనుఁడు దా నితఁడు.
అరదంబు డిగ్గి యే నటు పాటి పోవఁ
గురురాజు చూడఁగాఁ గూడ నేతెంచి
నెఱపు దీర్చినయట్టివీరవాక్యములు
మఱవంగ లేను, క్రమ్ముఁ జెప్ప లేను.
తననామములు చెప్పి తనసహోదగులు
మనవీట నుండుట మఱి నాకుఁ జెప్పి
కదనంబులోఁ దేని గదలింపు మనిన
సదిలోకవిపరీత మగుట నే నెఱుంగ.
పోరిలో హయరత్నములఁ దోలి తోలి
నారక ధృతి దూలి వశము గాకున్నఁ
గుశలుఁ డై యితఁడు నాకును దోడు చేసె
నెస నన్న సప్పుడు విరటభూవిభుఁడు

భయభక్తులు దోప విరటుఁడు

పాండవుల గౌరవించుట.

నెఱపు సంఘోషంబుఁ విసయంబుఁ బ్రియము
నెఱయఁ బార్థునిఁ దాను నెఱిగె గొగ్గలించి
పాండవాగ్రజునకు భక్తిసాష్టాంగ
పండప్రణామంబు తగ నాచరించి

యతనిఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి యాభీము యనుల
 నతిసంభ్రమంబున నంత వీక్షించి
 చాల భీతిల్లి హస్తము లొప్ప మొగిచి
 నూళిపైఁ జేర్చి ధర్మజుఁ జూచు చుండ
 నతిసంభ్రమంబుతో నంత నవ్విభుని
 సుతులు సోదగులును జాట్లను హితులు
 దాదులుఁ బ్రజలుఁ బాంధవజనంబులును
 భూదేవతలుఁ బాండుపుత్రులఁ జూడఁ
 జనుదెంచి యందంజ సంనడించుటయు
 జననాథుఁ డామూఁకఁ జదియ వ్రేయించి
 యమనందనునియాజ్ఞ ననుజూలుఁ దాను
 సముచితాసమునఁ జతురుఁ డై యుండి
 కంచుకిచేతఁ గేకయరాజసుతకుఁ
 బాంచాలిఁ గైసేయఁ బను పిచ్చి యనిపి
 తనలోనఁ దాను సంతస మంచువిభునిఁ
 గనుఁగొని ప్రియముతో గాంధీవిపలికెః
 “ఏసంకటము లేక యిచట నజాత
 వాసవత్సరము నిర్వర్తింపఁ గలిగె.
 ఈ వెలుంగవుగాని యే మున్న తెఱఁగు
 నేనెంటఁ గొద లేక హితము చేసితివి.

విరటుండు మేటి భూవిభులలో ననుచుఁ
 బరికించి వచ్చె నీపాండవాగ్రజుఁడు.
 వైరివంచితుల మై వచ్చి నీప్రాపు
 చేరి యేకొద లేక చెలఁగితి” మనుడు
 మది సంతసించి యామానవేశ్వరుఁడు
 “ఇది నాతఃఫలం బిది నాదుకోర్కి
 వసుధ మీమన్నించువారిలో నొకఁడఁ
 బొసఁగ నన్యుఁడు గాఁగఁ బోహణింపకుఁడు;
 నాపాలఁ గరుణించి ననుఁ బెద్ద చేసి
 మీపూన్ని దీర్చుట మిగులంగ లెస్స.
 పను ధర్మజనకు నీరాజ్య మిచ్చి
 యే నున్నపురి నిచ్చి యిభకోటి నిచ్చి
 ధనధాన్యమణు లిచ్చి దళ మెల్ల నిచ్చి
 నను వచ్చి సేవించునాథుల నిచ్చి
 హితులను మఱి పురోహితుల బాంధవుల
 సుతుల మంత్రులఁ గూడి జోకమై నెపుడు
 నితఁ డేడుగడయుగా నితనిపాదములు
 చతురత్వమునఁ గొల్తు సర్వకాలంబు.
 గజపురిపై దాడిగాఁ బుచ్చెనేని
 భుజశక్తి నచటఁ జూపుదు నోపినంత”

అనిన నుత్తగునకు నామాట తెల్ల
మనసులో సొగయక మత్స్యేశుఁ జూచి

ఉత్తరుఁ డర్జునునకు నుత్తర నిచ్చి

పెండ్లి గావింపఁ గోరుట.

“రణములలో వీరు రక్షింప కున్న
గణుతింప నింక నెక్కడిది రాజ్యంబు !
ఈరీతి నీ వొకఁ డిచ్చువాఁడవును
గోరి వా రొగిఁ బుచ్చికోనెడివారలునె?
కానమి మన మింతకాలంబు నారిఁ
బూని కొల్వనితప్పు బుద్ధిఁ జింతింపు.
దీనికై మనము ప్రార్థించుట గాఁగ
మీనాక్షీ నిత్రము మీతనూభవను;
మణులు రాజ్యంబును మనకుఁ బోఁబ్రాతి
తృణముగా నవి వారు దృష్టింతు” రనిన
మనసునఁ బ్రయ మంట మంత్రిపుంగవులఁ
గనుఁగొని వారి నాక్షణమె భూనాథుఁ
డుత్తరఁ గైసేసి యొనరఁ దెచ్చుటకుఁ
బుత్తెంచుటయు వారు పొంగుచు వచ్చి
పొలుపారఁ గేకయపుత్రితోఁ జెప్పఁ
జెలువ శృంగారింపఁ జెలులఁ బుచ్చుటయుఁ

బనిపూని వారలు పసిడికొప్పెరలఁ
 గొని తెచ్చి యుదకంబు కొమ్మకు వార్చి
 తనువు మెత్తనిచీరఁ దడి యొత్తి సతికిఁ
 బొసర హంసావళిపుట్టంబు గట్టి
 నిడుదలై యొప్పారునిండు వెండుకల
 తడి యార్చి నవపుష్పదామము ల్లుఱిమి
 పన్నీటఁ గుంకుమపద నిచ్చి కలిపి
 నున్ననిమెయిపూత నుతలఁ బూసి
 గోరోజనంబు చెక్కులఁ దీర్చి వ్రాసి
 ఘోర మై నుదుటఁ గస్తురిబొట్టు వెట్టి
 పలుకుల మెదిచినపచ్చకప్పురము
 కలికికాటుకనీటఁ గనుదోయి దిద్ది
 లత్తుకజిగి యారులలితపాదముల
 వొత్తించి కెమ్మోవి కది వన్నె వెట్టఁ
 బసిడిమట్టియలును బసిడియందియలు
 రశనాగుణంబులు రత్నముద్రకలు
 మణిహారనాసికామణికంఠహార
 మణికంకణంబులు మానుగాఁ బెట్టి
 నీరజాక్షికి నస్తు నిలుపుటద్దంబు
 గారాముతోఁ జూపి కడుసంభ్రమమున

“అతివఁ గైసేసితి” మని ప్రధానులకు
 నతియుక్తిఁ జూపుచో నాశ్చర్య మంది
 “వలరాజుదీమమో వలుదముత్తియమొ
 వెలలేనిపసిఁడియో విమలకౌముదియో!
 పులు గడిగినయాణిముత్తైంబు పోలే
 నెలమిఁ గైసేసిన నిట్లుండ వలదె!”
 అని మంత్రీవరులు ముక్తాతపత్రములు
 వనితకుఁ బట్టించి వరుసఁ దోడ్చేర
 నెదు రేగి విరటుండు హితులును దాను
 మదిరాక్షిఁ దెచ్చి ధర్మజమ్రాల నిలిపి
 “దేవ యీముద్దయ దేవేంద్రజనకు
 దేవి గాఁ జను నని తెచ్చి చూపితిని.
 ఈనాతి నీరీతి నితని కిప్పించి
 మానేర్పునేరము ల్లఱువంగ వలయు.
 మీరు నిల్చుటచేసి మెఱసె నాభూమి
 వారక దుర్భిక్షవర్జితం బయ్యె.
 మీగు వచ్చుటచేసి మెఱసె నాకీర్తి
 ధారుణి నాచంద్రతారకం బయ్యె.
 మీరు వచ్చుటచేసి మెఱసి కౌరవులు
 యూరక రారు నాయూరిచేరువను.

నావంశమును బావనం బయ్యె నింక
నీవారిగుహనేత్ర నిట్లు చేకొనుడు”
అన విని ధర్మజుం డమ రేంద్రసుతునిఁ
గనుఁగొన విరటుతో గాండీవి పలికె :

ఉత్తరను దనకోడలుగఁ గైకొన
నర్జునుం డొప్పికొనుట.

“నృత్తగీతంబులు నిఖలవాద్యములు
నుత్తర నాచేత నొప్పుగా నేర్చె
కోడ లై యుండఁ జేకొనువాడఁ గాని
వేడుక నీయింతి వింతగాఁ దలఁప
వావి దప్పినపనులే వరుసఁ బొండవులు
గావింప రది మీకుఁ గానవచ్చినది.
కావున నభిమన్యుఁ గల్యాణధన్యు
నావీరరాజన్యు నమరేంద్రమాన్యుఁ
బురుషుఁ జేసెదు కాక పువ్వుబోణికిని.
చిరకాల మిది నేను జింతించు చుంటి
నిది ధర్మసూనున కిది భీమునకును
ఇది బంధుజనులకు హితకార్య” మనిన
విరటుండు మోదించి విజయు నీక్షించి
చరితార్థుఁ డై యొప్పి సంభ్రమంబునను

“విను మేను సీతోడ వియ్య మందుటకుఁ
 దనరి యోగ్యుడ నైతి ధన్యుడ నైతి.
 హరికి మేనల్లుడు హరిపరాక్రముడు
 మరుని బోలినవాడు మాపు త్రిమగడు;
 పరగఁ గులసానపౌరుషంబులకు
 నిర నైనసుకుమారుఁ డీయింతిమగడు”
 అని తేడు కొనియాడ నాధర్మసూనుఁ
 డనయంబు వేడ్కతో నతని వీక్షించి
 “పార్థమాటల మాకుఁ బరితోష మయ్యె.
 పార్థివ సీ వింక బంధువర్గములఁ
 బిలిపింపు ముత్తరపెండ్లి వేగంబె
 యెలమి జేయుద” మన్న నెనఁగుమోదమున
 మిన్న దాఁకుచు మత్స్యమేదిసీశ్వరుడు
 క్రన్ననఁ దనపుత్రిఁ గౌం తేయులకును
 మ్రొక్కించుటయు వారు ముదిత దీవించి
 తక్కక యనిచి రంతఃపురంబునకు.
 ఆవేశ విరటుఁ డత్యంతహర్షమున
 దైవజ్వలను బిల్చి తాంబూల మిచ్చి
 లలితవైవాహికలగ్ననిశ్చయము
 తలకొని చేయించి తదనంతరమున

మెఱసి వారలుఁ దాను మేటికాలరులఁ
 తఱిమి పాంచాలయాదవముఖ్యులైన
 చుట్టాల రండని శుభ రేఖ లనిపి
 రట్టిచో ధర్మజుం డతని పీక్షించి
 “వనవాసమున నుండి వచ్చి నీయింట
 మనసులోపల నున్నమలినంబు మాన్చి
 యఖిలభోగంబులు ననుభవించితిమి
 సుఖ మయ్యె; నేఁ డిదె శుభము చేసితివి.
 ఎందుఁ జూచినఁ గూర్తి యెనఁగంగ మాకు
 విందవు నీవు గోవిందునియట్లు
 ర” మ్మని తిగిచి విరటభూమిపాలుఁ
 గ్రమ్మఱ బిగి యారఁ గౌఁగలించుటయు
 నతఁడు వారలకు మజ్జనము సేయించి
 యతివేగమునఁ బ్రీతి నన్నపానములు
 తనుపారఁ బెట్టించి తగుగారవంబు
 లొనరించి గంధపుష్పోపహారములు
 వితతాంబరంబులు వెలలేనిసొమ్ము
 లతిభక్తితో నిచ్చి యామోద మందె.
 ఇటఁ గౌరవావీశుఁ డిభపురంబునకు
 భటులుఁ దానును సిగ్గుపడి వచ్చు చుండి

యనువున మార్గమునందుఁ దా విడిసి
 యినజుతో ననుజుతో నేకాంత మాడి
 “సమయకాలము పోక చనుదెంచెఁ గ్రీడి
 క్రమ మెఱుంగక చెప్పి గాంగేయుఁ డవుడు;
 ధర్మచిత్తున కిది ధర్మరాజునకు
 నర్థిలి నెఱిగింత” మని దూతఁ బనిచె.
 అదూత చనుదెంచి యమసూతిఁ జూచి
 చేదోయి ఫాలంబుఁ జేర్చి తాఁ బలికె:
 “వడిఁ గ్రీడి యజ్ఞాతవాసవత్సరము
 కడవక మున్నె సంగరకౌతుకమునఁ
 గురుసేనతోడ మార్కొనఁ బేరువాడె;
 విరటసూనుఁడు సాక్షి; వినుఁ డింక మీరు
 పోయి తొల్లిటియట్ల భూరిదుర్గముల
 జాయాసమేతు లై చరియింప వలయు.
 నీ నెఱుంగనికార్యనిచయంబు లేదు
 భూవల్లభుఁడు చెప్పి వుత్తెంచె” ననఁగ
 మానితసత్యుఁ డై మహి నొప్పుధర్మ
 సూనుఁ డిట్లను వానిఁ జూచి నవ్వుచును
 “తమతోడఁ గ్రీడి యుద్ధము సేయునపుడు
 సమయకాలము పోయెఁ జర్చింప మున్నె.

గురుభీష్మ లెఱుంగంగఁ గోర్కి నీ వింకఁ
 గురురాజునకుఁ బెద్దకొలుపులోపలను
 వారలసమయసంవత్సరం బెల్లి
 పూరించి రని పల్కు పొమ్ము పొమ్మనచుఁ
 గంటగించినఁ బోయి కౌరవేంద్రునకు
 నంట ధర్మజుమాట లతఁడు దెల్పుటయు
 అర్జునుఁడు సమయంబు దాఁటె ననుదుర్యోధనుని
 భీష్ముఁడు నిందించుట.

బాలుపార వినియును బుద్ధిపెం పేది
 కొలు విచ్చి యారాత్రిఁ గురుసైన్యవిభుఁడు
 అనుజుఁడుఁ గృపుఁడు దివ్యాపగానుతుఁడు
 నినజుండు ద్రోణుండు నేతెంచి యుండ
 దూతఁ బుచ్చుటయును దూత వచ్చుటయును
 ఆతఁడె జెప్పక యతఁ డిట్లు లనియెః
 “ఒప్పుర మఱచితి మొకదొడ్డపలుకుఁ ;
 చెప్ప లేరైతిరి చేరి మీ రైనఁ ;
 సమయకాలము మీఱి జంభారినుతుఁడు
 సమరంబు చేయుచోఁ జాలించి మనము
 నిను నెఱింగితి మన్న నికృతుఁడై పోఁడె?
 పని లేనిపని గాదె వానితోఁ బోరు

టిది ధర్మరాజున కెఱిగింత" మనిన
 నదయుఁ డై కోపించి యాభీష్టుఁ డనియెః
 "వినెడువారలు నవ్వ విభుఁడ వై యుండి
 పనికి మాలినయట్టిపల్కు పల్కెదవు!
 ఇది నీకు మఱచుట కేది కారణము?
 మది నొవ్వ నాడెదు మ స్థింత" యనిన
 నందఱు నామాట లగుఁ దప్ప వనిరి.
 మందారదాముఁ డై మఱునాఁడు పతియుఁ
 జావఁగా మిగిలిన సైన్యంబుతోడ
 వేవేగ నగరప్రవేశంబు చేసి
 క్రక్కున రేపాడి గగనభాగమునఁ
 జక్కలపన లేనిశుభ్రాంశుపగిదిఁ
 బడి యాజిఁ గూలినవాఁబంధువులు
 విడువక వాపోవ వినుచు నేతెంచి
 యమ్మకు నట మ్రొక్కి యాంబికేయునకు
 నిమ్మల మ్రొక్కి తొల్లిటియట్టు లుండె.
 అట జమ్మి కడ కేగి యల్లపాండవులు
 పటుతరాస్త్రంబులు భక్తి నర్చించి
 కైకొని విరటభూకాంతుఁ డోడ్కొనుచుఁ
 బ్రాకటగతి నుపప్లావ్యంబుఁ జొచ్చి

తమకు రాజులు కన్న దనియఁ గానుకలు
 క్రమ మొప్ప నిచ్చినఁ గడఁగి కైకొనుచు
 వేడుక రెట్టింప విరటభూపాలుఁ
 డూడిగంబులు నేయ నున్నతస్థితిని
 రామకృష్ణులు సకలయాదవాన్వితులై

యుపస్థాన్యంబుఁ జేరుట.

భాసిల్లునంతలో బలుఁడు నచ్యుతుఁడు
 నాసాత్యకియును భద్రాభిమన్యులును
 దనరః బ్రద్యుమ్నుండుఁ దగ యుధామన్యుఁ
 డనఘుఁ డక్రూరుండు నంత సాంబుండు
 కృతవర్తతారుఁ గ్రిక్కిరిసి యాదవులు
 అతివీరదండనేనాధినాయకులు
 మణిరథాపూఢు లై మత్తేభతురగ
 మణులతోఁ గామినీమణులతోఁ గదిసి
 పసిఁడియందలములుఁ బసిఁడిగొల్లెనలు
 పస నారురథములుఁ బట్టయినబండ్లు
 తగరులెక్కెంబులుఁ దమటంబులును
 జగజంపుగొడుగులుఁ జామరంబులును
 దమతోడనే తేరఁ దత్వైభవంబు
 లమరంగ నెంతయు నానంద మలరఁ

బెను పొంద నభిమన్యుపెండ్లి గావింపఁ
 బొనర నుసస్థావ్యపురముఁ జొచ్చుటయు
 “నదె కుమారులతోడ హరి వచ్చె” ననుచు
 నెదు రేగి పాండవు లింపు సొం పొందఁ
 బుండరీకాక్షుని భువనైకవంద్యుఁ
 బాండుభూపతిఁ గన్నపగిది నీక్షించి
 యానందవివశు లై యట మూర్ఛ దెలిసి
 జా నొప్పుఁ దగినయాచారంబు నడపి
 యమరంగ బలముఖ్యు లగుయాదవులకు
 సముచితభక్తితో సత్క్రియ ల్పెరపి
 యెంతయుఁ బ్రీతిఁ దా మెసఁగు చుండఁగను
 ఇంతులు తనుఁ గొల్వ నిభ రాజగతుల
 భాసిల్లి తనయుతోఁ బాంచాలికడకు
 నాసుభద్రదాదేవి యరుగఁ గానుకలు
 సరస నభ్యంతరజనముతోఁ గూడఁ
 గర మర్థిఁ బుచ్చుచోఁ గమలాప్తుఁ డంతఁ
 బీతాంబరముఁ బోనిపుడులవస్త్రములు
 భాతికాస్తుభలీలఁ బరఁగురత్నములు
 మైనతేయునికంటె వడి నేగుహరులు
 పూని గోవర్ధనంబును బోనికరులు

పొడుపుత్రుని కిచ్చి పాంచాలికడకు
 మెం డైనతొడవులు మృదులవస్త్రములు
 భాసిల్లునొకమంచిపసిడిగద్దయయు
 దాసీజనంబులుఁ దగురీతి నిచ్చి
 కౌంతేయులును దానుఁ గలసి యంతంత
 సంతోషమున నున్న సమయంబునందు
 ద్విపదుండు సోతులుఁ బుత్రులుఁదానుఁగూడి
 విపులసమ్మోదాబ్ధివీచుల న్తునిఁగి
 యుండఁగాఁ గాలీశుఁ డురుశైల్యపభుఁడు
 దండ నేతేరఁగ ధర్మజాదులును
 ఎదు రేగి తొడ్తెచ్చి యెలమిఁ బూజించి
 ముద మావహించిరి మొగి నందఱకును.
 వెండియుఁ దమరాజ్యవిభవంబు మెఱసి
 పాండవవిరటభూపాలబంధువులు
 వచ్చిన విరటుండు వారిఁ బూజించి
 యిచ్చకుఁ దగినచో నిమ్ము గావించి
 తనవీటిలోన నుత్తరపెండ్లి చాటఁ
 బనిచిన భృత్యులుఁ బౌరు లాపురిని

వివాహమహోత్సవంబునకుఁ బౌరులు

మత్స్యపురం బలంకరించుట.

మేడలు ధవళించి మృగనాభి నలఁది
వాడలు శోధించి వసుదముత్తైములఁ
జేలఁగి మ్రుగ్గులు పెట్టి చీనాంబరముల
కలువడంబులు గట్టి కంబాలు పొదివి
పోకఁద్రూకులు దాపి పువ్వులు నెఱపి
తాఁ కోర్వఁ దోరణస్తంభము ల్నిలిపి
మణిగాసనము చేసి మహితగీతులను
అను వొందఁ గల్యాణచిత్రము ల్వాసి
ఘనసాగధూళితోఁ గలిపి యొక్కింత
అను వైనజవ్వాజియట్టల్లు మెత్తి
రంగు మీఠినగోపురములపై నున్న
బంగారుకుండలు ప్రభఁ గాంచఁ దోమి
వెండియుఁ గంబముల్ వివిధతోరణము
లాండొండ వీధుల నొప్పారఁ గట్టి
చెలువ వేగినఁ బ్రోది సేయచందముల
నెలమిఁ బుష్పొల్లతో నెల్లఁ గైసేసి
తొడరి కాలాగరుధూమ మెల్లడలఁ
నడలుకొనినఁ గాంతి కలిగి యప్పురము

మాయాపురము మించె మఱపించె గాంచి
 నాయయోధ్యు బోలె నాలంక గెలిచె.
 అప్పు డాయధికారు లనుషమగతులఁ
 నప్పక నగరిలోఁ దగ నారఁ జొచ్చి
 పచ్చపట్టలభాతిఁ బవడాలు నిలిపి
 పచ్చదవనముతోఁ బందిట్లు పెట్టి
 కొలువుకూటంబులఁ గుంకుమం బలఁది
 పాలు పారఁ గప్పురముగ్గులు పెట్టి
 మాణిక్యదీపము ల్లణికవాటముల
 రాణించి నిగుపనుప్రభ గొల్పు చుండ
 మెత్తని వెలిపట్టుమేల్కట్టు గట్టి
 ముత్తైంబులును బుష్పములు వ్రేలఁ గట్టి
 హయదంతిశాలలు నస్త్రశాలలును
 నిమతి శోధించి వెన్నెలనిగ్గు దొరయఁ
 జతురత మఱి పెండ్లిచవికెయు నరుగు
 నతివిచిత్రము గాఁగ నలవరించుటయుఁ
 బవడంపుబోసలుఁ బసిడివాసములు
 నవరత్నమయము లౌనాల్గుకంబములు
 వెండిపట్టెలు వట్టివేణుకప్పులను
 ఒండొంటి మిగులంగ నొకవేది యందు

నొనరించి యొప్పుగా నొగి నందుమీఁదఁ
 గనకపీఠము వెట్టి కణఁకతో మఱియు
 వలయుకార్యంబుల వర్తించి రంత.
 వెలఁదులఁ బిలిపించి విరటభూవిభుఁడు
 ఘనశీల నుత్తరఁ గైసేయఁ బనిచె.
 తనయులుఁ డమ్ములుఁ దానుఁ బత్నియును
 బహుకుంకుమాంబరాభరణమాల్యముల
 విహితవేదజ్ఞ తావిప్రపుంగవులఁ
 బిలిపించి పూజించి పేరటాండ్రకును
 డిలకించుకట్నముల్ తెఱఁ గొప్ప నిచ్చి
 మహితవైభవమున మఱియుఁ గొల్పిండి
 మహితమోదము నొంది మది ధర్మజనకు
 ననుపమం బగులగ్న మాయత్త మయ్యె
 నని చెప్పి పంపిన నతఁడు వేగమున
 వనజనాభునియూజ్ఞ వల నొప్పుఁ బడసి
 యనుజన్ములును దాను నర్థిఁ గైసేసి
 శుభవేషయుతు తాచుఁ జుట్టాలు గొల్ప
 నభిమన్యుఁ బూజించి యక్కుమారకునిఁ
 బట్టంపుటేనుఁగుపై నుండఁ బనిచి
 నెట్టన శుభతూర్వనిచయంబు మ్రోయ

నుత్తుంగగజములు నుత్తమాశ్వములుఁ
 గ్రొత్తగాఁ గై నేసి కొన్నింటిఁ గొనుచు
 లెక్కకు మిగులుపల్లెకు లందు నిండి
 చొక్కపుమణులు భాసురవస్త్రచయము
 కలవస్తువులు దివ్యగంధముల్ మఱియుఁ
 బాలు పైనతొడవులుఁ బుష్పమాలికలు
 మధురభక్ష్యంబులు మఱియుఁ బెక్కిన
 విధములక్రంతలు వింతగా నడువఁ
 దగురీతి బ్రాహ్మశోత్తములదీవెనలు
 మగువలపాటలు మాగధస్తుతులు
 తరచుగా వినుచు ముందర శౌరి నడువఁ
 దిర మొప్ప విరటుమందిరముఁ దాఁగదీసి
 భాసిల్లి యెదురుగాఁ బఱతెంచి సతులు
 నేసలు చల్లుచోఁ జెలఁగి కైకొనుచుఁ
 జటులఘంటాముఖసకలనాదముల
 బటు వైనవిరటభూపతియిల్లు చొచ్చె.

ఉత్తరాభిమన్యులవివాహ

మహోత్సవము.

అతఁడు భీతియు సిగ్గు హర్షంబు దోఁప
 వితత్వవైదికతంత్రవిభవంబు నడప

నాసుభద్రాసుతు నర్థిఁ దోడ్కొనుచు
 వాసి మీఱఁగ వైభవంబు దల్కొత్తఁ
 గర మొప్పునుత్తరాంగనకు మా టున్న
 తెరయొద్ద నిలిపినఁ దెర యొప్పెఁ జూడఁ
 దొలఁగక దివసరాత్రులవెంట నడుమ
 నిలిచినలేతవెన్నెలచాలు పోలే
 దిననాథవికచప ద్ధినులమధ్యమునఁ
 గనుపట్టునుదయరాగచ్ఛాయ పోలే.
 ఆవేళి దైవజ్ఞు లఖిలదేవతల
 భావించి కీర్తించి పరమమోదమున
 రమణీయశుభతూర్యరవము రంజిల్లి
 సుముఖు లై దీవించి సుమహూర్త మనుచుఁ
 దెరచీరఁ దిగిచిన దేవేంద్రమనుమఁ
 డరవిందముఖవక్త్ర మభిలాషఁ జూచె.
 ఆచూపు లనుతేట లామోద మంది
 యేచిసమాధుర్య మింపారఁ గ్రోలి
 మగుడ నేరనిచూడ్కి మరగు చున్నంత
 మగువయుఁ దనచూడ్కి మగనిపాదముల
 నిలిపినఁ గన్తూరిసేట నచ్చోటఁ
 దొలికినచంద మై తోచెఁ జూపఱకు.

అంతః గ్రమ్మటి వచ్చి యభిమన్యుచూడ్కు
 లింతిబంగరుమేన నిర వొంది యలర
 నాపొలంతుకచూపు లభిమన్యుమోముఁ
 బ్రాపించి నిలువ నేరక సంచలించె.
 అలఁతివేడ్కయు సిగ్గు నావేళఁ గలసి
 తలఁపులు వెలిఁ బాఱఁ దడఁబాలు సూపఁ
 బతిచూపు మఱి ద్రిప్పు భామచూ పలర
 సతిచూపులను ద్రిప్పు సౌభద్రుచూపు.
 అంతట మునులుఁ బుణ్యాంగన వ్విపు
 లెంతయు దీవింప నెలమిఁ గృష్ణుండు
 ధర్మజానుల వేడ్క దగిలి కీర్తింపఁ
 జేర్చి సౌభద్రుండు పృథులహర్షమునఁ
 గలకంఠికంఠభాగమునఁ గీలించె
 గళల నిం పొందుమంగళసూత్ర నెలమి.
 తదనంతరంబ యిద్దఱుఁ దంత్ర మరసి
 మున మొప్ప దోసిల్ల ముత్యము ల్నించి
 యొగిదీఁగయునుమ్రానునొండొంటిమీఁదఁ
 దగిలి యొయ్యన విరు ల్దమి రాల్చుకరణి
 చెలువారఁ నొండొరు ల్పిరసులమీఁదఁ
 దలఁబాలు నించి రెంతయు సిగ్గు దోష.

అభిమన్యుఁ డప్పు డయ్యంగన కేలు
 రభసవత్సులకాంగరాగుఁ డై పట్టి
 చెలువారుజిగి మించుచిగురాకుసురియ
 నెలయఁ బట్టినతియ్యవిలుకాఁడు పోలె
 వెలఁదిఁ దోడ్కొని హేమవేది డగ్గఱుచు
 నలు మొప్ప నేకాసనంబున నొప్పె
 నొగి రోహిణిని గూడి యుదయాద్రిమీఁద
 మిగులఁ జూపట్టినమృగధరు పోలె.
 ఆలోన యాజ్ఞకు లన్నంబు దగ్ధ
 పాలాశసమిథలు బ్రహ్మపాశములు
 వరశుభాక్షతలును బసేడిగిన్నియలు
 సురభిగంధము నేయి స్రుక్కు)వంబులును
 మొదలైనసద్భ్రవ్యములు గూర్చి క్రియలు
 వదలక వానిచే వరుసఁ జేయింప
 వారును సంహోషవనధి నోలాడి
 కోరిక లారీతిఁ గొనసాగి వెలయఁ
 దనువు లించుక సోఁకఁ దలచూపఁ బులక
 లొనరెఁ జేతులు దాఁక నొడ లెల్లఁ జెమట;
 హోమకార్యము దీర్చి యుర్విదేవతలు
 వేమాఱు నిచ్చుదీవెనలు గైకొనిరి.

విరటుడు కృష్ణాదులకు వస్త్రాభరణాదు లిచ్చి
సత్కరించుట.

పెను పార నీరీతిఁ బెండ్లి చెల్లుటయు
ఘనుఁడు విరాటుఁ డగ్గలికతో నపుడు
పట్టుపచ్చడమును బంగారునగలుఁ
గట్టంగ మడుపులుఁ గంతమాలికలుఁ
బొసఁగఁ బూబంతులుఁ బోక లాకులును
బసిఁడిపల్లెరములఁ బచరించి తెచ్చి
పొనర నచ్యుతునకుఁ బూజించి యిచ్చి
వినతిఁ బాండవులకు వేర్వేఱ నిచ్చి
తెఱఁ గొప్ప నాద్రాపదికి సుభద్రకును
నెఱయ భూషణన స్త్రనిచయంబు లిచ్చి
పదపడి పదివేలుభద్రనాగములు.
చదు రొప్ప రథము లశ్వములు సదృఢులు
గణుతింప నైదులక్షలు పాడిపసులుఁ
బ్రణుతింప నరు దైనపసిఁడిపెక్కెములు
విభవంబు దైవార వేగఁ దెప్పించి
యభిమన్యునకుఁ గూర్చి నరణ మిప్పించి
యితరబాంధవులకు నింపు సొం పారఁ
బ్రతి లేనిభూషణాంబరము లిప్పించి

యనఘః ధై విప్రుల నధికదానములఁ
 దనిపెఁ బాయసపూపతతులతోఁ గూడ.
 వివరింప నప్పుడు విరటుమందిరము
 కవిలోకగోష్ఠీవికాసంబువలనఁ
 జటులగీతంబుల సరసవాద్యముల
 నటనటీజనఘననాట్యసంగతుల
 యాదవపాంచాలు రాదిగాఁ గల్లు
 మేదిసీవిభులసమ్మేళంబువలన
 లలి మీఱ దంపతులకు నివాళికలు
 నలు వొప్ప నిచ్చుపుణ్యస్థలవలనఁ
 బ్రాకటశుభవేషభరితులై వెలుఁగు
 రాకొమారుల హాస్యరచములవలనఁ
 గులపౌరుషము లెత్తి కుంభినీశ్వరులఁ
 గలయఁ గీర్తించుమాగధపంక్తివలనఁ
 బొనర మిన్నులు దాకుభూరిదక్షిణలఁ
 దనిసినభూదేవతాకోటివలనఁ
 జతురవిలాసిసీచక్రంబువలన
 నతిమనోహర మయ్యె నని చెప్పుటయును
 జాల సంతోషించి జనమేజయుండు
 మేలైనపూజల మెప్పించె నతని.

పంచాక్షరీమంత్రపర సుతత్త్వజ్ఞ
 పంచమవేదప్రపంచనిర్వహణ
 జనదోషహరణశిష్టప్రతిపాల
 ఘనభుజాటోప మార్కండేయనిత్య
 ప్రథితజంబూద్వీపభారధౌ రేయ
 పృథులసౌభాగ్యగంభీరసముద్ర
 అని యిట్లు నృపతికి నభివృద్ధి గాఁగ
 నెనసినవేడ్కతో నేఁ జెప్పినట్టి
 యీపుణ్యకథ విన్న నెలమి వ్రాసినను
 హుపించి చదివినరుచిరపుణ్యులకు
 నరుదారఁ బుత్రపౌత్రాభివృద్ధియును
 ఇహలోకపరలోకహిత మైనసుఖము
 మహితాయురారోగ్యమంగళచయము
 రమణ బట్టేపాటిరామలింగంబు
 క్రమము దప్పక యిచ్చుఁ గలకాల మెల్ల,
 ఆవేల్పు గొల్చినయనఘాత్తుపేర
 సరణిగాఁ బంటవంశప్రభుపేర
 నురియు జంగాలముమ్మయధీరుపేర
 సహజసజ్జనుపేర సంప్రోక్త మైన
 మహితకావ్యము ధాత్రి మను లెంతకాల

మినసోమతారక లెంతకాలంబు
 ననుపమస్థితి నొప్పు నంతకాలంబు.
 ఇది సదాశివభక్త హితగుణాసక్త
 సదయస్వరూప కాశ్యపసోత్రదీప
 శ్రుతిపాత్ర వల్లభసూరిసత్పుత్ర
 మతిమద్విధేయ తిమ్మయనామధేయ
 రచితవిగాటపర్వమున నాశ్వాస
 ముచితార్థయుతముగా నొప్పె నైదవది.

వి రా ట ప ర్వ ము.

సంపూర్ణము.

శ్రీ కృష్ణాయనమః.

శుద్ధ పత్రము.

పుట.	గీత.	తప్ప.	సవరణము.
3	14	బ్రాహ్మణులు	విశ్రులును.
6	8	బుద్ధికార్యంబు	బుద్ధిఁగార్యంబు.
13	7	మనసు	మనను.
16	10	యొకమాట	యొకమాట.
18	14	కాంతలుసభ	కాంతలసభ.
19	3	హాస్యంబు	హాసంబు.
26	5	శాత్రువుల	శాత్రవుల.
29	17	జయంతుండును	జయంతుండు.
31	15	నచ్చుపట్ల	వచ్చునట్ల.
46	13	అనుచుండ	అనుచుండ.
48	8	జగదీశ	జగతీశ.
55	19	నీవుతల్చినయట్లు	నీతలంచినయట్లు.
57	6	తిమ్మననాధేయ	తిమ్మననామధేయ.
78	5	ఏలతీఁగలఁ	ఏలతీఁగలను.
81	1	ఏమిచేయుదు,	ఏమిచేయుదును,
85	8	ఏక్రియఁ	ఈక్రియఁ.
89	15	మాయంపుదప్పి	మాయప్పదప్పి.
105	19	పరహితదయా పరుఁడు	పరహితపరదయా పరుఁడు.

111	15	ధైర్యబు	ధైర్యంబు.
127	1	మోఁకాళ్లుబొడువ	మోఁకాళ్లునుబొడువ.
133	4	ఉచితార్థయుచితము	ఉచితార్థయుతము.
135	13	ఎయ్యదిపాదము లెయ్యదికరములు	ఎయ్యవిపాదము లెయ్యవికరములు.
142	11	చేతులు	చేతుల.
148	9	కారవధీశ్వరుండు	కారనాధీశ్వరుండు.
„	10	కాంతేయుల	కాంతేయుల.
156	13	కర్ణాధిరథిక	కర్ణాదిరథిక.
161	3	పోవుచున్నాఁడు	పోవుచునున్నాఁడు.
164	7	వివరించినాము	వివరించినాఁడ.
176	17	అనజుండుఁ	అనుజులుఁ.
180	1	నీమూర్తి	మీమూర్తి.
182	2	కువలయాక్షులఁజేరి	కువలయాక్షులుచేరి.
206	6	తొల్లిటట్ల	తొంటియట్ల.
„	13	మద్యాద	మర్యాద
208	1	ఇవ్వారిలో	అవ్వారిలో
„	20	అది	ఇది.
211	20	తేలొడియు	తేలియుఁగడు.
217	3	ఏలయపుడు	ఏలయెపుడు.
221	6	తల్లడింపుదురె	తల్లడిల్లుదురె.
224	4	ఎప్పటియట్ల	ఎప్పటియట్ల.

„	5	తెఱంగంతను	తెఱంగంతయు.
231	17	ఎలమిరగ్గునుని	ఎలమినగ్గునుని.
233	9	అధికమాసములు	అధికమాసమ్ము.
234	10	గెలిచినెఱవాది	గెలిచిననెఱవాది.
240	16	క్రమముగానెఱిగి	క్రమముగానెఱిగి
		తామలరంగుగ్రీడి	లోంగడంగిరి, క్రీడి.
289	14	అననిపైఁ	అతనిపైఁ.
299	14	మాతోడ	నాతోడ.
336	1	యనుల	యమల.
337	6	నాతఃఫలంబిది	నాతఃపఃఫలంబిది.
347	8	సాత్యకియును	సాత్యకియు సుభద్రా
		భద్రాభిమన్యులును	భిమన్యులును.
„	16	పట్టయిన	పట్టైన.
350	16	లాండొండ	లాండొండ.
351	8	కప్పరమ్రుగ్గులు	కప్రంపుమ్రుగ్గులు.
354	12	సుమహూర్తము	సుముహూర్తము.

కొన్నియెడల ధకారమునకు ధకారమును, ధకారమునకు ధకారమును బడియున్నవి. అర్ధానుస్వారములు కొన్నివిడి వడి పోయెను. వీనిని జదువరులే సంస్కరించుకొందురుగాక.

చెన్నపురి మాంబురోడ్డులో నున్న

శ్రీ వైజయంతీముద్రాశాలలో

దొరికి గ్రంథములు.

నాటకములు.

1. ధనంబయవిజయ వ్యాయోగము. (1902
సం॥ ౬౦ F. A. పరీక్షకు నిర్ణీతము.)
బ్రహ్మశ్రీ, కొక్కొండ - వేంకటరత్నము పంతు
లుగారిచే రచితము ... 0 4 0
2. అంధ్రీకృతప్రసన్నరాఘవనాటకము. (బ్రహ్మశ్రీ,
కొక్కొండ - వేంకటరత్నము పంతులు
గారిచే రచితము ... 0 8 0
3. సత్యభామాపరిణయము. శ్రీమాన్ వింజమూరి -
వీరరాఘవాచార్య విరచితము ... 0 8 0
4. విశ్వరూపసందర్శనము. శ్రీమాన్ వింజమూరి -
వీరరాఘవాచార్యులుగారిచే విరచితము... 0 8 0

5. కనకాంగి. ప. శ్రీనివాసాచార్యులచే రచిత
మైన నూతన నాటకము ... 0
6. సైంధవపథ. ప. శ్రీనివాసాచార్యులచే రచిత
మైన నూతన నాటకము ... 0
7. భీష్మవిక్రమము. పనప్పాకము - శ్రీనివాసా
చార్యులచే విరచితమయిన వ్యాయోగము. 0 42
8. ఘోషయాత్ర నాటకము. శ్రీమాన్కవిశాంబి.
వేంకటాచార్య రచితము ... 0 8

ప ద్య కా వ్య ము లు.

1. భరతాభ్యుదయము. శ్రీమాన్ విద్వానభినవ
పండితరాయ మాడభూషి వేంకటాచార్య
రచితము. B. A. పరీక్షకు ౨ పర్యాయ
ములు నిర్ణీతమయి యుండెను ... 1 0 0
2. ఎల్లవీపల్లవోల్లాసము. విద్వాన్ మాడభూషి -
నరసింహాచార్య విరచిత మయిన మహా
కావ్యము ... 0 10 0

. సతీమణి. ప. శ్రీనివాసాచార్యరచితము.
(1901, 1911-వసం॥ F. A. పరీక్షకు నిర్ణీ
తము.) కరుణారసప్రధానము ... 0 6 0

అనిరుద్ధచరిత్రము. కనుపర్తి. అబ్బయామాత్య
ప్రణీతము. మహాకావ్యము ... 0 12 0

5. హంససందేశము శ్రీమాన్ అభినవ పండిత
రాయ మాడభూషణ వేంకటాచార్యులచేతను
శ్రీమాన్ కిశాంబి వేంకటవరదా చార్యుల
చేతను ఆంధ్రకృతము. ... 0 8 0

6. సారిజాతాపహరణము. నంది - తిమ్మనార్య
విరచితము. పెద్దయత్నములతో మంచికాగి
తములపై ముద్రింపబడినది. M. A. పరీ
క్షకుఁ బఠనీయము. ... 0 6 0

7. భోజనుతాపరిణయము. కోటిశ్వకవిరచితము. 0 8 0

9. ప్రియోర్యా పంచరత్నములు. డయిమండు
జ్యోతిలీ మహాత్మ్యమునకై ప. శ్రీనివాసా
చార్యులచే రచింపబడిన యాంధ్రపద్య
ములు. ఇందురాణిగారిపటము నున్నది ... 0 2 0

స్తోత్ర గ్రంథములు.

పద్యాత్మకములు.

1. రామశతకము. జయంతి - కామేశ్వరపంతులు
గారిచే రచితము ... 0 1
2. జానకీవరశతకము. జయంతి - కామేశ్వర
పంతులుగారిచే రచితము ... 0 1
3. రామపంచాశత్కందములు - జూలూరి అప్ప
య్యగారిచే రచితము ... 0 2
4. యదువింశభూషణ శతకము - జూలూరి అప్ప
య్యగారిచే రచితము ... 0 4

వచనకావ్యములు.

1. భేచరొల్లాము. ప - శ్రీనివాసాచార్య రచి
తము ... 0 2
2. పంజావాణీవిజయము. శ్రీమాన్ హనుమత్
రాయబహద్దర్ ప - ఆనంతాచార్య విద్యా
వినోదిగారిచే రచితము. (2-వ కూర్పు). 0 4

3. మదనమోహనచరిత్ర. శ్రీమాన్ విద్యానభినవ
పండితరాయ మాడభూషివేంకటాచార్యులు
గారిచే రచితము ... 0 4 0
5. ప్రశయభైరవము. బ్రహ్మశ్రీ, శొండుభొట్ల -
సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిలుగారిచే రచితము ... 0 12 0
6. నుకీల. 2. కానొక పతివ్రత చరిత్రము. ప. శ్రీని
వాసాచార్యులచే రచితము. 0 4 0

విద్యావిషయి కోపన్యాసములు.

1. ఆంధ్రభారతమునందలి శంతసుపాత్రప్రభు
త్వముంగూర్చినయుపన్యాసము. శ్రీమాన్
రాయబహద్దరు ప. ఆనంతాచార్యులువిద్యా
వివోది, విశారద గారిచే రచితము ... 0 1 0
2. ద్రుతస్వరూపనిర్ణయ విచారము. బ్రహ్మశ్రీ
సంధ్యాల సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిలు గారిచే రచి
తము ... 0 2 0

ఇ త ర గ్రంథములు :

1. గీతరఘునందనము. బాలకాండము. బ్రహ్మశ్రీ
తిరుమలభట్టారకకవి ప్రణీతమగు యక్షగా
నము   0   2
2. భ్రమరగీతాతత్త్వసారము. బమ్మెర పోత
రాజు భాగవతమునందలిభ్రమర గీతలకు విశి
ష్టాద్వైతము ననుసరించిన వ్యాఖ్య. శ్రీమాన్
వింజమూరి వీరరాఘవాచార్యులు గారిచే
రచితము.   0   3

అచ్చుపదుచున్న గ్రంథములు.

1. కుచేలోపాఖ్యానము. ద్విపద.
2. భారతము. ద్విపద.
3. భాగవతము. ద్విపద.
4. పరివ్రతామాహాత్మ్యము. ద్విపద.
5. పరీక్షితహరిశ్చంద్రము. పదనము.

